

הישיבה השלוש-מאות-ושש של הכנסת השביעית

יום שני, ט"ז סיון תשל"ב (29 מאי 1972)
ירושלים, הכנסת, שעה 16.02

א. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היו"ר י. ישיעוהו:

הגני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת. ראשונה נשמע הודעה על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

מזכיר הכנסת ג. לורץ:

ברשות היושב-ראש, הגני מתכבד להודיע כי היום הונחו על שולחן הכנסת:

לקריאה ראשונה, מטעם הממשלה: א. חוק לתיקון פקודת העיריות (מס' 12), תשל"ב-1972; ב. חוק הביטוח הלאומי (תיקון מס' 9), תשל"ב-1972; ג. חוק הביטוח הלאומי (תיקון מס' 10), תשל"ב-1972; ד. חוק עבודת נשים (תיקון מס' 3), תשל"ב-1972.

לקריאה שנייה ושלישית: חוק נוטריונים למסמכים יוצאי חוץ (הוראת שעה), תשל"ב-1972 - שחזר מוועדת החוקה, חוק ומשפט.

כן הונחו: צו מס קנייה (סחורות ושירותים) (הטלת מס ושיעורו) (תיקון מס' 33), תשל"ב-1972; מסקנות ועדת העבודה בנושא "הדאגה לעתידם של העובדים במפעלי "אוטוקרס", "ליילנד" ות.ל."; מסקנות ועדת הכלכלה בעניין "מניעת ביטול שירות הרכבת מחיפה לגליל המערבי"; דין-וחשבון לשנת 1970/71 של משרד התקשורת.

ב. שאילתות ותשובות

היו"ר י. ישיעוהו:

הכנסת תעבור לסעיף א' בסדר-היום: שאילתות ותשובות.

יצחק גולן (המפלגה הליברלית העצמאית):
אולי יוכל כבוד שר השיכון להסביר בכמה מלים מדוע התשובה היא שלילית?

שר-השיכון ז. שרף:
משום שההצעה שהעלה חבר-הכנסת גולן בשאל-תה שלו היא ב"130%-150 יקרה יותר מאשר הפתרונות היקרים שיש לנו היום.

1. ההצעות של נגיד בנק ישראל לפתרון בעיות הדיור

חבר-הכנסת י. גולן שאל את שר השיכון ביום ב' באייר תשל"ב (16 באפריל 1972):

בהצעה שנשא נגיד "בנק ישראל" לאחרונה הוא העלה הצעות לפתרון בעיות הדיור של הווגות הצעירים ומעוטי היכולת. בין השאר הציע הנגיד להעניק פטור מלא ממס הכנסה לבעלי דירות פרטיות המשכירים דירי-תיהם וחדיריהם וכן הציע כי זוגות צעירים שאינם יכולים לגייס אף את המקדמה הראשונה לרכישת דירה יוכלו לשכור מן המדינה דירות קטנות בנות חדר וחצי לתקופה זמנית. אלה שיפנו את הדירות במצב טוב יקבלו חזרה מהמדינה את שכר הדירה ששילמו וישתמשו בסכום זה כמקדמה לרכישת דירה משלהם.

אבקש לדעת:

האם יש בכוונת משרד השיכון להגשים הצעות אלה?

שר-השיכון ז. שרף:
התשובה שלילית.

היו"ר י. ישיעוהו:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת גולן.

2. נתונים על שיעורי הבנייה במקומות שונים בארץ

חבר-הכנסת ש. תמיר שאל את שר השיכון ביום י"ח באייר תשל"ב (2 במאי 1972):

אבקש את כבודו להשיבני:

1. מה היו שיעורי הבנייה, לפי יחידות דיור, בכל אחד מן המקומות המנויים להלן, בשנה האחרונה:

א. רמת-הגולן;	ח. אשקלון;
ב. עזה וצפון-סיני;	ט. אשדוד;
ג. יהודה ושומרון;	י. מגדל-העמק;
ד. חברון - קריית-ארבע;	יא. נצרת עילית;
ה. קריית-גת;	יב. קריית-שמונה;
ו. דימונה;	יג. ערד;
ז. באר-שבע;	יד. מצפה-רמון.

2. בכמה הסתכמה ההוצאה הכספית בבנייה בכל אחד מן המקומות המנויים לעיל?

3. מה הוא התיכון לבנייה בשנת הכספים 1972/73 בכל אחד מאותם מקומות?

חוברת ל', ישיבה ש"ן
— שאלות ותשובות (שרף, המר, ש. תמיר, אבנרי) —

תלפיות מורח:

חברת "ישראלום" — 39.

רמות:

חברת "אזורים" — 52.

הגבעה הצרפתית:

חברת "אזורים" — 212; "שיכון עובדים" — 454;
"רסקו" — 114; "נימין" — 96; חברת "גד" —
116; חברת "דובינשטיין" — 129; חברת "סלע" —
69; חברת "קמנד" — 500.

3. לבנייה בשביל עולים, זוגות צעירים, מפעל
החסכון לבניין, מועברים לירושלים, מוסדות תורניים
ומעונות לתלמידי ישיבות.

4. לא; ראה סעיף 3 בהתאם.

5. (א) ליעדים שבתחום פעולתו של משרד השי-
כון; (ב) לעולים לפי המלצות הסוכנות ומשרד הק-
ליטה; (ג) למוסדות תורניים, לפי אישורים מועדה
בין-משרדית שמשותפים בה נציגי הסוכנות, משרד
הקליטה והשיכון, רשות ההשקעות ומינהל מקרקעי
ישראל.

4. התכניות לשיקום שכונת "נחלת-אחים" בירושלים

חבר-הכנסת ש. תמיר שאל את שר השיכון ביום כ"ג
באייר תשל"ב (7 במאי 1972):

הובא לידיעתי כי עיריית ירושלים החליטה על
שיפוץ שכונת "נחלת-אחים".

בעקבות החלטה זו הוקמה "רשות הבינוי והפינוי",
וזה פועלת להפקעת אדמות תושבי המקום ולתיכנון חדש
של המקום.

אבקש להשיבני:

1. האם נכונה הידיעה?

2. אם כן, מה הן בדיוק התכניות לשיקום אזור
"נחלת-אחים"?

3. אילו אמצעים נקטתם כדי להבטיח את זכויות
תושבי "נחלת-אחים"?

שר-השיכון ז. שרף:

רשות הבינוי והפינוי קיימת מכוח חוק הכנסת ולא
מכוח החלטת העירייה. הרשות הוקמה מכוח חוק בינוי
ופינוי של אזורי שיקום, תשכ"ה-1965.

1-3. שכונת "נחלת-אחים" היתה כלולה בהודעה
המוקדמת על אזור שיקום בנחלאות, שפירסמה אותה
הרשות לבינוי ופינוי לאזורי שיקום באישור הממשלה
מיום 19 באוגוסט 1971. אולם ב-15 במאי 1972 פירסמה
הרשות באישור הממשלה הכרזה על אזור שיקום בנח-
לאות בגבולות אשר אינם כוללים את "נחלת-אחים".

אי לכך שכונת "נחלת-אחים" אינה נמצאת בטי-
פולה של הרשות לבינוי ופינוי.

5. מתרון בעיות הדיור ביהוד

חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את שר השיכון ביום כ"ג
באייר תשל"ב (7 במאי 1972):

קיבלתי תזכיר, החתום על-ידי ראש המועצה המ-
קומית ביהוד. לטענת הכותב אין לתושבי המקום היכן
לשכן זוגות צעירים וכן משפחות המפונות מבתיים רעועים.

שר-השיכון ז. שרף:

לשאלה 1: לשאלה 2: לשאלה 3:

בנייה ב-1971	סך כל התקציב ל-1972/73	תיכנון יח"ד
-----------------	------------------------------	----------------

1. רמת-הגולן	267	14,500,000	178
2. עזה וצפון-סיני	120	4,200,000	72
3. יהודה ושומרון	92	4,700,000	225
כמו כן נגבו ביישובים הללו מוסדות ציבור ומבני בטחון ובוצעו עבודות פיתוח ותשתית — בשנת 1971/72 בסכום של 39,500,000 לירות והתחזית לשנת התקציב 1972 הוא 43,000,000 לירות, לערך.			
4. חברון — קריית-ארבע	234	23,400,000	200
5. קריית-גת	228	10,600,000	304
6. דימונה	188	8,700,000	360
7. באר-שבע	503	20,500,000	994
8. אשקלון	192	9,000,000	372
9. אשדוד	876	37,350,000	596
10. מגדל-העמק	200	7,350,000	258
11. נצרת-עלית	426	17,700,000	512
12. קריית-שמונה	207	9,380,000	124
13. ערד	258	12,500,000	364
14. מצפה-רמון	שום יחידה; יש שם דירות ריקות ואנו עומדים לשפץ.		

3. הקצאת קרקעות לבנייה בשטחים החדשים של ירושלים

חבר-הכנסת ז. המר שאל את שר השיכון ביום י"ח
באייר תשל"ב (2 במאי 1972):

רצוני לשאול:

1. האם הקצה משרדו, על-ידי המלצה למינהל
מקרקעי ישראל, קרקעות בשטחים החדשים של ירוש-
לים לגורמי בנייה שונים?

2. אם כן, למי הוקצו קרקעות אלו וכמה יחידות
דיור לכל גורם?

3. לאילו מטרות הוקצו הדירות?

4. האם הוגבלו הקרקעות ברמות-אשכול המער-
בית, בנווה-יעקב וברמות לזוגות צעירים בלבד?

5. מה הם הקריטריונים ומה הם השיקולים שעל-
פיהם ניתנות הקרקעות הנ"ל?

שר-השיכון ז. שרף:

1. כן.

2. לפי הטבלה להלן:

פירוט הבנייה (ביחידות דיור) בהתאם להקצאות
שהוצאו על-ידי המחוז, למעט בנייה ישירה.

נווה-יעקב:

"חברת משה"ב" — 96; חברה אמריקאית ירו-
שלמית — 96; ישיבת קמניץ — מוסדות + 330.

סנהדריה: (רמות-אשכול המערבית)

חברת "משה"ב" — 180; כולל "שומרי החומות"
— בתי-אבות + 24; "קריית-יוניץ" — מוסדות +
96; ישיבת "בית-התלמוד" — 42; ישיבת "הרב
מאלין" — ישיבה + 184; ישיבת "רבנו ישראל
מאיר כחן" — ישיבה + 72.

אבקש לדעת:

1. האם נקט משרד השיכון פעולות כלשהן לפתרון הבעיות הנ"ל?
2. אם כן, מה הפעולות?

שר השיכון ז. שרף:

- 1-2. כרגע נמצאות בבנייה ביהוד 172 יחידות דיור: 144 על-ידי המשרד ו-28 על-ידי חברת "שיכון ופיתוח". 50 יחידות דיור לוגות צעירים, 40 להטבת תנאי דיור, 12 לשיכון עממי ו-42 לקליטת עולים.
- בשנת התקציב הנוכחית נעמיד לרשות תושבי המ-קום 54 פתרונות דיור נוספים.

6. תכנית המיתאר של כפר-שלם וסביבתו

חבר הכנסת ז. המר שאל את שר השיכון ביום כ"ג באייר תשל"ב (7 במאי 1972):

בעתונות פורסמו מודעות מטעם הרשות לבינוי ופינוי של אזורי שיקום בחתימת יושב-ראש הרשות, שר השיכון מר זאב שרף, ובהן תחזית בינוי ופינוי לאזור כפר-שלם-תל-אביב-יפו. בתכנית זאת נמסר פירוט של בניית מבני ציבור וכו', ובכלל זה על הקמת בית-ספר תיכון (אחד) לכל הרובע, ולא נמסר על הקמת בית-כנסת.

אבקש לדעת:

1. האם בין בתי-הספר היסודיים שיוקמו מתוכננים גם בתי-ספר דתיים?
2. מדוע לא יוקמו במקום שני בתי-ספר תיכוניים, בית-ספר תיכון דתי ובית-ספר תיכון כללי?
3. מדוע לא ייבנו ברובע בית-כנסת או בתי-כנסת?

שר השיכון ז. שרף:

1. באזור נמצאים עתה 7 בתי-ספר יסודיים, מהם 3 ממלכתיים-כלליים, 2 ממלכתיים-דתיים, 2 דתיים של "אגודת ישראל".

בתכנית המיתאר מוקצים שטחים לבתי-ספר יסודיים, שייבנו לפי צרכי האוכלוסיה שתשתכן באזור.

2. בתכנית המיתאר נכללת קריה של בתי-ספר תיכוניים. אלה יבנו בהתאם לצרכי האוכלוסיה העתידה.

3. באזור ובסביבתו הקרובה יש עתה 46 בתי-כנסת לאוכלוסיה של כ-500 משפחות לכפר-שלם שיפו-נה, וכ-2,000 משפחות בשיכונים שמסביב לכפר.

בתכנית המיתאר מוקצים שטחים לבתי-כנסת ול-מקוואות בכל שכונה, לפי הנורמות המקובלות.

בניית בתי-הספר ובתי-הכנסת מופקדת בידי העיריה והיא מחליטה על כך לפי צרכי האוכלוסיה.

הי"ר י. ישעיהו:

שאלה נוספת לחבר הכנסת המר.

זבולון המר (מפד"ל):

מדוע יש בתכנית רק בית-ספר תיכון אחד? האם ברור שהאוכלוסיה תצטרך רק לבית-ספר אחד?

שר השיכון ז. שרף:

אמרתי: אתרים לבתי-ספר תיכוניים.

7. ידיעה בדבר סיבסוד שכר-הדירה בקריית-ארבע.

חבר הכנסת א. אבנרי שאל את שר השיכון ביום כ' בסיון תשל"ב (15 במאי 1972):

"הארץ" של יום 9 במאי 1972 מוסר כי הממשלה מוכנה לסבסוד שכר-דירה בקריית-ארבע על-ידי מימון חלק משכר-הדירה.

הגני מבקש לדעת:

1. האם הידיעה דלעיל נכונה?
2. מי החליט על הסיבסוד הנ"ל?
3. מה שיעורו של הסיבסוד הנ"ל?

שר השיכון ז. שרף:

1. התכנית לא נתממשה. לאחר קבלת החלטה עקרונית בישיבת הממשלה האחרונה יידון המימון בוועדת השרים לענייני כלכלה.

בין שאר האפשרויות של תוספת בנייה בחברון נבדקת האפשרות של סיבסוד שכר-הדירה לדירות שחיבנה על-ידי משקיעים פרטיים.

- 2-3. טרם הוחלט דבר.

הי"ר י. ישעיהו:

שאלה נוספת לחבר הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה-כוח חדש):

כבוד השר, האם יש בדעת הממשלה לתת לדיירים בחברון זכויות שאין לדיירים במקומות אחרים?

שר השיכון ז. שרף:

הדיירים בקריית-ארבע מקבלים את הדירות בדמי-שכירות גבוהים מן הנהוגים ב"עמק-דר" בשאר חלקי הארץ. שמורה להם זכות לרכוש את הדירות, כאשר ירצו בכך, וחלק משכר-הדירה ייחשב כתשלום על חשבון הרכישה. בדבר השני הם מועדפים, בדבר הראשון - להיפך.

8. פתרון מצוקת הדיור ביהוד

חבר הכנסת א. לבנבראון שאל את שר השיכון ביום ט' בסיון תשל"ב (22 במאי 1972):

בתשובה לשאלתה של חבר הכנסת א. חביבי בעניין מצוקת הדיור ביהוד אמר השר ב-14 בפברואר 1972 כי בתקציב 1972/73 יהיו פתרונות נוספים ליהוד.

אבקש לדעת:

1. מה מספר הפתרונות למצוקת הדיור ביהוד שהוקצו בשנת התקציב של 1972/73?
2. מה מספר המשפחות שונתרו ללא פתרון בתק-ציב הנ"ל?
3. מתי יימצא פתרון גם למשפחות אלו?

שר השיכון ז. שרף:

ראה תשובתי מהיום לשאלתה של חבר הכנסת אבנרי באותו עניין.

9. העברת הדידות השמורות בקריית-שמונה לדי המעוניינים בהן

חבר הכנסת ש. כהן שאל את שר השיכון ביום י' בסיון תשל"ב (23 במאי 1972):

ב"דיעות אחרונות" מיום 16 במאי 1972 התפרסמה ידיעה, כי המועצה המקומית קריית-שמונה תובעת

הפיקוח השוטף על נקיון נתון לשיקוליה ולשיפוטתה של השרות המקומית, כמקובל לגבי עסקים אחרים בתחומה של כל רשות מוניציפלית.

11. הנפת דגל גרמני על אניות שנרכשו על-ידי "צים"

חבר-הכנסת א. ורדיגר שאל את שר התחבורה ביום י"ח באייר תשל"ב (2 במאי 1972):

בעתונות נמסר כי חברת "צים" רכשה ארבע אניות מכולה באיטליה, ושתיים מהן מהלכות בדגל גרמני ובפיקוד גרמני.

אבקש לדעת:

1. האם נכונה ידיעה זאת?
2. אם כן, מה הסיבה ש"צים" נזקקה לדגל גרמני ופיקוד גרמני באניות שרכשה?

שר-התחבורה ש. פרס:

1. כן.
2. האניות נרכשו, בהזדמנות, מחברה גרמנית במחיר שהוא ב־15 מיליון דולר וזו יותר מאשר המחיר של הזמנה ישירה מהמספנה.

מאחר שלאניות אלה תקופת הנחות של מס ההכנסה הגרמני, אי-אפשר להחליף את הדגל אלא בתום שמונה שנים.

חברת "צים" פועלת עתה לקיצור תקופה זאת.

12. הבטחת אספקתם של חלקי חילוף למכוניות "טריומף"

חבר-הכנסת ג. פת שאל את שר התחבורה ביום י"ח באייר תשל"ב (2 במאי 1972):

בעתון "הארץ" מיום 11 באפריל 1972 נמסר, כי סקציית יבואני הרכב מיחתה לפני שר התחבורה ושר המסחר והתעשייה על הצורה שנמכרות בה מכוניות "טריומף" מתוצרת "אוטוקרס".

אחת הטענות היא כי מודל המכונית, שייצורו באנגליה הופסק לפני שנתיים, נמכר לציבור בלי שתוכנה אספקת חלקים לתקופה של שבע שנים, כפי שנדרש מיבואנים ויצרנים אחרים של רכב.

אבקש לדעת:

1. האם הגיעה לכבודו פנייתה של סקציית יבואני הרכב הנ"ל?
2. האם צודקים היבואנים בטענותיהם?
3. האם הובטחה אספקת חלקי חילוף, לתקופה ממושכת, לקוני מכונית ה"טריומף"?
4. מה עשה כבוד השר בעניין הנזכר בשאלה 3?

שר-התחבורה ש. פרס:

1. לא.
2. צודקים בדבר הפסקת ייצור הדגם; לא כן לגבי אספקת חלקים.
3. כן.
4. במסגרת המגעים עם "ליילנד" אנגליה דואג המשרד להבטחת אספקתם של חלקי חילוף לתקופה ממושכת לכל סוגי הרכב מתוצרת "ליילנד", לרבות מכוניות "טריומף".

ממשרד השיכון לשחרר 60 בתים, המיועדים לעולים שאינם באים לעיירה, כדי לקלוט בדירות אלה חלק ממאתיים המשפחות שעזבו את קריית-שמונה ורוצים לחזור אליה.

אבקש לדעת:

1. האם הידיעה נכונה?
2. האומנם גורמת מצוקת הדיוור בקריית-שמונה לעזיבתה על-ידי בני המקום המחפשים לעצמם מקום מגורים?
3. האם נענה כבוד השר לבקשת המועצה המקומית לשחרר את הדירות האמורות?
4. אם לא, מדוע?
5. האומנם יש דירות השמורות לעולים חדשים בעיירות וערי פיתוח שאין העולים רוצים להיכנס אליהן מפאת מיקומן הגיאוגרפי?
6. האם שומר משרד השיכון רזרבות של דירות כאמור גם כאשר באותה עיר פיתוח יש מחסור בדיירות בשביל בני המקום?

שר-השיכון ז. שרף:

ראה תשובתי מ־9 במאי 1972 לשאלתה של חבר-הכנסת משה שחל באותו עניין.

התשובה היא שמשרד השיכון מצא דיוור ל־123 זוגות צעירים בתקופה שמתחילת שנת 1971 ועד למאי 1972. נוסף על כך נמצאות היום בבנייה בקריית-שמונה כ־100 דירות לזוגות צעירים.

יש כעת דיון על העברת דירות למשפחות המעוניינות לעבור ממרכז הארץ לקריית-שמונה, מתוך 60 הדירות שעומדות פנויות מחוסר מועמדים בין העולים. היום נמצאות בבנייה כ־44 יחידות דיוור למשפחות הרוצות לעבור לגור בקריית-שמונה; נוסף על כל אלה נמצאות בשלבי בנייה שונים 15 דירות להטבת תנאי דיוור ו־80 יחידות דיוור לעולים, אשר בנייתן תושלם תוך שנה—שנה וחצי.

10. הפיקוח על הנקיון במוסכים

חבר-הכנסת י. תמיר שאל את שר התחבורה ביום י"ח באייר תשל"ב (2 במאי 1972):

נודמן לי לראות בחדשים האחרונים כמה מוסכים לתיקון רכב ובתי-מלאכה לתיקון תקרים בצמיגי מכוניות. במרביתם מצאתי את השטח מזוהם בצורה מכאיבה. אי-סדר שורר במיוחד במקום לתיקון הצמיגים. לעתים קשה להאמין שאנשים מסוגלים לעבוד תוך ליכלוך, בין גרוטאות למיניהן וסתם עוובה.

אבקש לדעת:

1. האם קיים פיקוח על הנקיון והאחזקה של מקומות אלו?
2. אם לא, מדוע?
3. אם כן, מה נעשה בנידון?

שר-התחבורה ש. פרס:

- 1—2. משרד התחבורה מפקח על קיום רמה מקצועית במוסכים ובמפעלים לכלי רכב.
3. חוסר סדר ונקיון, במידה שפוגעים ברמה זו, יכולים לשמש עילה לאימתן רשיון.

2. לפי מה נקבע התשלום לחברת "אגד", בשיעור של 2.70 לירות מכל נוסע — בוגר כילד — בעד נסיעה הלך ושוב של כעשר דקות? האין סכום זה מופרז במידה בלתי-רגילה?

3. האם נבדקה ההשקעה והוצאות התפעול של הרכבל להצדקת המחיר הנדרש על-ידם?

שר-התחבורה ש. פרס:

1. בדיקה הגדסית העלתה שאין אפשרות "נוחה" להסדיר מגרשי חנייה ליד תחת הרכבל.

2. שיעור התשלום ל"אגד" נקבע בהתחשב בתנאים המיוחדים, והם: (א) החוקת רזרבה של אוטובוסים לפניו מהיר של הקהל; (ב) קיום קשר אלחוטי מתמיד בין מגרשי החנייה וקריית-שמונה; (ג) החוקת גרד בכוננות מתמדת לחילוף אוטובוס, או רכב אחר, שנתקע בדרך; (ד) ציוד האוטובוסים בשרשראות כש-הדרך מכוסה בשלג; (ה) קיום לוח זמנים, בתדירות מינימלית, גם בימי חול.

3. כן.

היו"ר י. ישעיהו:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת קורפו.

חיים קורפו (גח"ל):

אדוני השר, האם לא היה זול יותר, על אף האפשרות הלא-נוחה, לעשות את החנייה למעלה ולחסוך תשלום של 2.70 לירות ל"אגד" לנצח נצחים?

שר-התחבורה ש. פרס:

המהנדסים אומרים שאין שם מקום.

חיים קורפו (גח"ל):

דיברת על אפשרות נוחה.

שר-התחבורה ש. פרס:

אמדתי "נוחה". אין אפשרות.

15. הפסקת עבודתן של דיילות "אל על" שנישאו

חבר-הכנסת י. בן-מאיר שאל את שר התחבורה ביום כ"ג באייר תשל"ב (7 במאי 1972):

בעתונות פורסמה ידיעה שחברת "אל על" פיטרה דיילות, ששמה מיכל רושקי, מכיוון שנישאה.

אבקש להשיבני:

1. האם נכונה הידיעה?

2. האם נוהג זה קיים גם בחברות תעופה אחרות? אם כן, באילו?

3. האם מוכן כבוד השר להורות לחברת "אל על" להימנע מאפליה של הדיילות לעומת הדיילים ובמיוחד להימנע מהפרעה לחיים משפחתיים סדירים של עובדיה?

שר-התחבורה ש. פרס:

1. לפי חוזה העבודה, דיילת שנישאה יכולה להמשיך לעבוד אם נישואיה חלו לאחר ארבע שנות עבודה. עבודתה של הדיילת המוזכרת בשאלתה הופסקה עם נישואיה, אך לאחר בדיקה חוזרת, אשר הוכיחה כי ארבע השנים הדרושות לפי החוזה יסתיימו תקופה

13. שכרם של חברי הקואופרטיב "אגד"

חבר-הכנסת א. כץ שאל את שר התחבורה ביום י"ח באייר תשל"ב (2 במאי 1972):

אבקש להשיבני על השאלות הבאות:

1. מה השכר החדשי של נהג "אגד"?

2. מה הוא היקף שעות העבודה הנדרש בעד שכר זה?

3. מה הוא שיעור התשלום בעד שעות נוספות?

4. כמה שעות נוספות עובדים בממוצע נהגי "אגד"?

5. מה השכר הסופי — יחידה בסיסית + שעות נוספות — הממוצע של חבר "אגד"?

6. אילו הטבות נוספות (בכסף או בשווה-כסף) מקבל חבר "אגד", ומה משקלן הכספי?

7. מי מחליט, להלכה ולמעשה, על שיעור השכר והתשלומים האחרים הניתנים לחברי הקואופרטיב?

שר-התחבורה ש. פרס:

1. 1,340 לירות ברוטו.

2. 190 שעות לחודש.

3. בממוצע כ-600 לירות לחודש.

4. כ-65 שעות לחודש.

5. 2,265 לירות בעד עבודה רגילה, שעות נוספות ופרמיות.

6. פיצוי מופרז בעד חודש "י"ג", גמול חסכון, כלכלה, מאמץ קין, עתונים, הבראה, גילום ובגדי עבודה.

משקלן הכספי: בין 450—550 לירות.

תשלומים עקיפים לחבר לקופת תגמולים, ביטוח לאומי, מס מקביל, הופש, קרן עזר וקרן חינוך מגיעים לסכום של כ-600—700 לירות לחודש.

הטבות נוספות כמו נסיעה חפשית, קנייה מוולת בצרכניות ובמסעדות וכי' אינן ניתנות להערכה כספית.

7. שכר החברים ב"אגד" והשינויים בו נדונים בין ההסתדרות והקואופרטיב.

משרד התחבורה ממונה על קביעת תעריפי הנסיעה, ובתוקף ההסכם שנחתם בין הממשלה והקואופרטיב הובטח, שהנוסע לא ישא בהעלאות שכר שמעבר ל-75% מעלית מדד השכר הכולל במשק, בהתאם להמלצות ועדת קשתי.

14. ההוצאות הכרוכות בטיול להר חרמון

חבר-הכנסת ח. קורפו שאל את שר התחבורה ביום כ"ג באייר תשל"ב (7 במאי 1972):

המטיילים להר חרמון נדרשים לשלם את התשלומים הבאים:

א. 6 לירות לחברת "הר חרמון" בעד תו חנייה ואגרת שירותים לשלושה נוסעים;

ב. 2.70 לירות לחברת "אגד" בעד כל נוסע, לנסיעה של כ-2 עד 3 ק"מ הנמשכת כעשר דקות בכל כיוון.

ג. 5 לירות לאדם לעלייה ברכב לפיסגת ההר.

אבקש להשיבני:

1. למה לא נקבעו משטחי החנייה לבאים ברכב

פרטי ברחבה של תחנת הרכבל?

אבקש להשיבני:

1. האם נכונות הידיעות בדבר העלאת השכר לחברי "אגד"?
2. אם כן, מה הנימוקים להעלאת השכר, ומה הם התחשיבים השונים, שמהם מורכבת העלאת שכר זאת?
3. מה הסכום הכולל של סובסידיות שקיבלה חברת "אגד" בשנה האחרונה מקופת המדינה?

שר-התחבורה ש. פרס:

1. השכר הרגיל לחבר הועלה מ-1,200 לירות ל-1,340 לירות לחודש. הסכום המוזכר של 1,650 לירות כולל בתוכו: שכר רגיל 1,340 לירות לעומת 1,200 לירות, מאמץ קיץ — 135 לירות (ללא שינוי) ודמי כלכלה בסך 175 לירות לעומת 100 לירות. מאמץ הקיץ הוא לתקופה של שישה חודשים בשנה.

2. ראה תשובתי מהיום לשאלתה של חבר-הכנסת כץ באותו עניין.

3. בשנת 1971/72: 17.1 מיליון לירות — סובסידיה שוטפת; 18.3 מיליון לירות — לכיסוי התייקרות בתקופה 1 בספטמבר 1970 — 31 באוגוסט 1971, לפי המלצות ועדת קשתי; 5.8 מיליון לירות — לדחייה בהעלאות תעריפים מה-1 בספטמבר 1971 עד ל-15 באוקטובר 1971.

18. שביתת עובדי התחזוקה של "אל על" ותוצאותיה

חבר-הכנסת ש. תמיד שאל את שר התחבורה ביום כ"ג באייר תשל"ב (7 במאי 1972):

בעקבות שביתת עובדי התחזוקה של חברת "אל על", והאמצעים המיוחדים שנקטה הממשלה נוכח הפרות החוק וזיוון בית-המשפט שהתלוו לשביתה זו, ונוכח סירובם המוחלט של עובדי התחזוקה לפרט מה היו תביעותיהם מהנהלת חברת "אל על", אבקש להשיבני:

1. מה היו, במדויק, שלושים ואחת התביעות של עובדי התחזוקה?
2. מה היתה עמדת החברה והממשלה כלפי כל אחת מהתביעות הנ"ל?
3. מה הנזק הכולל הישיר שנגרם לחברת "אל על" בעקבות השביתה?

שר-התחבורה ש. פרס:

1. אני מעדיף שאת ניסוח התביעות של ועד התחזוקה יעשה הוועד.

2. עמדת החברה, לגבי הסכם חידוש העבודה, מעוגנת במדיניות המקצועית לשנים 1972 ו-1973, שאושרה על-ידי ההסתדרות.

החברה סבורה כי התביעות לגופן אינן מוצדקות, באשר תנאי העבודה והשכר ב"אל על" הם מן המשובחים במשק הציבורי.

3. הנהלת "אל על" מעריכה כי אבדן ההכנסות בעקבות השביתה הגיע ל-5.6 מיליון לירות, ואילו הנזק הישיר — אבדן ההכנסות בביכו התוצאות שנחסכו — מסתכם ב-4.2 מיליון לירות.

קצרה לאחר נישואיה, החליטה הנהלת החברה להורות על ביטול הפסקת העבודה.

2. תפיסה זו קיימת גם בחברות תעופה אחרות (לדוגמה סוויס-אייר), כאשר התנאים (משך השירות), שונים מחברה לחברה. במרבית החברות הפסקת העבודה היא בסמכות המעסיק ואיננה מותנית באישור האיגוד המקצועי.

3. הנושא סוב-יודיצה עד להחלטת בית-הדין לעבודה בנידון.

16. עידוד השימוש ברכבת בקו ירושלים — תל-אביב

חברת-הכנסת ש. ארבל-אלמוזינו שאלה את שר התחבורה ביום כ"ג באייר תשל"ב (7 במאי 1972):

בעתון "הארץ" פורסם שבשנה האחרונה נרשמה ירידה של 40% במספר הנוסעים ברכבת בקו ירושלים-תל-אביב.

נוכח העובדה שגם בעבר קו זה היה גרעוני וירידת מספר הנוסעים השנה מגדיל את הגרעון, רצוני לשאול את כבוד השר:

1. כמה נוסעים נסעו מתל-אביב לירושלים ומירושלים לתל-אביב בשנת 1970?

2. כמה נסעו ב-1971?

3. מה הסיבות לירידת מספר הנוסעים?

4. האם קיימת תכנית לעידוד הנסיעה ברכבת לירושלים?

5. אם כן, מה התכנית ומתי תבוצע?

שר-התחבורה ש. פרס:

1. 405,000 נוסעים.

2. 342,000 נוסעים.

3. לירידה, הנמשכת זה מספר שנים, שלוש סיבות עיקריות: (א) העלאה יחסית של רמת השירות באוטובוסים ובמוניות כתוצאה משיפורים בדרך תל-אביב-ירושלים; (ב) העברת תחנת הרכבת מתל-אביב מרכז למקוה-ישראל; (ג) זמן הנסיעה הממושך ברכבת בין תל-אביב לירושלים.

4-5. תכנית שתביא לשיפור משמעותי של שירות הרכבת לירושלים דורשת השקעת משאבים בהיקף גדול מאוד. משרד התחבורה ער לצורך בעידוד בתחבורה המסילתית ובמסגרת תכניות הפיתוח לעתיד תוקדש תשומת-הלב הדרושה גם לקו ירושלים.

17. שכרם של חברי "אגד" והסובסידיות הניתנות ל"אגד" מקופת המדינה

חבר-הכנסת ש. תמיד שאל את שר התחבורה ביום כ"ג באייר תשל"ב (7 במאי 1972):

ידיעות בעתונות מוסרות על העלאת שכר חדשה לחברי "אגד". לפי ידיעות, העלאת שכר זו היא בסך כולל של 450 לירות, כלומר מ-1,200 לירות ברוטו ל-1,650 לירות ברוטו לחדש.

2. נדרש בהחלט אישור המחלקה לבינוי ופיתוח של משרד החינוך והתרבות.

ועדת בניין ערים איננה מאשרת חכניות בנייה למוסדות חינוך בלי אישור מוקדם כזה.

3. משרד החינוך יפעל בדרכים הבאות: א) הגדלת הערנות של המורים והמנהלים לבעיות בטיחות; ב) הגברת המעורבות של הבעליות על המוסדות; ג) הרחבת ההסברה והפירסומים על בטיחות בקרב התלמידים והמחנכים; ד) הכנסת נושאי בטיחות בתוך התקשורים הלימודיים כחלק מתכנית הלימודים.

21. מעמדה של המועצה הציבורית לתרבות ולאמנות חברת הכנסת. נ. אליעד שאל את שר החינוך והתרבות ביום ה' באדר תשל"ב (20 בפברואר 1972):

בעתון "דבר" מיום 7 בינואר 1972 התפרסמה כתבה על המועצה הציבורית לתרבות ואמנות שמותנה על-ידי כבוד השר.

בביקורת שנמתחה על המועצה, הקובעת את גורלם של מפעלי תרבות בישראל, נמסר על חלוקת כספים מטעם המועצה מתוך שיקולים ולחצים פוליטיים שהם זרים לשיקול האמנותי.

אבקש להשיבני:

1. האם הידיעה נכונה?

2. האם מוכן השר לזיום חוק שיהפוך את המועצה לגוף בעל מעמד, ויובטח בכך מעמדה הכספי של המועצה וניתוקה משיקולים הזרים לאמנות?

סגן שר החינוך והתרבות א. ידלין:

1. לא.

2. המשרד הוא בעיצומו של תהליך של איסוף מידע ובדיקתו בקשר להפיכת המועצה לגוף בעל מעמד חוקי.

22. התקנת חשמל בבית-הספר המקיף י"ב ביפו

חברת הכנסת. נ. אליעד שאל את שר החינוך והתרבות ביום ה' באדר תשל"ב (20 בפברואר 1972):

הובא לידיעתי כי בבית-הספר המקיף י"ב, תיכון עירוני ביפו, אין חשמל. קורה שיבטי חורך, בשל העדר אור, נאלצים להשתמש בנרות.

בבית-ספר זה לומדים תלמידים ערבים, ומתקבל רושם רע מאוד.

אודה לכבוד השר אם יואיל להשיבני:

1. האם הידיעות נכונות?

2. אם כן, מתי הובאו עובדות אלו לידיעתו של משרד החינוך?

3. אילו צעדים נקט משרד החינוך לתיקון המעוות?

סגן שר החינוך והתרבות א. ידלין:

1. בית-הספר המקיף י"ב ביפו הוא בבעלותה של עיריית תל-אביב-יפו, והמצב בו ידוע לנו.

2. הממונה על החינוך והתרבות לערבים ביקר בבית-הספר ביום 9 בדצמבר 1971 יחד עם מנהל אגף החינוך של עיריית תל-אביב והמפקח על החינוך העל-יסודי, כדי לעמוד על צרכיו בפיתוח ובינוי. באותו ביקור סוכם שיש צורך דחוף להתקין חשמל בסדנאות למלאכה לבנות ובנים, לבנות חדרי לימוד וסדנאות ולהשלים ציוד חסר.

19. הימצאות מיתקנים לחינוך גופני בבתי-הספר

חברת הכנסת א. כץ שאל את שר החינוך והתרבות ביום י' בחשוון תשל"ב (29 באוקטובר 1971):

אודה לכבודו אם ישיבני:

א. האם תכנית הבניין של בית-הספר התיכון העירוני המקיף ד' בבאר-שבע אינה כוללת מיתקנים לחינוך גופני?

ב. אם דבר זה נכון, מה עומד משרד החינוך והתרבות לעשות בנידון?

ג. מדוע אין אולם התעמלות מצויד בבית-הספר התיכון המקיף על-שם שרת במגדל-העמק?

ד. מה הם המספר והאחוז של בתי-הספר היסודיים והעל-יסודיים שאינם מצוידים באולם התעמלות ומיתקנים אחרים הראויים ליעודם?

ה. האם מתחשבים בתקנים של ועדת המיתקנים לחינוך גופני וספורט של משרדך?

ו. אם לא, מה תגובתך על מחדלים אלה?

סגן שר החינוך והתרבות א. ידלין:

א-ב. התכנית כוללת מיתקנים לחינוך גופני.

ג. בבית-הספר נבנה אולם התעמלות, שבנייתו תסתיים ב-1972-1973.

ד. בזמן הקרוב יסתיים סקר מעודכן על מצב אתרי הספורט במערכת החינוך.

הסטטיסטיקה הקיימת בידי אינה משמעותית, באשר אין היא מביאה בחשבון את גודל בית-הספר. הנתונים הקיימים מראים על כך שמצויים אולמות התעמלות ראו-יים ליעודם ב-30% של בתי-הספר היסודיים וב-40% של בתי-הספר העל-יסודיים.

ה-ו. כל תכנית של מבנה לחינוך גופני מאושרת על-ידי ארכיטקט מטעם רשות הספורט ומועצת המיתקנים לחינוך גופני.

20. סדרי בטיחות בבתי-הספר

חברת הכנסת ש. ארבל-אלמוזלנו שאלה את שר החינוך והתרבות ביום ה' באדר תשל"ב (20 בפברואר 1972):

בעתונות פורסם שאמצעי הבטיחות בבתי-ספר שונים אינם תואמים את הכללים המחייבים.

אבקש לדעת:

1. האם קיים פיקוח מטעם משרד החינוך על סדרי הבטיחות בבתי-ספר?

2. האם נדרש אישור משרד החינוך והתרבות לתכניות הבנייה של בתי-ספר חדשים?

3. אילו אמצעים עומד לנקוט משרד החינוך כדי שבתי-הספר הנמצאים בפיקוחו יקפידו על סדרי הבטיחות?

סגן שר החינוך והתרבות א. ידלין:

1. כן, סדרי הבטיחות בבתי-הספר נבדקים על-ידי צוות מקצועי של המוסד לבטיחות ולגיהות. משרד החינוך והתרבות מממן בדיקה זו ומסייע לביצועה. ממצאי הבדיקות והביקורות נשלחים למנהלי בתי-הספר, רשויות החינוך המקומיות והבעליות, לשם ביצוע תיקונים ושיפורים בטיחותיים.

2. האם תכנית ביצוע הרפורמה בפתח-תקוה על-ידי הקמת חמש חטיבות-ביניים אושרה על-ידי השר או על-ידי מי שהוסמך על-ידו לכך?

3. הכתבה המובאת לעיל מזכירה חמש חטיבות-ביניים שיוקמו ליד בתי-ספר ממלכתיים בלבד. האם נכון להסיק מכך שבשנת תשל"ג לא תבוצע הרפורמה בפתח-תקוה בחינוך הממלכתי-דתי בכלל?

4. אם כן הדבר, למתי מתוכנן ביצוע רפורמה בחינוך הממלכתי-דתי בפתח-תקוה?

5. האם משרד החינוך והתרבות גורס עקרונית ובדרך כלל שבזמן שמבצעים את הרפורמה בישוּב מסויים לגבי מגמה אחת יש לבצעה גם לגבי המגמה האחרת כדי למנוע הרגשת הפליה וקיפוח מחלק מן האוכלוסיה?

6. מה הוא מספר תלמידי כיתה ז' בפתח-תקוה בשנת הלימודים תשל"ב: (א) בבתי-הספר הממלכתיים; (ב) בבתי-ספר הממלכתיים-דתיים?

סגן שר החינוך והתרבות א. ידלין:

1-4. הידיעות אינן נכונות. בפתח-תקוה מתוכנן גות 5 חטיבות-ביניים ממלכתיות ועוד 2 חטיבות-ביניים ממלכתיות-דתיות.

כל החטיבות תיפתחנה, כמשוער, בשנת הלימודים תשל"ד. נושא זה יובא לאישור בעת הדיונים על אישור החטיבות המיועדות לשנת הלימודים תשל"ד, דהיינו בעוד שבועות מספר.

5. ההנחיה היא לבצע את הרפורמה בשתי המגמות במקביל עד כמה שאפשר. וכך הדבר גם למעשה. עם זאת, יש שבמקום פלוני מוקמת תחילה חטיבה ממלכתית-דתית ובמקום אלמוני — חטיבה ממלכתית, אך בסיכום ארצי הרפורמה מתבצעת בשתי המגמות ללא כל קיפוח והפליה.

6. בפתח-תקוה לומדים בכיתות ז' בתשל"ב 1,081 תלמידים בחינוך הממלכתי ו-368 תלמידים בחינוך הממלכתי-דתי.

25. המסגרת התפעולית של הטלוויזיה הלימודית

חבר-הכנסת ע. אמוראי שאל את שר החינוך והתרבות ביום ה' באדר תשל"ב (20 בפברואר 1972):

הושמעו באוני טענות, מפי עובדים בטלוויזיה הלימודית, על-אודות ירידה ברמת ההפקות ובמוראל העובדים בטלוויזיה זו. עובדה היא כי מנהל הטלוויזיה עבר לתפקיד אחר וגם תפקידים אחראיים אחרים אינם מאוישים.

אבקש מכבוד השר להשיבני:

1. האם לדעת השר מהווה המסגרת הנוכחית שבה פועלת הטלוויזיה הלימודית מסגרת תפעולית נאותה לצרכיה?

2. אם התשובה לשאלה א' שלילית היא, מדוע לא יפעל משרד החינוך למען תלבוש הטלוויזיה הלימודית מסגרת של חברה ממשלתית, שתספק את שירותיה למשרד החינוך ושמועצת המנהלים שלה תמונה על-ידי שר החינוך?

סגן שר החינוך והתרבות א. ידלין:

1. קיימים קשיים בהפעלה במסגרת הקיימת.

3. ממחלקת החינוך בעיריית תל-אביב נמסר לנו, כי היא מתחייבת להסדיר את העניין והתחילה בהכנות בכיוון זה.

23. אומיה של החוברת שפורסמה על-ידי מרכז ההסברה בעניין הפתולוגיה

חבר-הכנסת מ. פרוש שאל את שר החינוך והתרבות ביום ה' באדר תשל"ב (20 בפברואר 1972):

לאחרונה פירסם מרכז ההסברה חוברת הסברה חד-צדדית, ובה מובעות אך ורק הדעות של אלה החומכים בחוק האנטומיה והפתולוגיה הקיים וטענותיהם כנגד הדורשים את תיקון החוק; לעומת זאת לא פורסמו דעותיהם של הדורשים לנתח גופה רק בהסכמת הנפטר, לפני מותו, או משפחתו.

רצוני לשאול את כבוד השר:

1. האם אין בפירסום החוברת הנ"ל על-ידי מרכז ההסברה משום התערבות בנושא שמתנהל עליו ויכוח ציבורי, ומשום הבעת תמיכה לאחד הצדדים?

2. האם קיימות הנחיות למרכז ההסברה כיצד עליו לפרסם חומר בנושא שהדעות חלוקות עליו ומתקיים בו ויכוח בציבור?

3. אם כן, מה הן ההנחיות?

4. אם לא, האם מוכן כבוד השר ליוזם מתן הנחיות שבפירסומים מהסוג הנ"ל על מרכז ההסברה לתת ביטוי מלא לכל הדעות הקיימות בציבור?

סגן שר החינוך והתרבות א. ידלין:

1. לא. אין התערבות בנושא. יש בחוברת אינפורמציה על מהות הפתולוגיה וחשיבותה לרפואה, וזאת עקב הוויכוח המתנהל סביב הנושא. אינפורמציה זו חשובה לכל צד המשתתף בוויכוח הציבורי.

2. כן.

3-4. ההנחיות הכלליות הן שעל מרכז ההסברה להסביר את מדיניות הממשלה.

מדיניות הממשלה אינה בהכרח ביטוי לכל הדעות הקיימות בציבור. נוסח העלון על חשיבותה של הפתולוגיה נמסר למרכז ההסברה על-ידי משרד הבריאות, המופקד על מדיניות הממשלה בנושא זה.

24. תיכנון ביצועה של הרפורמה בבתי-הספר בפתח-תקוה

חבר-הכנסת י. גולדשמידט שאל את שר החינוך והתרבות ביום ה' באדר תשל"ב (20 בפברואר 1972):

בירחון "פתח תקוה", היוצא לאור על-ידי עיריית פתח-תקוה, בגיליון 27, מחודש שבט תשל"ב — ינואר 1972, עמוד 3, מתפרסמת הידיעה הבאה:

"לאחר החלטת הנהלת העירייה להפעיל את הרפורמה בחינוך בשנת תשל"ג יהיה צורך להקים שלושים כיתות נוספות בבתי-הספר היסודיים. לצורך ביצוע הרפורמה יוקמו חמש חטיבות-ביניים שיוצמדו לבתי-הספר הקיימים והם: עמל א', שייך, אחד-העם וברנר".

בויקה לידעה זו אודה לכבודו אם ישיב לי על השאלות הבאות:

1. האם נכונה הידיעה שעיריית פתח-תקוה תפעיל את הרפורמה בחינוך בשנת תשל"ג?

28. השימוש בסמים בקרב הנוער

חבר-הכנסת י. גולן שאל את שר החינוך והתרבות ביום ו' באדר תשל"ב (21 בפברואר 1972):

נוכח הידיעות שהתפרסמו לאחרונה על התפשטות נגע השימוש בסמים בין תלמידי בתי-ספר תיכוניים במדינה, אבקש את כבודו להשיבני:

א. האם נערך סקר לבדיקת המספר המשוער של התלמידים המשתמשים בסמים?

ב. אם כן, מה הוא אחוז המשתמשים בסמים ובאיזה סוג של סמים?

ג. מה הן הפעולות שנקט משרד החינוך למניעת התפשטות של נגע השימוש בסמים?

סגן שר החינוך והתרבות א. דילן:

א-ב. כן. בדיון-ושבון על המחקר בנושא השימוש בסמים בקרב הנוער, שנערך בידי "המכון למחקר חברתי שימושי" והוזמן על-ידינו נאמר, כי אחוז המשתמשים אינו עולה על 5% של הנוער בארץ. לפי הדיון וחשבון מסתייג רוב הנוער משימוש בסמים.

יצוין שהמדובר בחשיש ואילו השימוש בסמים אחרים כמעט אינו קיים בארץ אלא בחוג גרומאנים מבוגרים, שנמצאים בטיפול רפואי.

ג. משרד החינוך והתרבות שלח חומר הסברתי הן לציבור התלמידים והן לציבור המורים והמחנכים, על הגורמים לשימוש בסמים, התוצאות הכרוכות בו, ודרכי מניעת השימוש בהם.

המשרד פירסם רשימת מרצים מקצועיים, שהביעו את נכונותם לשוחח עם תלמידי בתי-הספר העל-יסודיים על הנושא מהיבטים חברתיים, בריאותיים ופסיכולוגיים.

משרדנו עוקב אחר פעולות ההסברה בבתי-הספר, ומתקבל דיון-ושבון שוטף על תגובותיהם של התלמידים.

מנהלי בתי-הספר העל-יסודיים מדגישים, כי לא נתגלו לאחרונה מקרים של שימוש בסמים על-ידי הנוער. בכל מקרה של גילוי מסוג זה משתדל בית-הספר להעביר את התלמיד לטיפול רפואי ופסיכולוגי בשיתוף פעולה עם הוריו ועם השירות הרפואי והפסיכולוגי של בית-הספר.

29. הפיקוח על מוסדות לימוד לא-ממלכתיים

חבר-הכנסת י. בן-מאיר שאל את שר החינוך והתרבות ביום ו' באדר תשל"ב (21 בפברואר 1972):

יש בארץ מספר גדול של בתי-ספר או מכללות או מכונים, הנותנים או מציעים קורסים רבים ושונים. אורחים רבים, ובמיוחד נערים, נזקקים למוסדות האלה, ובמקרים רבים קיימות טענות על מסירת אינפורמציה בלתי-מדויקת וכו'.

אבקש לדעת:

1. האם מוסדות אלה עומדים תחת פיקוח של משרד החינוך?

2. אם כן, מה אופי הפיקוח?

סגן שר החינוך והתרבות א. דילן:

1. יש קורסים הנותנים לפיקוח משרד החינוך והתרבות ויש הנותנים לפיקוחם של משרדים ממשלתיים אחרים כגון משרד העבודה, משרד הבריאות, משרד הסעד וכו'.

2. משרד החינוך והתרבות מקיים מגעים עם נציבות שירות המדינה ורשות החברות בנושא ההגמשה התפ-עולית של הטלוויזיה הלימודית. בדיונים אלו נשקלות אפשרויות של מסגרות הפעלה שונות.

26-27. התוצאות החזויות מסגירתו של בית-הספר "החלוצים" בבית-שאן

חבר-הכנסת י. גולן שאל את שר החינוך והתרבות ביום ו' באדר תשל"ב (21 בפברואר 1972):

בעתון "מעריב" מיום 4 בפברואר 1972 התפרסמה ידיעה ובה נאמר, כי בית-הספר הממלכתי-כללי בבית-שאן עומד להיסגר בשנה הקרובה וכתוצאה מכך יאלצו כל התלמידים ללמוד בבתי-הספר הדתיים במקום, למרות אי-רצונם בכך.

אבקש לדעת:

א. האם הידיעה שפורסמה נכונה?

ב. אם התשובה לשאלה א' חיובית היא, האם אילוצן התלמידים ללמוד בבית-ספר דתי מתיישב עם חופש הבחירה של התלמידים בקשר לדרך החינוך הרצויה להם?

חבר-הכנסת ד. ארזי שאל את שר החינוך והתרבות ביום ו' באדר תשל"ב (25 בפברואר 1972):

בעתון "גל המשרד" נתפרסמה כתבה ובה נאמר, כי בית-הספר היסודי-ממלכתי "החלוצים" בשיכון א' בבית-שאן ייסגר לקראת שנת הלימודים הבאה לפי החלטת המועצה הקרואה ועל-פי המלצת המפקח האזורי של משרד החינוך. בהמשך הכתבה נמסר, כי הוריו התלמידים טוענים, שבעקבות סגירת בית-הספר הנ"ל יאלצו ההורים לשלוח את ילדיהם לבתי-הספר הדתיים, שכן שאר בתי-הספר הממלכתיים ורווקים מן השכונה וקיים גם גורם של התנועה הגדולה בכבישים.

אבקש להשיבני:

1. האם נכונה הידיעה הנ"ל, ביסודה או בחלקה?

2. אם כן, מה הם המניעים לסגירת בית-הספר הממלכתי "החלוצים" בבית-שאן?

סגן שר החינוך והתרבות א. דילן:

בישיבת ועדת האיכלוס בלשכת משרדנו, במחוז הצפון, שהתקיימה ב-26 במארס 1972, נתקבלה החלטה הסומכת ידיו על החלטת הוועדה הקרואה, שהתקבלה בחודש דצמבר 1971 ואומרת כי לקראת שנת הלימודים תשל"ג ייסגר בית-הספר הממלכתי "החלוצים" והתלמידים יועברו לבית-הספר הממלכתי "תומר" או לכל בית-ספר ממלכתי אחר בבית-שאן.

השיקולים של הוועדה הם שיקולי איכלוס כיתות וחסכון, מה עוד שהמבנים של בית-הספר "החלוצים" אינם משופרים. ההעברה לא תביא לפתיחת כיתות נוספות. המרחק בין בית-הספר "תומר" ו"החלוצים" הוא כ-800 מטר, בעוד שהמרחק בין בית-הספר "החלוצים" לבין בית-הספר הממלכתי-דתי הקרוב ביותר אליו הוא יותר מקילומטר.

הנוהג במקרים של סגירת בית-ספר כתוצאה מאי-לס כיתות הוא, כי רשות החינוך המקומית נמנעת מלאשר העברות של תלמידי בית-הספר הנסגר לבית-ספר מן המגמה השנייה.

אבקש לדעת:

- א. האם קיימת תכנית שנועדה לעודד את בני המקום, באזורי פיתוח במיוחד, להכשיר עצמם להוראה תוך התחייבות ללמד במקום?
- ב. מה נעשה עד היום בשטח זה?
- ג. מה התוצאות?
- ד. מה הסיכויים לעתיד?

סגן שר החינוך והתרבות א. ידלין:

תלמידים הבאים לסמינרים מעירות פיתוח ומאזורי ספר מקבלים תוספת להלוואה המותנית המגיעה להם. תוספת מיוחדת זו היא כיום בסך 100 לירות לשנה, ומחפשים דרך להגדילה לסך 200–300 לירות בתשל"ג. כל ההלוואות ללומדי הוראה בסמינרים ובאוגר-סיטאות הן על תנאי של הליכה "לכל מקום שהמשרד יקבע".

סמינרים מסוימים ("אוהלו", "כפר-אליהו, בית ברל, באר-שבע, שדה-בוקר ועוד) "התמחו" בקליטתם של בני ישובי הפיתוח והספר (בעיקר בנות). נעשו הכנות לפנות אל כל המועצות האזוריות בבקשה של פעולה משותפת להמרצת בנים ובנות מאזורי הפיתוח והספר לפנות להוראה.

בנייה כזאת תישלח כנראה בחודש הבא.

32. התאמת התכניות של הטלוויזיה הלימודית לתלמידים בעלי רמות שונות

תבר-הכנסת נ. אליעד שאל את שר החינוך והתרבות ביום ט' באדר תשל"ב (24 בפברואר 1972):

בכתבה על "הפואמה הלא-פדגוגית של הטלוויזיה הלימודית", שהתפרסמה ביום 8 בפברואר 1972 בעתון "ידיעות אחרונות", נמסר כי עובדי הטלוויזיה הלימודית מתרעמים על כך שהתכניות המשודרות מיועדות רק לתלמידים ברמה בינונית ומעלה, בעוד שאין מבצעים את המטרה העיקרית שהטלוויזיה מיועדת לה. והיא סגירת פערים חברתיים וטיפול המקופחים.

אבקש להשיבני:

1. האם נבדקו הטענות הנ"ל?
2. מה תוצאות הבדיקה?
3. אם הטענות לא נבדקו, מה הסיבות, אם יש כאלה, שמונעות ממשרד החינוך לבדוק אותן טענות ולהסיק מסקנות מתאימות?

סגן שר החינוך והתרבות א. ידלין:

ציבור העובדים במרכז לטלוויזיה לימודית אינו מתרעם על כך שהתכניות המשודרות מיועדות רק לתלמידים ברמה בינונית ומעלה. מתקיימים דיונים קבועים ושוטפים על התאמתן של התכניות לצרכים המגוונים של אוכלוסיית התלמידים.

כן קיימת ב"מרכז לטלוויזיה הלימודית" מחלקת מעקב הבדקת באופן שוטף את מידת התאמתן של התכניות לרמות השונות של התלמידים. על-פי ממצאים אלה מכינים חומר-עזר המתאים לרמות השונות וכן מקיימים הדרכה שוטפת לציבור המורים כדי לנצל ביעילות את תכניות הטלוויזיה לרמות שונות של תלמידים.

2. מתנהלות בדיקות, לגבי הקורסים שאינם נתונים לפיקוח, מכוח חוק הפיקוח על בתי-ספר, תשכ"ט–1969. נבדקים המצב הכספי, תכנית הלימודים, המבנה הפיסי, תנאי בטיחות וגיהות, תנאי הבריאות ועוד. למוסד שלא עמד במבחנים אלה לא מוענק רישיון.

30. התכניות להעמקת התודעה היהודית והישראלית בטלוויזיה החינוכית

תבר-הכנסת ז. המר שאל את שר החינוך והתרבות ביום ו' באדר תשל"ב (21 בפברואר 1972):

מלוח המשרדים של תכניות הטלוויזיה הלימודית מתברר, שקיים פער רב בין תכניות הלימודים לבין תכניות חינוכיות הקשורות בתודעה היהודית וישראלית. כך אין זכר בתכניות לאירועים ותאריכים בתולדות עמנו ומסורתנו כמו עשירי בטבת, ט"ו בשבט ו"א באדר.

רצוני לשאול:

1. מדוע לא תהיה בתכניות ההעשרה של הטלוויזיה מגמה והכוונה להעמקת התודעה היהודית והישראלית של התלמידים?
2. מה הסיבה לכך שתכניות ההעשרה בטלוויזיה הלימודית בימים המוזכרים לעיל נעדרות כל תוכן הקשור לימים אלו?
3. האם יפעל השר לתיקון העניין?

סגן שר החינוך והתרבות א. ידלין:

בתכניות ההעשרה של הטלוויזיה הלימודית קיימת מגמה והכוונה להעמקת התודעה היהודית והישראלית.

הדבר בא לידי ביטוי בסידרת תכניות לקראת חגים (מהן תכניות ארוכות ומהן תכניות קצרות), כגון: "לקראת ראש השנה", "לקראת סוכות", "לקראת פסח", "לקראת שבועות". כמו כן קיימות תכניות מיוחדות לציון יום הזכרון לשואה ולגבורה, יום הזכרון לחללי צה"ל וכן יום העצמאות.

מגמה זו באה לידי ביטוי אף בסדרות "פנים אל פנים" ו"דף מספר", ששובצו בהן ראיונות או סיפורים שמטרתם העמקת התודעה היהודית והישראלית.

התיכנון של תכניות העשרה לשנת הלימודים תשל"ג כולל בתוכו הדגשה מיוחדת לציון חגים ותאריכים חשובים נוספים וכן סידרה של תכניות לציון שנת הכ"ה למדינת ישראל.

עם זאת אין ספק שיש עוד לעשות בתחום זה.

לפני מספר חודשים הוקמה ועדה מיוחדת להכנת תכניות בתחום התודעה היהודית, שמכינה תכניות מעניינות.

לקראת שנת הלימודים הבאה בדעתנו להוציא לפועל חלק מן ההצעות של הוועדה.

31. תכנית לעידודם של בני עיירות פיתוח להכשיר עצמם להוראה

תבר-הכנסת נ. אליעד שאל את שר החינוך והתרבות ביום ו' באדר תשל"ב (21 בפברואר 1972):

בכל פגישה עם נציגים מאזורי פיתוח נשמעת הדאגה למחסור מורים בכלל, לתחלופה גדולה ולהעדר מורים הגרים ביישובים שהם מלמדים בהם.

33. העסקת יועצים חינוכיים בבתי-הספר הערביים

חבר-הכנסת א. לבנדראון שאל את שר החינוך והתרבות
ביום ט' באדר תשל"ב (24 בפברואר 1972):

אבקש להשיבני:

1. מה מספר בתי-הספר הערביים אשר מועסק בהם יועץ תלמידים מטעם משרדו?
2. אם אין יועצים כאלה, המוכן משרדו לקבוע יועצים לתלמידים בבתי-הספר הערביים?

סגן שר החינוך והתרבות א. ידלין:

- 1-2. בחטיבות-הביניים בעכו, עין-מאהל, כפר-קרע, עילבון, וטירה קיימים יועצים חינוכיים.
- כמו כן מועסק במשרה חלקית יועץ בכיר, שתפקידו לרכז את עבודת היועצים ולבדוק את האפשרויות למנות יועצים נוספים.

בשנת הלימודים תשל"ג ימונו מורים-יועצים נוספים הן בחטיבות-הביניים והן בבתי-הספר היסודיים, במידה שיימצאו מועמדים מתאימים.

34. השינויים בתכניות הלימודים בבתי-הספר התיכוניים

חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את שר החינוך והתרבות
ביום י' באדר תשל"ב (25 בפברואר 1972):

"מעריב" של יום 22 בפברואר מוסר, כי נשלחו לשר החינוך והתרבות עצמות של תלמידים ובהן ביקשו להכניס שינויים בתכניות הלימודים.

אבקש להשיבני:

1. האם העצומות הנ"ל נתקבלו על-ידי השר?
2. האם נעשתה פעולה כל שהיא על-ידי המשרד לשינוי תכנית הלימודים בבתי-הספר התיכוניים? אם כן, מה היא הפעולה?
3. אילו שינויים הוכנסו, ומתי, בתכנית הלימודים של בתי-הספר התיכוניים בחמש השנים האחרונות?

סגן שר החינוך והתרבות א. ידלין:

1. כן. גם ניתנה תשובה מפורטת. כן מתקיימות פגישות עם מורים ותלמידים, במשותף ובנפרד, לבירור הבעיות שהועלו במכתב התלמידים.
2. משרד החינוך והתרבות נתון בעיצומה של פעולה לשינוי תכניות הלימודים ועיבוד תכניות חדשות, המושתתות על העקרון של פיתוח החשיבה ושקול הדעת של התלמיד. המרכז לתכנית הלימודים של המשרד מסיים כבר הכנת תכניות חדשות לחטיבת-הביניים במרבית המקצועות.

המרכז להוראת המדעים הכין תכניות אלטרנטיביות במדעי הטבע, בבעיות בהוראת מדעי-הרוח החל לטפל מרכז משותף עם האוניברסיטה בירושלים.

3. בשנים האחרונות נוסחו תכניות חדשות במקצועות ההומניסטיים כגון תנ"ך, לשון וספרות, עברית וכללית, גיאוגרפיה וידיעת העם והמדינה ומדעי-החברה. תכניות וספרי לימוד חוברו במקצועות הריאליסטיים: ביולוגיה, פיסיקה, כימיה ומתמטיקה, וכן במקצועות טכנולוגיים.

היו"ר י. ישעיהו:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת אורי אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
האם בכל הפעולה הזאת מביאים בחשבון את משאלות התלמידים ומקיימים אתם מגע?

סגן שר החינוך והתרבות א. ידלין:

בדרך כלל השאלה איננה של ייצוג התלמידים, כי גורם לייצוג אותם. אבל יש מעקב קבוע אחרי התגובות של התלמידים תוך כדי ביצוע תכניות. גם היום כל תכנית חדשה הקשורה בחיבור ספרי לימוד עוברת תהליך של ניסוי עם מורים נסאים. בתהליך האיוון החוזר אנחנו בודקים באיזו מידה הדבר מדבר ללבם ולמוחם של התלמידים.

35. הצגת חומר פורנוגרפי בחלונות-ראווה ובדוכנים

חברת-הכנסת א. רזיאל-נאור שאלה את שר החינוך והתרבות ביום כ"ב באדר תשל"ב (8 במארס 1972):

לאחרונה מוצפים הדוכנים למכירת עתונות בחובות פורנוגרפיות, הנמכרות בלא הגבלה כל שהיא. שערי החובות "מקושטים" בתמונות פורנוגרפיות מנקרות עיניים, ומוצגים לראווה לעיני עובר ושב, ולעיני הילדים המתגודדים סביבם.

לאחרונה מרבים להדגיש את הצורך בהסברה נכונה ומתאימה בכל הנוגע לחינוך המיני.

אבקש לדעת:

מה יש בדעתו לעשות למען הסרת הדוגמאות המסלפות והקולקלות מרחובותינו?

סגן שר החינוך והתרבות א. ידלין:

בנוסף על פעולות ההסברה הננקטות במערכת החינוך בנושא החינוך המיני וההדרכה לחיי משפחה קיים משרדנו מגעים והתייעצויות עם משרדי המשפטים והמשרד. בין היתר תוכננה פעולה רבת-ממדים של החרמת חוברות פורנוגרפיות, כדי למנוע הצגת תמונות וספרות תועבה לראווה בחלונות ובדוכנים.

הפעולה בוצעה ביום שני שעבר. הוחרמו כמויות גדולות של חומר תועבה.

המפיצים יואשמו על-ידי המשטרה וייתבעו לדין.

36. טיפוח יחס נאות אל הסביבה בקרב הילדים

חבר-הכנסת ש. לוין שאל את שר החינוך והתרבות ביום ב' באייר תשל"ב (16 באפריל 1972):

ביום 2 בדצמבר 1971 פנה אליך מזכיר מל"ז מר דוד סיון בהצעה להנהיג בבית-הספר מקצוע לימודים אקולוגיה.

אודה לך אם תשיבני:

1. מה היתה תשובתך לפניותו של הנ"ל?
2. אם לא אישרת הנהגת מקצוע לימודים נוסף בבית-הספר, האם יש בדעתך להורות למוכירות הפדגוגית שתציע דרכים ושיטות לטפח בילדים יחס נאות לסביבה, לנוף, לנקיון ולסדר הטוב?

תלמידים. אין הכוונה לפרסם תכנית לימודים מגובשת במתכונת תכניות הלימודים במקצועות אחרים, אלא להגיש למסודות החינוך הנחיות מדריכות לטיפול שיטתי בנושא זה, שחייב להיות חלק אינטגרלי של העבודה החינוכית של בתי-הספר בגילאים השונים.

על כן מעבדים חומר הסברה והדרכה לציבור התלמידים והמורים כדי להבטיח התייחסות נאותה לנושא זה, שהוא בעל אופי אישי וציבורי כאחד ועשוי להשפיע השפעה עמוקה על דרכם של הנערים והנערות בעתיד. ג. המשרד יום מחקר שיטתי בנושא "יחס הנוער הלומד לנושא המין". מחקר זה כבר העלה היבטים שונים של הבעיה, אך הוא עדיין לא נסתיים.

38. ההתבטאות הפוגעת בתלמידי ישיבות שנמצאה במאמרו של תלמיד בית-ספר תיכון

חבר-הכנסת ז. המר שאל את שר החינוך והתרבות ביום ב' באייר תשל"ב (16 באפריל 1972):

בעתון "משאת", בטאון תלמידי בית-הספר "בית הכרם" שעל-יד בית-המדרש למורים על-שם דוד לילין, שיצא בירושלים בשבט תשל"ב, חוברת ט"ו בשבט נמצא מאמר, בכתורת "ירושלים עירי", שנכתב על-ידי תלמיד כיתה ח' של בית-הספר ובו נאמר: "יובחדי בית-הכנסת במאה-שערים ישבו מסובים תלמידי ישיבות בלבושם החד-גוני והמלוכלך, למדו גמרא ומשניות תוך כדי נינוע עצמי חד-גוני וגירוד הפאות מלאות הכינים, והזקן המלא שייך מזון מעופש".

רצוני לשאול:

1. האם נתן משרד החינוך דעתו למאמר זה?
2. האם יסיק מכך משרד החינוך מסקנות באשר לחינוך היהודי ואהבת ישראל בבית-ספר זה ובבתי-ספר אחרים בישראל?
3. האם ומה יפעל משרד החינוך כדי לשרש עמדות כאלו בקרב תלמידי בתי-הספר ולמנוע הישנות מקרים דומים בעתיד?

סגן שר החינוך והתרבות א. ידלון:

1. אכן, משרדי נתן דעתו למאמר שפורסם וקויימו שיחות בידור בדרגים שונים: הפיקוח, ההנהלה, חבר המורים והתלמידים. אף נערך סיור עם התלמידים בשכונה.

2-3. אין המקרה אופייני למערכת החינוך בישראל ואינו מעיד על העדר אהבת ישראל בבית-הספר שבו פורסם המאמר, לפיכך יתא זה נחפו להסיק מסקנות מרחיקות לכת ממקרה בודד זה.

39. ביקורת מבקר המדינה על הנוהגים ב"א.מ.ל."

חבר-הכנסת ג. פת שאל את שר החינוך והתרבות ביום ב' באייר תשל"ב (16 באפריל 1972):

בדו"ח מבקר המדינה שפורסם עתה מועלות האשמות נגד א.מ.ל., אגודה לקידום החינוך המוסיקלי בישראל, שבחסות משרד החינוך, אשר בראשה עומד מר. ע. עמירין-פוגצ'וב, הממונה על החינוך המוסיקלי בארץ.

סגן שר החינוך והתרבות א. ידלון:

משרדנו פועל בדרכים שונות, בשנה זו, לטיפול יחס נאות לסביבה.

הוצאה חוברת הדרכה למורי בתי-הספר היסודיים על בעיות האקולוגיה. שם החוברת "הסביבה בה אנו חיים" — מה אנו יודעים עליה. חומר לשיחה בשעת החברה על בעיות אקולוגיות.

כדי להחזיר את חשיבות הנושא לתדעת המורים יתקיימו כנסים מחוזיים שבהם ידונו בחשיבותה של שמירת הסביבה ובדרכים להצגת הנושא בכיתה ובבית-הספר.

הודעה על כך פורסמה בחוזר המנהל הכללי לב/9, סעיף מס' 159.

לקראת שנת הלימודים תשל"ג מתכננת הוועדה לחינוך החברתי שבמשרדנו בשיתוף עם הפיקוח על הוראת הטבע את "שבוע הבריאות" שיוקדש לנושא האקולוגיה.

37. הדרישה להנהיג חינוך מיני בבתי-הספר התיכוניים

חבר-הכנסת נ. אליעד שאל את שר החינוך והתרבות ביום ב' באייר תשל"ב (16 באפריל 1972):

בעתון "מעריב" מיום 22 בפברואר 1972 נמסרה ידיעה בדבר עצומת תלמידים של חמישה בתי-ספר תיכוניים, שנמסרה לכבוד השר ובה תביעה להנהיג חינוך והסברה מיניים לתלמידי בתי-הספר התיכוניים במדינה.

אבקש לדעת:

- א. מה תגובת השר לעצומת התלמידים ולעניין הנדון בעצומה גופה?
 - ב. האם שקל משרד החינוך אפשרות הנהגת שיעורי דם סדירים בחינוך מיני בליווי הסברים פסיכולוגיים לתלמידי בתי-הספר התיכוניים?
 - ג. האם ערך משרד החינוך מחקר או סקר לבדיקת קת הידע הבסיסי של תלמידים בישראל בשטח זה?
- אם כן, מה תוצאות המחקר?

סגן שר החינוך והתרבות א. ידלון:

א. משרד החינוך והתרבות טיפל בנושא החינוך המיני במערכת החינוך זמן רב לפני הגשת העצומה מצד תלמידי בית-הספר העל-יסודי.

לאחרונה יום משרדנו ועדה משותפת עם משרד הבריאות לדיון בנושא זה, ובה משתתפים מומחים בתחומים שונים כגון פסיכולוגים, רופאים, סוציולוגים ופדגוגים. ועדה זאת הגישה דו"ח ביניים על דיוניה והציעה נושאים לשיחות שיטתיות בבתי-הספר.

העצומה של התלמידים מוכיחה שחלים שינויים ביחסו ובעמדותיו של הנוער לחיי המין, והיא מעידה על הצורך לכלול את החינוך המיני ואת ההדרכה לקראת חיי משפחה בפעולתו החינוכית של בית-הספר. המשרד החיחס בכובד ראש לעצומה של התלמידים והחיש את תהליך הטיפול בנושא.

ב. במשך השנים האחרונות נערכו וממשיכות להיות ערך פעולות הסברה במסגרת בתי-הספר. המדובר על שיחות של מומחים (רופאים, פסיכולוגים ומורים) עם

והתרבות את הבעלות על הציוד המוסיקלי שחולק ונמצא בידי המוסדות והגופים הרבים.

3-5. מר עמירן, בהיותו המפקח המרכז על החינוך המוסיקלי, מונה על-ידי משרדנו לכהן בתפקיד יושב-ראש האגודה. זו היתה אחראית לפעילות חסושה וחיונית ביותר לביסוסו והעמקתו של החינוך המוסיקלי במדינה, לכל גילוייו וענפיו. כאמור היתה לא.מ.ל.י. הנהגה לה ציבורית וזו מסרה, שלא היה לה כל יסוד לפקפק ביושרו של מר עמירן ובמסירותו לתפקידו הקשה.

המשרד גם מוקיר את הישגיו ותורמותו הרבים של מר עמירן במשך השנים הרבות כפעיל ומפעיל בשטחי החינוך המוסיקלי השונים.

40. הצעה להקמת בית-ספר ניסויי יוצרני

חבר-הכנסת ד. קורן שאל את שר החינוך והתרבות ביום ב' באייר תשל"ב (16 באפריל 1972):

נמסר לי שבחדש ינואר 1971 הוגשה למשרד החינוך והתרבות הצעה להקמת בית-ספר ניסויי-חפשי-יוצרני. ההצעה הוגשה על-ידי מומחים בתחום החינוך: מר משה כספי ומר אליעזר מרכוס מאוניברסיטת ירושלים ומר יוסף פרי מאוניברסיטת תל-אביב.

אבקש לדעת:

- א. האם נבחנו הצעתם על-ידי משרדך?
- ב. אם התשובה היא חיובית, מתי יש בדעת משרד החינוך והתרבות לגשת להקמת בית-ספר ניסויי-חפשי-יוצרני זה?

סגן שר החינוך והתרבות א. ידלין:
בישיבה שנתיקה ביום א' בסיון תשל"ב, בהשגת תפוז המנכ"ל, סגן ראש עיריית ירושלים ויוזמי ההצעה, סוכם עקרונית להקים בית-ספר ניסויי-יוצרני בהתאם לקווי-היסוד שהגישו ד"ר כספי וד"ר באשי.

הוטל על ועדה מצומצמת לעבד את פרטי ההצעה במגמה לפתוח את המוסד הנ"ל בתחילת שנת הלימודים תשל"ג.

41. הנהגת שעה שלישית של חינוך גופני בבתי-הספר

חבר-הכנסת י. גולן שאל את שר החינוך והתרבות ביום ב' באייר תשל"ב (16 באפריל 1972):

ועדת-משנה לענייני ספורט של ועדת החינוך המליצה בחדש דצמבר 1970 על הנהגת שעה שלישית לחינוך גופני בכל בתי-הספר במדינה כמקובל במדינות מתקונות. אבקש לדעת:

א. האם מאז קבלת ההחלטה בוצעו המלצות אלו על-ידי משרד החינוך?

- ב. האם קיימים עדיין בתי-ספר יסודיים בארץ שהתלמידים זוכים בהם רק בשעת ספורט אחת בשבוע?
- ג. האם רשתות החינוך הממלכתית-דתי והחינוך העצמאי מקפידות על קיום שעות ספורט בבתי-הספר החילוניים?

סגן שר החינוך והתרבות א. ידלין:

א. הנהגת השעה השלישית בשיעורי החינוך הגופני בבתי-הספר נעשית בהדרגה. בשנת הלימודים תשל"ב

בין ההאשמות בדו"ח המבקר: "הערכת הכלים לצרכי המכס שעליה הצהירו, נאמני האגודה היתה קטנה מערכם הממשי". "היו מקרים שלא נתקבלו בא.מ.ל.י. כל קבלות על ערך המשלוחים שנרכשו בחוץ-לארץ ולא פעם נמסרו הכלים לאנשים פרטיים בלי שהעניין יידון בישיבת המליאה".

אבקש לדעת:

1. נוכח ממצאים אלה, אילו אמצעים יש בדעת השר לנקוט כלפי האגודה?
2. מדוע לא ננקטו אמצעים עד כה אף-על-פי שהפרשה התגלתה כבר לפני שנתיים?
3. האם סביר כבוד השר שיש לנקוט אמצעים נגד יושבי-ראש האגודה מר עמירן-פוגצוב, שהוא עובד מדינה בכיר?
4. אם התשובה לשאלה 3 חיובית היא, מה הם הצעדים?
5. כיצד מתכוון כבוד השר לפעול כדי שמעשים דומים לא יישנו בעתיד?

סגן שר החינוך והתרבות א. ידלין:

1-2. כבר ב-15 באפריל 1970 ניתנה תשובה לשאלתה של חבר-הכנסת זבולון המר באותו עניין.

בתשובה הנ"ל הוסבר שבישראל קיים ועד נאמנים לאגודה זו, שמונה על-ידי מנכ"ל משרד החינוך והתרבות ושבו היו חברים נציגי משרד החינוך, משרד האוצר, נציג אישי של הנהלת א.מ.ל.י. בארצות-הברית, מוסיקאים ואנשי ציבור.

"ועדה מיוחדת, שהורכבה משלושה אנשי מקצוע, קבעה קריטריונים לחלוקת הכלים והציוד המוסיקלי למוסדות חינוך ותרבות, בהתחשב בעובדה שהכלים ניתנים בהשאלה ושימוש בלעדי בלבד של המוסד המקבל, המתחייב על כך במפורש בכתב בעת קבלת הכלים. לולא עזרתה של האגודה לא היו מוסדות חינוך ותרבות המקבלים את הציוד המוסיקלי יכולים לקיים פעילות מוסיקלית ענפה כפי שהיא מתקיימת". חברי ועד הנאמנים מסרו לנו שבמשך כל שנות פעילות האגודה נמסרו כלים בהשאלה לשימוש של מוסיקאים בודדים במקרים נדירים, וזאת למוסיקאים שנוקו לכך מאוד.

כל חלוקת הכלים הובאה תמיד לידיעת המליאה בדו"ח חלוקת הכלים השנתית.

הערכת הכלים לצרכי המכס נעשתה על-ידי הנהלת האגודה בארצות-הברית (ולא על-ידי הנהלת הישרא-לית), אשר היתה מצרפת לכל משלוח שטר מטען ובו פירוט התכולה והערכות. שלטונות המכס הם שקבעו את שיעור התשלום ש.א.מ.ל.י. היתה חייבת בו בכל משלוח, וזאת גם במקרים בודדים כששטרות המטען לא גורמו מסיבות כלשהן.

בתשובת האוצר לדו"ח מבקר המדינה צויין כבר כי התורמים בחו"ל, שעשו כה רבות לקידום המוסיקה בישראל, לא יכלו להסכים למדיניות המכס הנהוגה אצלנו לגבי תרומותיהם, והחליטו לפני שנתיים להפסיק כליל את משלוחי כלי המוסיקה.

אי לכך, חדל גם ענף כלי הנגינה של א.מ.ל.י. להתקיים, וכתוצאה מכך חדל ועד הנאמנים בישראל לפעול. לאחר שהעביר בחדש יוני 1971 למשרד החינוך

חוברת ל', ישיבה ש"ו

— שאלות ותשובות (ידלין, פרוש, גרוסמן); סקירת שר הפיתוח על פעולות משרדו (ישעיהו, גבתי) —

סגן שר החינוך והתרבות א. ידלין:

1-2. בספריות שבפיקוח משרדנו אחראים מנהלי הספריות לבחירת ספרים ולהומנותם. בחירת ספרים לצרכי ספריה ציבורית היא תפקידו החינוכי העיקרי של הספרן ואנחנו משתדלים שיקבל הכשרה מתאימה לכך. יועצים לענייני ספריות עוזרים לספרנים ביעוץ מקצועי ובהדרכה. המדורים לילדים מופרדים מן המדורים לבני נוער ולמבוגרים.

3. מנהל מדור הספריות קרא את הספר "המעיל האדום" וביקש מנחם רגב, מומחה בספרות ילדים, לחוות את דעתו. שני המומחים גורסים שאין להוציא את הספר מן הספריות הציבוריות.

43. ייקורו של הספר העברי

חברת הכנסת ח. גרוסמן שאלה את שר החינוך והתרבות ביום ב' באייר תשל"ב (16 באפריל 1972):

ב"על המשמר" מיום 13 בינואר 1972, וכן בעתונים אחרים, פורסמה כתבה מפי נציגי התאחדות המו"לים בישראל ולפיה מופלה הספר העברי לרעה לעומת הספר הלועזי, המיובא, בגלל ההיטלים הגבוהים על חמרי הגלם לספרים, בשעה שספרים לועזיים מיובאים פטורים מכל מכס. הספר העברי מתייקר והולך ואינו יכול לעמוד בתחרות בשוק.

התאחדות הוצאות ספרים בישראל פנתה לממשלה בגדון והובטחה לנציגיה תשובה בהקדם, אך תשובה זאת טרם ניתנה.

אבקש לדעת:

א. האם נכונות הידיעות הנ"ל?

ב. אם כן, מה בדעת השר לעשות כדי לשנות מצב זה?

סגן שר החינוך והתרבות א. ידלין:

א. הידיעות לא נבדקו בקפדנות על-ידינו, באשר העניין הוא בתחום הטיפול של משרד המסחר והתעשייה. לגופו של עניין: שר החינוך ער לבעיה זו. על כן יום וקיים כבר פגישות עם שר המסחר והתעשייה הקודם ונציגי המו"לים, במגמה למנוע את ייקורו של הספר העברי.

ג. סקירת שר הפיתוח על פעולות משרדו

לפניהן. אמנה את ההתפתחויות העיקריות בחברות הנחות במסמכותו של משרד הפיתוח.

"מפעלי ים-המלח". כוזר גסתיימה ב-1970/71 הרחבת המפעל שכתוצאה ממנה גדל כושר הייצור עד למיליון טון אשלגן, לערך, לשנה. השנה הגיע הייצור ל-940,000 טון לעומת 909,000 טון בשנה שעברה, ו-607,000 טון בשנת 1969/70. ערך הייצור הגיע ל-25 מיליון דולר, לעומת 20 מיליון דולר ב-1970/71, ו-14 מיליון דולר ב-1969/70. ערך הייצור גדל ב-5 מיליון דולר לעומת השנה הקודמת, בזכות העובדה שמחירי האשלגן עלו במידה ניכרת והגיעו ל-29 דולר בממוצע לטונה לעומת 20 דולר לטונה בשנת 1969/70. דבר זה שינה את רווחיות המפעל מן הקצה אל הקצה. השנה הגיע הרווח הנקי של החברה ל-17 מיליון לירות בערך,

נוספה שעה בכיתות ד' בכל בתי-הספר הממלכתיים והממלכתיים-דתיים. בשנת הלימודים תשל"ג תיתוסף השעה השלישית לכיתות ה'.

ב. מאחר שתוספת השעה נעשית בהדרגה, הרי חלק מכיתות ו'-ח' בבתי-הספר הממלכתיים-דתיים יקבלו גם בשנת הלימודים תשל"ג רק שיעור אחד בש"בוע. בבתי-הספר הממלכתיים-דתיים של חטיבות הביניים ובבתי-הספר של יול"א ניתנות שתי שעות.

ג. לא.

42. הימצאות הספר "המעיל האדום" מאת עדה קול בספריות ציבוריות

חברת הכנסת מ. פרוש שאל את שר החינוך והתרבות ביום ב' באייר תשל"ב (16 באפריל 1972):

אחד הקוראים בספריה העירונית בבית-העם בירושלים הפנה את תשומת-לבי לספר "המעיל האדום" מאת עדה קול, הוצאת "מסדה", הנמצא במדפי הספריה הנ"ל.

בספר זה, המיועד לילדים בגיל דך, מופיע בעמוד 28 סיפור בשם "פרחים לחג". בסיפור זה יש תיאור בעל מגמה אנטי-דתית מובהקת, ובו מסופר על נער יתום ועני שעבד בחלוקת פרחים בערב פסח כדי לעזור לפרנסת אמו, איחר להגיע לביתו רכוב על אופניו בליל החג, "...לפתע, בהגיעו לקרבת בית-הכנסת הגיחו מולו מספר נערים חרדים לבושים מעילי משי שחורים וניסו לעצור תוך קריאות: גוי, גוי, מחלל החג! אחדים אף השליכו אבנים לעברו".

תיאור "השלכת האבנים" מלווה בציוו, הדומה לפירסומות האנטישמיות הידועות לשימצה.

רצוני לשאול:

1. האם מדור הספריות שבמשרדו מקיים פיקוח, או גותן הנחיות לגבי הספרים המוכנסים לספריות הציבוריות, ובמיוחד על ספרי ילדים?
2. אם כן, מה הקריטריונים שלפיהם מוכנסים הספרים לספריות הילדים?
3. האם מוכן כבוד השר להמליץ לפני מדור הספריות לתת את ההוראות המתאימות להוציא את הספר הנ"ל מן הספריות הציבוריות?

היו"ר י. ישעיהו:

חברי הכנסת, אנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: סקירת שר הפיתוח על פעולות משרדו. רשות הדיבור לשר הפיתוח.

שר-הפיתוח ח. גבתי:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. בסקירתי בכנסת לפני שנה הצבעתי על השינויים שחלו בתעשייה הכימית הממלכתית בשנת 1970/71, עקב התארגנות מחדש של החברות הממשלתיות בתחום הכימיה, עם הקמתה של החברה "כימיקלים לישראל" על בסיס חדש.

השנה שחלפה, שנת 1971/72, הייתה שנת ביסוס והתקדמות ל"כימיקלים לישראל" וגם לחברות הכלולות בה, אף-על-פי שעדיין לא נפתרו כל הבעיות שעמדו

ההפרדה מחברת "כימיקלים ופוספטים" מונה מנהל כללי חדש לחברה, והלה הצליח תוך השנה לעשות תיקונים חשובים במצב החברה. מספר העובדים הוקטן מ-500 בערך ל-390; נמכר ציוד מיותר בערך של כמה מיליוני לירות; הוקטן ייצור הפוספט הקלוי, שהיה הגורם העיקרי להפסדים, והוחל בייצור מוצרים חדשים, רווחיים יותר. על-ידי כך קטן ההפסד השנה מ-19 מיליון לירות ל-13 מיליון לירות.

הבעיה המרכזית של אורון היא תנור הקלייה הגדול שנבנה בזמנו בהשקעה של 42 מיליון לירות. רוב ההפסדים של החברה נגרמו על-ידי הפעלת התנור. בימים אלה הולכת ומסתיימת בדיקת האלטרנטיבות השונות לשינוי מערכת הייצור בחברה. ברור כי אין להמשיך בקליית החומר של אורון ויצואו. לעומת זה נבדקת האפשרות להשתמש בתנור לייצור אחר. בד-בבד עם זה סיכויים להרחיב ייצור פוספט מגולען וד.ס.פ. המשמש מזון לבעלי חיים. בד-בבד עם קביעת תכנית ייצור חדשה יש צורך בפעולה לשיפור מצבה הכספי של החברה. כיום מעיק עליה חוב בגקאי של 60 מיליון לירות לזמן קצר, הנובע ברובו מן ההפסדים שהצטברו, ואין בכוחה של החברה לשאת בעומס זה של חובות ובתש"לומי הריבית הגבוהים. אני מקווה שתוך החודש הקרוב תתגבש סופית תכנית הפעולה להבטחת עתידה של החברה.

"ערד תעשיות כימיות". בסקירתי אשתדק ציינת את גמר הבנייה של המפעל לייצור חומצה וזרחית במישור רותם. המפעל הגיע כבר אז לשלב של הרצה, וקיוונו שתוך חודשים ספורים הוא יתחיל בייצור. לצערי היתה התפתחות הדברים שונה מן התחזית. תוך כדי ההרצה נתגלו קשיים טכניים שלא חזו אותם מראש. תהליכי הייצור המבוססים על שיטות "המצע המרחף", שהוצעה על-ידי החברה האמריקנית "מדירה" שהיתה שותפה במפעל, הם מסובכים ביותר. התקלות שנתגלו כתוצאה משינויים בתיכנון גרמו להארכת תקופת ההרצה בחודשים רבים. רק בשבועות האחרונים התגברו על התקלות העיקריות, ויש סיכוי כי בקרוב יתחיל המפעל בייצור של ממש. בגלל סיבות שונות החליטה חברת "מדירה" לפרוש מן השותפות כבר לפני שנתגלו קשיי ההרצה והמפעל נמצא עתה כולו בבעלות מדינת ישראל. גם אחרי פרישתה נושאת החברה האמריקנית באחריות להפעלת המפעל שהיא תיכננה בהתאם להסכם שנחתם בזמנו. למזלו התרכז במפעל צוות עובדים מקצועיים בעלי רמה גבוהה, ורק בזכות מסירותם ועבודתם הקשה התגברו על התקלות שהיו עד עכשיו.

במפעל הזה הושקעו כ-175 מיליון לירות עד הרה"צה. פעולות ההרצה שנמשכו חודשים רבים גרמו להוצאות נוספות ניכרות. אנו מקווים שעם כניסת המפעל לייצור סדיר יוכל לכסות גם את הוצאות ההון להשקעה הכספית המוגדלת על-ידי העלייה במחירי החומצה הזרחית בשוקי היצוא.

מפעל "פריקלאס - ים-המלח". מפעל זה משותף למדינת ישראל ולקבוצת משקיעים מאוסטרליה וארצות-הברית. המפעל ייצר מתמיסות ים-המלח מגוניה, המש"משת לייצור לבנים חסינות-אש. המפעל הזה נמצא עתה בתהליך בנייה והפעלתו מתוכננת לחודשים הראשונים של שנת 1973. התפוקה המתוכננת של המפעל היא

לעומת 4 מיליון ב-1970/71, והפסד של 18 מיליון ב-1969/70.

באוקטובר 1971 שילמה החברה תמלוגים למדינת ישראל בפעם הראשונה בתולדותיה: 4.5 מיליון לירות. לאחר שהחברה התקרבה לייצור של מיליון טון לשנה הוחלט להתחיל בעבודות הרחבה נוספת שתעלה את היקף הייצור עד 1.2 מיליון טון לשנה. אנו מניחים כי עבודה זו תסתיים תוך השנתיים הקרובות. ההוצאות הכרוכות בהרחבת המפעל, כ-70 מיליון לירות בערך, ימומנו על-ידי החברה בשנתיים-שלוש השנים הקרובות.

גם הייצור בשתי חברות הברום והברומידים, הקשורות לים המלח, עלה בשנה האחרונה. גם כאן כמעט כל ייצור הברום והברומידים מיועד ליצוא. ערך היצוא הגיע ל-3.8 מיליון דולר לעומת 2.9 מיליון לפני שנה.

הרווח בשתי החברות הגיע ל-3.4 מיליון לירות, לעומת 2.1 מיליון אשתדק. ההתפתחות של חברות הברום והברומידים היא איטית, אולם היא מתמדת, ואנו מקווים כי גם השנה יגדל הייצור ותגדלה ההכנסות במידה ניכרת.

מפעל ה"כימיקלים ופוספטים" בחיפה. השנה נסיימה הקמת המיתקנים החדשים לייצור אמוניה ואוריאה בהשקעה של 54 מיליון לירות. בעקב תקלות שנגרמו בתקופת ההרצה חל איחור בהפעלת המיתקנים, אולם הם פועלים כבר עתה בסדר והגיעו ל-80% מן התפוקה. על-ידי מיתקנים אלה יוכל המפעל לספק את הצריכה הגדלה והולכת של דשנים כימיים בארץ, וגם להגדיל את ייצור המוצרים האחרים המיועדים ברובם לשימוש בארץ, ובחלקם הקטן מיועדים ליצוא.

כבר בשנה שעברה הוחלט להפריד בין "כימיקלים ופוספטים" לבין "פוספטים בנגב" באורון. המצב הקשה של המפעל הדרומי הכביד מאוד על מפעל ה"כימיקלים ופוספטים", וטישטש את המצב הנכון של שתי החברות. השנה בוצעה ההפרדה הסופית.

בזכות המצב הכלכלי של "כימיקלים ופוספטים", שתוקן בשנים האחרונות, ניתן היה להטיל על החברה תשלום הסכום של 32 מיליון לירות שהממשלה הסכימה למחוק מחובות החברה לפני שנים מספר בעקבות ההפסדים שהצטברו בה. החזרת החובות שנמחקו הטילה אמנם על החברה עומס כספי כבד, אולם אני מקווה שהיא תתגבר על זה תוך שנים ספורות.

ה"פוספטים בנגב". חברה זו מנצלת את מרבצי הפוספטים באורון ובמכתש הקטן. המפעל באורון כולל מיתקנים לעיבוד הפוספטים בדרך של קלייה בעיקר. החברה ייצרה בשנת 1969/70 יותר ממיליון טון פוספטים; ב-1970/71 ירד הייצור ל-940,000 טון וב-1971/72 ירד הייצור ל-790,000 טון. כ-80% מהפוספטים יוצאו לחוץ-לארץ. מחירי הפוספטים נמצאים בירידה בשנים האחרונות. באופן מיוחד זה מורגש בפוספטים שלגו, שאיכותם אינה גבוהה ביותר, וזה גרם להפסדים גדולים. ב-1969/70 היה לחברה הפסד של 7 מיליון לירות; ב-1970/71 הגיע ההפסד ל-19 מיליון לירות, וגם בשנת 1971/72 מעריכים שההפסד הגיע ל-13 מיליון לירות. מצב זה הציג לפני משרד הפיתוח ולפני "כימיקלים לישראל" את שאלת המשך קיומה של החברה. תוך השנה האחרונה חלה התארגנות חדשה בחברה. אחרי

שר-הפיתוח ת. גבתי:

זה נמחק לפני שנים.

יגאל הורביץ (הרשימה הממלכתית):
רק 2 מיליון נחשבו.

שר-הפיתוח ת. גבתי:

בגלל זה הדגשתי שהוצאות המימון נוקפות רק על הערך המשוערך של הציוד במפעל.

ועכשיו רצוני למסוך פרטים מספר על חברת החשמל. בשנת 1971/72 נסתיימה בנייתה של תחנת רדינג ד' ושתי היחידות בכושר ייצור של 288 מגוואט כל אחת נכנסו לפעולה. הבנייה של תחנת אשכול ג' באש-דוד מתקדמת. בגלל פיגור שחל בהספקת הציוד שהוזמן בחוץ-לארץ, עקב השביתות במפעלים המייצרים את הציוד, יתחל איחור בהפעלת תחנת הכוח.

בסקירתי לפני שנה ציינתי כי ועדה בין-משרדית, שמונתה בזמנה על-ידי שר הפנים ושר הפיתוח, המליצה על בניית תחנת הכוח הבאה מדרום לשפך נחל התנינים ליד הכפר הערבי זוקא. לפי התכנית צריך היה להתחיל בבניית התחנה לפני כחצי-שנה. לצערי הרב עוכבה הת-חלת הבנייה עד כה עקב עיכורים על אתר זה של התחנה. הדיונים במועצה הארצית לתיכנון לא נסתיימו עד היום. ברור כבר עתה שיחול פיגור רב בהקמת התחנה, וזה שיבש את תכנית הבנייה של תחנות הכוח ויחייב נלקוט אמצעים מיוחדים כדי להבטיח את הספקת החשמל בשנים הבאות. הרצון לשמור על גוף הארץ ולמנוע זיהום הסביבה מעמיד בסכנה את הספקת החש-מל בשנים הבאות. המועצה הארצית לתיכנון חייבת לסיים הן שבועות ספורים את דיוניה על מיקום התח-נה, כדי שאפשר יהיה לגשת לבנייה בלא דיחוי. עליכם לקחת בחשבון שקצב הגידול של צריכת החשמל ביש-ראל הוא מהיר מאוד. ב-1971/72 מכרה חברת החשמל 6.5 מיליארד קו"ט לעומת 5.9 ב-1970/71: זה גידול של 10% בערך.

במצבה הכלכלי של החברה חלה ב-1971/72 הרעה ניכרת. ב-1970/71 ירדה כבר רווחיות החברה בגלל התייקרות הדלק, היטלי היבוא בשיעור של 20% וגידול הוצאות ההון. ב-1971 רווח החברה הגיע ל-3 מיליון לירות לעומת 9.3 מיליון בשנה הקודמת.

בשנת 1971/72 חלה שוב עלייה בהוצאות הייצור בגלל ייקור הדלק וחמרים אחרים אחרי הפיחות שחל באוגוסט. זה מחייב להעלות שנית את תעריפי החשמל עד היום לא אושרה העלאת התעריפים על-ידי ועדת המחירים. כל חודש נוסף גורם הפסדים לחברה. האוצר העניק לחברה סובסידיה של 12 מיליון לירות לכיסוי הפרשי הוצאות הייצור לחדשים אוקטובר-ינואר, אולם מאז לא קיבלה החברה כל פיצוי על ההוצאות הנוספות. בקביעת תעריפי החשמל החדשים יהיה צורך לקחת בחשבון גם את ההפסדים שהצטברו לתקופה החל מחו-דש פברואר ועד לכניסת התעריפים החדשים לתקפם. אחד הגורמים לגידול ההוצאות פרט לייקור הדלק הוא הוצאות ההון שגדלו מאוד בשנה האחרונה. חלק גדול מן ההשקעות נעשו על-ידי החברה בהקמת תחנות הכוח מומנו על-ידי הלוואות שגויסו באמצעות בנקים וחברות ביטוח בארץ ובחוץ-לארץ. הלוואות אלו צמודות בחלקן הגדול למדד יוקר המחיה. העלייה הגדולה של המדד בשנה האחרונה הטילה על החברה עומס כבד של מיליוני

46,000 טון פריקלאס ומוצרים מיוחדים ו-80,000 טון חומצת-מלח. אומדן ההשקעה הוא 19 מיליון דולר.

מכרות הנחושת תמונע. למפעל הנחושת בתמ-נע היתה שנת 1971/72. שנה קשה בגלל הירידה הדרס-טית של מחירי הנחושת בעולם. תפוקת הנחושת בתמונע היא יציבה בשנים האחרונות, בסדר-גודל של 10,000 — 11,000 טון נחושת שכולה מיוצאת. אולם בו זמנן שבשנת 1969/70 הכניס יצוא הנחושת 16 מיליון דולר, ירד ערך היצוא ב-1970/71 ל-11 מיליון ול-10.8 מיליון ב-1971/72. זה השפיע, כמובן, על רווחיות המפעל. ב-1969/70 היה הרווח של המפעל 9.5 מיליון לירות וירד ב-1970/71 ל-1.5 מיליון ובשנת 1971/72 אינן המפעל בקושי את הוצאותיו. לנוכח הירידה של המחירים וסכנת ההפסדים הכרוכה בזה נקטה הנהלת המפעל שורה של אמצעים לייעול תהליכי הייצור ורק על-ידי כך הצליחה למנוע הפסדים, אף-על-פי שמחירי הנחושת ירדו מתחת ל"קו האדום".

לפני שלוש שנים הוחל בביצוע תכנית השקעות גדולה לפיתוח המכרה התת-קרקעי תמונע 2. תכנית זו מכוונת להבטיח את העפרה שתידרש למפעל כעבור שנתיים — שלוש שנים, אחרי שתסתים הכרייה במכרות הקיימים.

לפני כחודש הובאה לאישור ועדת השרים הכל-כליים תכנית השקעות לשנתיים הבאות, המסתכמת ב-55 מיליון לירות. כאשר הוחל בתיכנון ההשקעות לפני שנתיים היתה הנחה, כי מרבית ההשקעות ימומנו על-די החברה מן העודפים שלה, אולם ירידת מחירי הנחו-שת שיבשה את החישובים, ויש צורך לממן חלק ניכר של ההשקעה בהלוואות ובמענקים של האוצר.

כדי להקטין את השפעת התנודות של מחירי הנחו-שת בעולם על המפעל הוחלט לפני שנתיים לרכוש שני מפעלים המייצרים כבילי נחושת, בשדרות ובראשון-לציון, כחלק מתכנית נרחבת יותר לזקק בארץ את צמנט הנחושת ולהשתמש בו לייצור מוצרים מוגמרים. מצבם הכלכלי של מפעלי הכבילים הוא טוב והרווח הגיע השנה ל-2 מיליון לירות בערך. ההצעה להקמת מיתקן זיקוק לנחושת נמצאת עדיין בבדיקה.

"חברת חרסית וחול זך בנגב". ההתאוששות שה-חלה לפני שנה בחברה זו נמשכת גם ב-1971/72. החב-רה מספקת את מלוא התצרוכת של הארץ בחרסית ובחול זוכיות והצליחה לפתח גם שווקים ליצוא חלק מן החרסית המיוצרת בה. אחרי שתוקן והופעל מיתקן ההשבתה גדל היקף המכירות של החברה ל-4.7 מיליון לירות לעומת 1.8 מיליון לירות לפני שנתיים. הרווח של החברה הגיע ל-1.2 מיליון לירות, כאשר הוצאות המי-מון נוקפות רק על הערך המשוערך של הציוד במפעל, דהיינו 2,000,000 לירות.

"מפעלי תובלה". מפעל זה הוקם בשביל להבטיח הובלה סדירה וזולה של תוצרת המפעלים בנגב: האש-לג, הפוספטים והנחושת. ברשות החברה 60 משאיות כבדות. נוסף על זה מפעילה החברה כ-140 משאיות של מובילי-משנה. הרווח של המפעל בשנה האחרונה הגיע ל-1 מיליון לירות בערך.

יגאל הורביץ (הרשימה הממלכתית):

זה לאחר מחיקת חובות ההפסדים שהצטברו ב"חרסית וחול זך"?

לאיתור מקורות מים בסיני. על בסיס מחקרי המכון הוחל בבדיקת פוטנציאל המים המצוי באבן-החול הנו- בית שבצפון-סיני ודרום-הנגב. התוצאות הראשונות מב- דיקות אלו הן חיוביות.

החברה להנדסת התפלה לישראל המשיכה בעבודתה. היא עוסקת בפיתוח שיטות משוכללות יותר להתפלה ומייצרת מיתקני התפלה קטנים, ברובם ליצוא. היא בונה מיתקן בשיטת זיקוק רב-שלבי שיש בו משום התקדמות ביחס לשיטות הקיימות. נוסף על זה ייצרה כ-15 מיתקנים, שרובם יוצאו בערך כולל של 2 מיליון דולר.

לסיום אציין שקיים שיתוף פעולה הדוק ביותר בין החברות לבין הנהלת משרד הפיתוח בכל התחומים הנוגעים הן להפעלה השוטפת והן לחיכוך לגבי העתיד.

בסקירות בשנה החולפת דיווחתי על הקמת המינהל למחקר אוצרות הטבע באפריל 1971 מכוח החלטת הממשלה בעניין אידגון המחקר הממשלתי וניהולו, אשר התבססה על המלצות ועדת קצ'לסקי. המינהל מהווה יחידת-סמך עם סמכויות מיוחדות במסגרת משרד הפיתוח. לשם ביצוע התפקידים המוטלים עליו מורכב המינהל למחקר אוצרות הטבע מהנהלת מינהל וממכונני המחקר הכוללים מכון ממשלתי אחד - המכון הגיאולוגי - וארבעה מכוני מחקר במעמד של חברות ממשלתיות (שם: 1) תמ"י; 2) החברה לחקר ימים ואגמים; 3) הנדסת התפלה; 4) המכון למחקרי נפט וגיאורפיסיקה. ובתקופה האחרונה הועברה לסמכות משרד הפיתוח החברה לחקר ימים ואגמים.

בשנה הראשונה לקיומו פעל המינהל בתחום התיכנון, ההדרכה והמעקב במכונני המחקר הכפופים בתחומי האידגון, התקציב והבקרה, והטיפול בבעיות כוח-אדם, ציוד וגנבים אחרים. הכל במגמה ליצור מסגרות אחידות על-מנת לחקור ולהציע כיוונים ומחשבות חדשים לניצול נוסף של אוצרות הטבע. בשנה זו הוזמנו מתקרים במוסדות ההשכלה הגבוהה ובמכונני מחקר אחרים. בסך כולל של 1.5 מיליון לירות, לערך.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת. גיסיית לתת לכם סקירה תמציתית על אשר התרחש במשך השנה האחרונה בחברות הכלולות בתחום פעולתו של משרד הפיתוח ובחלק מיחידותיו. יש לציין התקדמות וביסוס כלכלי בחלק מן החברות. יצוין כי זו השנה הראשונה שחשבון הרווח וההפסד הכולל של כל המפעלים, פרט לחברת החשמל, מסתכם בדוח של 8.5 מיליון לירות, כאשר במשך כל ארבע השנים מאז 1968/69 נסתיים המאזן הכולל בהפסד שנע בין 7 - 9 מיליון לירות. אולם עדיין אנו נאבקים בקשיים, בעיקר בשתי חברות: "פוספטים בנגב", שנצטברו בה הפסדים רבים בשנים האחרונות ויש צורך להבדיל את מצבה על-ידי שינויים סטרוקטורליים, ו"עדר תעשיות מימיות", שבה לא נסתיים עדיין חבלי ההרצה ולא נמצאו עדיין הפתרונות לכל הבעיות הטכניות שהתעוררו תוך כדי ההרצה.

אני מקווה שתוך השנה הקרובה נמצא את הדרך להתגבר על הקשיים גם בשני המפעלים האלה, כשם שהתגברנו במשך הזמן על הקשיים שהיו במפעלי הפיתוח האחרים, שאחרי שנים של "מסה ומעש" הגיעו לביסוס כלכלי והם משמשים מקור חשוב של הכנסות מטבעיות למדינת ישראל. אני מקווה שבכוח מסירותם וכשרם של העובדים במפעלים אלה נוציא גם אותם לדרך המלך.

לירות לתשלום הפרשי ההצמדה. ברור שאין חברת החשמל יכולה להמשיך בדרך זו של הגדלת ההלוואות שלה, כשהן צמודות למדד יוקר המחיה או לשער הדולר, ויש צורך להכניס שינוי יסודי בדרכי המימון שלה.

מחקר ופיתוח. אוכזר עוד בסוף דברי את פעולתן של שתי החברות העוסקות במחקר: המכון למחקרי נפט וגיאופיסיקה, ותעשיות מחצבי ישראל, או בקיצור תמ"י, ושל המכון הגיאולוגי.

המכון למחקרי נפט וגיאופיסיקה עוסק בעריכת סקרים גיאופיסיים ואחרים לחיפושי נפט, מי תהום ומחצבים. הוא מבצע מחקרי נפט בסיסיים בשביל מדינת ישראל, שהיא הלקוח העיקרי של החברה, כאשר הזמנות עבודה מחברות מחפשות נפט בארץ פחתו מאוד בשנים האחרונות.

לנוכח המצב שנוצר בוצעה השנה ריאורגניזציה בחברה. צומצם היקף פעולותיה ומספר העובדים הוקטן מ-118 ל-77. מספר גיאולוגים הועברו למכון הגיאולוגי. לאור מסקנות ועדת-סלמן, שבדקה את פעולות הגופים והחברות העוסקים בחיפושי נפט, יש לקבוע עתה את תחומי הפעולה של החברה ולהבטיח בסיס כלכלי לקיומה.

חברת תמ"י עוסקת במחקרים בשטח התעשייה הכימית. במשך השנים היא פיתחה תהליכים חשובים ששימשו בסיס להקמת בית-החרושת "חיפה כימיקלים" לייצור חנקת האשלגן. גם חלק מתהליכי הייצור ב"עדר כימיקלים" פותח על-ידי תמ"י. בחברה זו התרכזו צוות גדול של בעלי-מקצוע ברמה גבוהה ונאגרו הרבה ידע ונסיון העומדים לרשות התעשייה הכימית המתפתחת. תמ"י המשיכה גם בשנה האחרונה במחקרים רבים, המבוצעים בחלקם הגדול בכספי תקציב הממשלה ובחלקם לפי הזמנות של חברות בארץ ובחוץ-לארץ.

תוצאות מחקרי המכון הגיאולוגי, המקיפים את מרבית תחומי הגיאולוגיה, באו לביטוי ביישומם בשטחים שונים. אציין כמה מהם: בתחום המחצבים אותו בין "חצרה" - אוור המכתש הקטן - לבין "עקריבים" - מעלה עקריבים -, יחד עם חברת "פוספטים בנגב", שדות פוספטים נוספים אשר יבואו במקום שדה הפוספט-טיים של המכתש הקטן שינוצלו עד תום תוך שנים מספר.

המכון עוסק ביישום תכנית-אב לאיתור מקורות חמרי גלם לתעשיית הבנייה על-מנת להביא ליעוד שטחים מתאימים ומספיקים לכרייה וחציבה באזורי הארץ השונים, אשר יספיקו לתקופה ממושכת. עבודה ראשונה באזור פרודור ירושלים נעשתה בשיתוף עם מינהל מקרקעי ישראל.

מחקרי המכון הגיאולוגי במדף היבשת של ישראל, הנוגעים בשיתוף עם החברה לחקר ימים ואגמים, הסבו את תשומת-לבם של גורמים מסחריים בתחום חיפושי הגז המתעניינים באפשרויות השתתפות במחקר וגם בהעסקות בחיפושים אלו.

גורמים כלכליים מבקשים לנצל כיום זיפוף או חול לבנייה, שאותו במדף היבשת. בימים אלה יובא לאישור סופי באו"ם פרויקט לסיוע טכני לבדיקת אפשרות כרייה וחציבה של חמרי גלם מהים. פרויקט זה יבוצע במרחק מספיק מן החוף על-מנת למנוע פגיעה בו.

מחקרי המכון הגיאולוגי הביאו בשנה האחרונה

דיון

הי"ר י. ישעיהו:

נקיים עתה דיון בסקירת שר הפיתוח. ועדת הכנסת קבעה שעתיים לדיון זה. אני מסב את תשומת-לכם של חברי הכנסת לכך שאת הדיון הזה נסיים היום באופן שאלה שתורם יגיע מאוחר יצטרכו לדבר היום. רשות הדיבור לחבר-הכנסת קרמרמן.

יוסף קרמרמן (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. בבואנו לדון בתקציב משרד הפיתוח עלינו לזכור שני דברים: הראשון - הצרכים ההולכים וגוברים של המשק במציאת פתרונות נאותים לבעיות קליטת עלייה, שהלוואי ותגבר, ולפתרון בעיית הדיור: הן של העולים החדשים, הן של אזרחים החיים בארץ בתנאים של תת-דיור והן של אנשים הרוצים לבנות חיים ולהקים משפחות. הדבר השני, שנעשה פומבי עקב דיוגיה של ועדת-ויתקון - העדר השליטה הממשית של הממשלה בחברות הממשלתיות.

אף-על-פי שלכאורה מופיע בתקציב סכום של 17.5 מיליון לירות לחברות הממשלתיות, הרי שלמעשה המדובר בסכומים גדולים הרבה יותר. כל המעיין בהצעת התקציב של משרד הפיתוח יכול להתרשם כי הסכום המיועד להוצאה הוא 17.5 מיליון לירות, לעומת 26.1 מיליון לירות בשנת התקציב 1971/72. אולם לצערי תקציב זה - מרובה בו הנסתר על הגולה. שכן הוא מצביע אך ורק על הסכומים שתוציא הממשלה השנה במישרין על חברות הפיתוח הפועלות במסגרת משרד הפיתוח. ואין התקציב מורה על הסכומים, והם בהיקף גדול הרבה יותר, אשר חברות הפיתוח מגייסות כמיליון ובחלקן הגדול בערבות המדינה, כמובן.

צורה זו של הצגת התקציב החלה בעצם כבר בשנת 1969/70. בעוד שתקציב הפיתוח של משרד הפיתוח היה כ-17 מיליון לירות בסך-הכל, הרי בחברת ים-המלח בלבד היתה באותה שנה השקעה של 102 מיליון לירות. בסכום זה היו 75 מיליון לירות הלוואות מבנקים בערבות המדינה; 27.5 מיליון לירות השקעת הממשלה במניות, ששולמה במשך שנים מספר, ו-8 מיליון לירות הון שגויס ממקורות שונים, אף זה בערבות המדינה.

באותה שנה שתקציב הפיתוח היה 17 מיליון לירות הושקעו בתשלובת הכימית בערך כ-128 מיליון לירות, בדרך הלוואות כנוכר לעיל, וכן 20 מיליון לירות השקעה, שהוגדרה כהשקעה בתשתית; ולגבי חברה זו עוד היד המשלמת נטויה.

עד כה ראינו השקעה של 230 מיליון לירות, וזאת בשתי חברות בלבד, כשהתקציב המוצהר היה 17 מיליון לירות. אינני רוצה לומר שיש כאן משום הטעיה, אולם חושבני כי תקציב המדינה צריך להיות מוצג ובנוי כך שיהיה גלוי לעין ולא נסתר וכי היקף ההשקעות הממשיות יהיה ברור ומדויק. מאידך גיסא, בסקירת שר הפיתוח על משרדו וחברות הפיתוח בשנת התקציב 1971/72, שהוגשה לכנסת לקראת הדיון, יש מספר נקודות לא ברורות. הנני, חברי הכנסת, להפנות את תשומת-לכם לסקירה הנמצאת בחוברת שלפניכם ושבה יש טבלה בשם "ריכוזים פיננסיים על חברות הפיתוח לקראת 1972/73". בטבלה זו צויין כי ההפסד הכולל לשנים 1970/71 של כל חברות הפיתוח, בלי חברת החשמל, היה 37 מיליון לירות. סכום זה כשלעצמו ממש מביעה.

אולם עיון באותה טבלה מראה כי עיקר ההפסד היה כדלקמן: 25 מיליון לירות בחברת "כימיקלים ופוספטים" ו-14 מיליון לירות הפסד של חברת "פוספטים בנגב".

עיון בסקירה בדף 15 מראה כי יתרת ההפסד לשנת 1970/71 בחברת "כימיקלים ופוספטים" היה 31 מיליון לירות. נוסף על כך, לגבי חברת "פוספטים בנגב", ההפסד בשנת 1970/71 נרשם כ-19.4 מיליון לירות לעומת 14.1 מיליון לירות בטבלה, וכך הדברים לאורך הטבלה.

כתוצאה מאי-דיוקים אלה ייתכן לשער כי ההפסד דים בשנה זו היו גדולים הרבה יותר מאשר 37 מיליון לירות, כפי שרשום בטבלה. אינני מתייחס לשנת 1971/72, כי האמוד בסקירה מבוסס על "אומדנים" שהלקם מכוסים על עשרת החודשים של השנה.

אולם, רבות, אם אלו הן התוצאות הכספיות בשנה אחת בלבד של חברות הפיתוח על השקעה שהגיעה ליותר ממיליארד לירות בלי חברת החשמל, אנא נגיע?

חושבני, חברי הכנסת, כי התמונה חמורה עוד יותר כאשר בודקים את המאזנים של החברות. אסתפק בדוגמה אחת, על-מנת שלא לגזול מזמנכם, וזו הדוגמה של חברת "פוספטים בנגב": לפי המאזן כל רכוש של החברה מסתכם ב-92 מיליון לירות בקירוב. יתרת ההפסד המצטבר היא מעט יותר מ-44 מיליון לירות. מכאן שלכאורה מחצית רכוש החברה היא הפסד. אולם לצערי האמת מרה יותר, כי בסכום של 92 מיליון לירות, שהוא רכוש החברה, נמצא סכום של 22.5 מיליון לירות המוגדר דד, ואני מצטט: "רכוש לא פעיל ולא מוחשי, המיועד לרכישה על-ידי ממשלת ישראל". מה תעשה ממשלת ישראל ברכוש לא פעיל ולא מוחשי? לאלוהים הפת-רונים.

אולם מינוח זה, שהוא המצאה ישראלית, מטעה ומקטין את ההפסד. למעשה ההפסד הוא 66.5 מיליון לירות, ואם נווד את הסכום הלא-מוחשי מרכושה של החברה, נגיע לתוצאה של מאזן של 68.5 מיליון לירות, כלומר ההפסדים שווים כמעט לרכושה של החברה.

האם זה סוף הסיפור? לא ולא. בטבלה "ריכוזי הנתונים הפיננסיים לשנת 1972/73" צופים להפסד נוסף של 12 מיליון לירות. התקדמות כלומר שההפסדים עולים על רכושם של החברה. מצב זה היה בכל חברה פרטית או ציבורית מבאי לדי סגירת המפעל, אולם כנראה בחברות פיתוח יש הגיון אחר, כי תמיד קיים מי שישלם את ההתחייבויות השוטפות וגם את יתר ההתחייבויות, העתידיות כשלעצמן ליצור הפסדים נוספים. אבל קיים חשש שאם יוסקו המסקנות הנאותות יקטן מספר החברות, ותוסר ההצדקה לקיומו של משרד הפיתוח יובלט עוד יותר.

חברי הכנסת, חוששני שהמצב הכללי בחברות פיתוח הוא חמור הרבה יותר מתיאורו בסקירה. לי מעולם לא היה ברור מה הם שיעורי הפחת הנהוגים בחברות אלו, אולם אם בחברת "ים-המלח", למשל, הפחת הוא בין 4% ל-5% במקום 10% הנהוג, הרי כתוצאה מכך קטנו ההוצאות בכיכול, אולם באין הפשרה לפחת יעמוד מפעל זה, כמרביית מפעלי פיתוח, בעתיד בלי קרן לחידוש ציוד.

מתוך המאזנים בסקירה שלפנינו לא ברור כלל אם

יהיה על הרווחיות? אני תמה שהממשלה איננה מוצאת שימוש נאות יותר ב-55 מיליון לירות אלה.

אותה פרשה חוזרת וגשנית לעינינו ממש - ואני מתכוון לתשלובת הכימית בעדר. נראה לי כי השם "תשלובת" באמת יאה לה, כי כל החסרונות של מפעלי הפיתוח התגלמו בחברה זו, אשר לדעתי היא בבחינת קטסטרופה ממש.

נתחיל, חברי הכנסת, מאומדני ההשקעות לעומת ההשקעות למעשה. תחילה דובר על השקעה של 40 מיליון לירות, אולם כבר בשנת 1966 עלה האומדן ל-75 מיליון לירות - ראו ספר פיתוח התעשייה בישראל לשנים 1966-1967, מאי 1967, בהוצאת משרד המסחר והתעשייה. עתה, לפי הצעת התקציב, מדובר על השקעה של 210 מיליון לירות, ועוד הדי טויה.

מה עשתה החברה עד כה? מאומה. היא עדיין אינה מייצרת דבר, כי לא ברור אם השיטה שבה רוצים להפיק עיל מפעל זה תפעל בכלל. שיטת הפעלה זו מגושה בפעם הראשונה בישראל, ומתעוררות בעיות רבות של ציד. בכלל לא ברור אפילו אם השיטה תפעל ואם החברה תייצר את הכמות המתוכננת.

בעת ההחלטה על הקמת המפעל בעדר כנראה לא נעשתה הערכה של כדאיות ראויה לשמה. דבר זה נעשה רק בשנת 1969. לפי אותה הערכה יהיה המפעל כדאי בתפוקה מלאה בתנאי שהמחירים בשוק העולמי יהיו בין 100 עד 120 דולר לטון. כבר עתה המחירים ירדו לרמה של 90-95 דולר לטון. כלומר, אילו פעלה התשלובת, היתה מפסידה קרוב ל-20 מיליון לירות בשנה זו בלבד. מעולם לא ראתה החברה צורך להסביר, חברי הכנסת, מדוע גדלו ההשקעות בצורה כה דרסטית, ביותר מ-170 מיליון לירות מעבר לאומדן המקורי, וזאת כאשר בשנה החולפת היה כל תקציב משרד הסעד 100 מיליון לירות בלבד, והנימוק היה כי למדינה אין תקציב מספיק על-מנת לטפל בכל הבעיות שמשרד הסעד מצווה לטפל בהן.

תחילה דובר על כך שהמפעל יגיע לתפוקה מלאה בראשית 1970. בסוף 1970 דחתה החברה את המועד לשנים 1974-1975, ואילו בתחילת 1972, דהיינו השנה, דחתה החברה את מועד ההפעלה בתפוקה מלאה לשנים 1976-1977. כלומר עלינו לחכות עוד כארבע-חמש שנים עד לאותו מועד. ומה יהיה עד אז? אפילו החברה עצמה חווה הפסד מצטבר של 20 מיליון לירות. כדי לרענן את זכרוננו של שר הפיתוח רצוני לציין, כי בדיון על התקציב של אשתקד, כלומר לשנת 1970/71, דובר על כך שהחברה תגיע לתפוקה מלאה בשנת 1975, ואז יהיה רווח של 3.5 מיליון לירות.

אולם דחייה זו, לדעת החברה, שכרה בצדה. כי החבר-הה היא בדעה, שבשנת 1976 או בשנת 1977 יהיה לה רווח תפעול בסך 16 מיליון לירות. איך מגיעים לרווח? יש לכך דרך אחת, והיא שינוי הפחת. הפחת המקובל במפעלים אלה הוא תשע-עשר שנים בתנאי החוקה מעולים. ועתה באה החברה ומחליטה כי במקרה זה אורך חלי המפעל יהיה ארבע-עשרה שנה. מובן מאליו ששינוי קל זה מהווה הפרש בסך 6 מיליון לירות, בקיר-רוב, לשנה.

לצערי אין לחברה על מה להסתמך בתחזית שלה לשנים 1976 או 1977, כיוון שהמפעל עדיין לא גמר את תקופת ההרצה, ובכלל אין בטחון שהוא יגיע לתפוקה

מופרשים מיצויים לעובדים. מצויין רק בחברה אחת במפורש, כי קיימת עתודה לפיצויי פרישה. כנראה במקרים אחרים תצטרך ממשלת ישראל לשאת בתשלום זה. אם דבר זה לא נעשה, מובן שגם קטנות ההוצאות, וכי תוצאה מכך גם קטנים ההפסדים, אבל כנראה תמיד יש מי שישלם עוד.

על-מנת להקטין את ההפסדים בחברות השונות קיים עוד אלמנט אחד בתקציב, והוא "תמיכה בריבית", אולם אנו, חברי הכנסת, לא יודעים את אשר נובע מתקציב זה. לדעתי התמיכה בריבית כנראה גדולה יותר, כי "תודה לאל" כל חברות הפיתוח חייבות סכומי ענק.

אם למשל נתבונן במאזן חברת ים-המלח נראה, כי מתוך מאזן של יותר מ-400 מיליון לירות יש מניות ומבקשי מניות בסך קרוב ל-200 מיליון לירות, התחייבות לזמן ארוך - 167 מיליון לירות, התחייבויות שוטפות - 74 מיליון לירות, והריבית המשולמת - 14.3 מיליון לירות. הייתי מאוד מעוניין לדעת באיזה מקום במדינת ישראל אפשר לקבל הון שוטף בריבית ממוצעת של 6% והלוואה לזמן ארוך כל כך ב-5% - 6%. מאיך גיסא בטבלת "הנתונים הפיננסיים לחברות הפיתוח" מופיע הון המניות בסך 90 מיליון לירות, וכולו בידי הממשלה. חייב אני לשער שגם שאר מבקשי המניות אינו הציבור הרחב, שכנראה אינו מאמין בתוצאות העסקיות של ים-המלח, אלא הממשלה. גם זו דרך להקטנת ההפסדים, כי על סך של יותר מ-100 מיליון לירות אין כל תשלום ריבית. אם נוסיף לזה תמיכה בריבית, הרי מכאן בשורת שר הפיתוח כי השנה אנו צפויים גם לרווחים מחברת ים-המלח.

כיצד אירע הדבר? מתוך הסקירה ניתן לחשוב כי בגלל הגדלת התפוקה למיליון טון חל השינוי הנכסף. נשכח לרגע את הבעיות שעוררתי קודם, אולם האמת היא אחרת לחלוטין. מחירי האשלג עלו במידה ניכרת בעולם בגלל התימרון של החברות הקנדיות, וזו קונוינקט-טורה שאין איש יכול לומר כמה זמן תימשך. ומה, רבות, נעשה מחר כאשר המחירים ירדו מחדש? האם נרע ידי הגדלה ל-1.2 מיליון טון גייטית את המצב או נרע אותו?

כאן רצוני לציין שכמעט לכל מפעלי הפיתוח יש כנראה זכות קיום רק בזמנים של קונוינקטורה ומפליא הדבר שבעת הקמתם התבססו לא על המציאות הרגילה, אלא על משאלות שבלב. המתכננים יצאו מנקודת המוצא שמחירי הטיה יהיו תמיד המחירים בשוק. כך אירע בתמונע, ומיד לאחר גמר מלחמת קוריאה סבלה תמונע הפסדים גדולים מאוד. תודה לאל, ההפסדים חוסלו לרגלי קונוינקטורה נוספת, אולם שוב צפוי לנו השנה, כלומר בשנת 1971/72, הפסד, אמנם קטן בהש-וואה לזה של "פוספטים בנגב", אולם גם הוא נאמד ב-1.5 מיליון לירות.

נשאלת השאלה: האם מוצדק להשקיע יותר מ-132 מיליון לירות במפעל, שהרווח שלו היה 1.1 מיליון לירות בשנת 1967/68, 3.3 מיליון לירות בשנת 1968/69, 9.5 מיליון לירות בשנת 1969/70 - שנת הלאמת מכרות הנוחושת ביציל, 1.5 מיליון בשנת 1970/71, והפסד בסך 1.5 מיליון לירות בשנת 1971/72?

שר הפיתוח מבשר לנו כי תהיה השקעה נוספת בתמונע בסך 55 מיליון לירות, וזה יבטיח את רציפות והמשך המפעל ברמת ייצור ובמכונות הנוכחיות. ומה

רצוני לשבח את משרד הפיתוח על שהוא מצליח לכוון, לפקח ולנהל, בדרך של מטה, משק אשר מועסקים בו 11,000 עובדים, והיצוא שלו עובר את הסכום של 50 מיליון דולר. הוא מפקח על אוצרות טבע, מחקר גיאולוגי, מכון הנפט - וכל זה עם 80 עובדי אדמיניסטרציה.

אני מציין לחיוב את העובדה שבתקופה הקצרה, שבה מכהנת ההנהלה הנוכחית בתפקידה במשרד, הוחלפו 7 מנהלים כלליים בחברות המנוהלות על-ידי המשרד, ונבחרו מנהלים כלליים טובים, לפי דעתי, על-פי קריטריונים מקצועיים.

אני חושב שהמאמץ הוא כן, הרצון הוא טוב, אבל כפי שאמרתי בפתח דברי הבעיות גוברות גם על המנהלים היותר טובים. נדמה לי שהמסקנה המתבקשת היא שיש צורך לקבוע מדיניות, ואחד ממרכיביה הוא קיצור החזית.

אני מכיר את המנהל הכללי של "אורון"; שר הפיתוח כבר סיפר לנו איזו מלאכה עשה ביעול ובהקטנת מצבת העובדים, יחסית ללא זעזועים. אבל יש דברים שהם חזקים ממנו, ועל-פי המעקב שאני מנסה לקיים הייתי מציע להנהלת המפעל ולהנהלת המשרד לשתק כבר עכשיו את התגורר ב"אורון", כי אי-אפשר יהיה להעלות לו ארוכה.

בכל מקום שההכנסות אינן מכסות את ההוצאות השוטפות, קרי גרעון בחשבון השוטף ללא סיכוי לצאת ממנו בזמן קרוב, יש להפסיק את הייצור. עושים שיגאות, אבל לא צריך לגרור את השיגאות ולהגדיל גרעונות. צריך שיהיה האומץ לקצר חזית; זה יחזק את הכוח הכללי.

מאז נבחרתי לכנסת, זה שלוש שנים, אני מדבר בעניין ערד. לצערי, אשר יגודתי בא. לא ההנהלה אחראית, אם כי יש לי ביקורת על תהליך קבלת ההחלטות שליווה את הפרשה הזאת. הנהלת המשרד והמנהל המוצלח של החברה מקדישים ימים ולילות, פשוטו כמשמעו, ובמקום "מצע מדרק" יש כבר "מצע מתהפך", והגיעו לסתימות המעברים. כפי שקורה במקומות שמצטברת בו שכבת סיד, הצטברה שם שכבה של מלחים שונים, ובינתיים גדלה ההוצאה, יש חריגה גדולה מן התיכונן וזה מעמיס על המפעל הוצאות ריבית לתקופה ארוכה. אני מאמין שיתגברו על הבעיות, רק חבל שלא ניסו ללכת בדרך בדוקה יותר.

אני שמח שאת מפעל הפריקלאס הקימו כפי שהקימו, כי אי-ניצול תעשיית פריקלאס היה משאיר את המחצב העיקרי ללא ניצול. היה אמנם פיגור של חדשיים בהקמה, אבל אני חושב שבתנאי הבנייה במדינת ישראל פיגור של חודשיים הוא הישג למקומים. בעולם יש כבר שלוש מפעלים, גם בארץ היה "פילוט-פלאן". אני מאמין שיצליחו.

אני רוצה לומר משהו לחבר הכנסת קדרמן. נכון, במפעלים שמייצרים לשווקים של תחרות חפשית, שווקים של בורסה, יש תנודות. זו אחת הסיבות לכך שרק מדינה יכולה להיכנס להשקעות כאלה, שהן אמנם גושאות פרי, אבל המאזן הוא לתקופה ארוכה. בתקופות קצרות פוקדות את הענפים האלה עתות שפל. דרושה נשימה ארוכה, דרושה השקעה גדולה. אבל צריך להקים מפעלים כאלה אם המאזן בתקופה ארוכה הוא חיובי, כי באלה מוכרים לא רק שעות עבודה, יש כאן גם ניצול של

מלאה. כן אין בטחון שהיצור יפעל. נוסף על כך לא ידוע עתה כיום איכות התוצרת אשר תופק. ואחרון אחרון - איש איננו יכול לערוב למחירי השוק העולמי בעוד חמש שנים.

והנה על בסיס של שלושה נעלמים אלה השקיעה המדינה סכום של 210 מיליון לירות, כאשר אנו נחונים בבעיות כה חמורות בקליטת עלייה, בעיות דיר לזוגות צעירים, לדרי משכונות עוני, בעיות חינוך וכדומה.

לא נכנסתי לפירוט על התקשרות הממשלה עם חברת Allied Chemicals - "מדרה". התקשרות זו היא דוגמה שממש קשה להסבירה. תחילה הוסכם ש"מדרה", נוסף על היותה שותף, תהיה קבלן-מנהל, דהיינו גורם הנושא באחריות להקמה, להפעלה, להרצה ולשינוק. לאט לאט כירסמה "מדרה" בהסכם, כך שבשנת 1971/72 רכשה חברת "כימיקלים לישראל" את מניותיה. השתחררות זו מאחריות נעשתה רק לאחר שהוחלט על שיטת הייצור של המצע המדרק, שיטה שלא נוסתה עד כה. כן השתחררה "מדרה" מעדיפות בשינוק לגבי תשלובת ערד, ומסיבה זו נתנה הממשלה ל"מדרה" לעשות בערד כבתוך שלה.

הנזק למדינה הוא ברור. במקום שתשלובת ערד תשרת את כל התעשייה הכימית הבסיסית בישראל, רתמה "מדרה" את תשלובת ערד למטרותיה שלה, ואלה אינן תופפות דווקא את צרכי המשק בישראל.

במסגרת הזמן העומד לרשותי אינני יכול להמשיך ולטפל בחברות גנוספות. אולם חושבני, חברי הכנסת, שהגיע כבר הזמן לבטל, לאור הנסיון בעבר ובהווה, את משרד הפיתוח ולהעביר את החברות השונות למשרדים אחרים.

כמו כן היתה לי הזדמנות להתריע בעבר על שחברות הפיתוח אינן עוזרות למשק המדינה, אלא ההיפך מזה הוא הנוכח. הגיע הזמן, שבמקום לחזק הפסדים מוטב למחוק את השקעות הענק כבר לפני ביצוען. אני חושב שאילו נעשה הדבר ב"ערד כימיקלים" בשנת 1966, כאשר הובהר שההשקעה תהיה 75 מיליון במקום 40 מיליון לירות, היינו חוסכים לעצמנו הרבה נזק ועגמת-נפש.

ה"ד"ר י. ישעיהו:

רשות הדיבור לחבר הכנסת אמוראי, ואחריו לחבר הכנסת גולדשמידט.

עדיאל אמוראי (המערך, עבודה-מ"ם):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. משרד הפיתוח הוא בבחינת אותו יורש, לפחות לגבי ההנהלה הנוכחית, אשר זכה בכספים רבים, אבל עומס החובות שהוא גילה ומגלה מפעם לפעם איננו מאפשר לו ליהנות מן היתרונות ומן ההנאות שנכסים רבים כאלה יכולים לזכות בהם את בעליהם. בכל זאת דומני שמעטים המשרדים אשר התברכו בהנהלות, במנהלי מפעלים ובחבר עובדים שהם לא רק מסורים לתפקידם - ואני מאמין שכל עובדי המדינה עושים כמיטב יכולתם - אבל דומני שבמשרד הפיתוח מצויה הנהלה היודעת לגלות לעצמה בכל גילוי-הלב מהו המצב האמיתי של המשק אשר מופקד בידיה.

דומני שבמשרד הפיתוח הבעיות ידועות, אין טיפ-טוש, וכחוצאה מכך אין ההמוצאות מפתיעות. פרשת "ורד" לא יכולה להיות שם...

מנוחות. אבל הכלל הראשון בחקר ביצועים הוא, שכגודל הסיכון גודל הסיכוי. רק מדינה יכולה לעמוס על כתפיה פרויקטים כאלה, אבל כאשר הסיכוי מתמשש הפירות מרובים.

במשרד הפיתוח יש יחידה אחראית על משק הנפט, נדמה לי שהטרמין הוא המפקח על משק הנפט, והוא מוסר וכיוצא בזה ומפקח על דרכי ההפקה והניצול. במשרד החקלאות יש יחידות שעוסקות בחקלאות, פיתוח חק"ל, עידוד השימוש בשיטות חדשות, טיפוח החקלאות. גם במשרד הבריאות יש יחידות שממלאות תפקידים שונים. אותן יחידות שעוסקות בתחומים אלה בגבולות הקו הירוק, הן שעוסקות באותם עניינים גם בגדה. משרד הפיתוח נותן רשיון ומפקח על הפקת נפט בגבולות הקו הירוק; הוא אפילו עושה שינויים כדי שאנשים לא "יתחממו" על הזכיון שלהם. בחקירה של ועדת-ויתקון התגלתה תמונה מעוררת למדי של אי-הבנה או חוסר תיאום בין המשרדים.

אני מציג את השאלה: מי מפקח על הפקת הנפט בסיני? מי דואג שלא תהיה הפקת-יתר? שלא יישקחו השדות? מי דואג שלא תיפסק השפיעה של השדות? מי אחראי, למי הסמכות? מה יודעים על כך הגיאולוגים במשרד הפיתוח? איפה יש תיקים שהם יכולים לבדוק? אני בעד מסירת סמכויות למשרד הפיתוח בכל שטח, בכל גבול שהוא נתון היום למרותה, לאחריותה של ממשלת ישראל.

דב מילמן (גח"ל):

גם הנפט?

עדיאל אמוראי (המערך, עבודה-מפ"ם):
באותו תחום, שמשרד הפיתוח מפקח עליו בתחומי הקו הירוק, הוא צריך לעסוק.

יוסף קרמרמן (גח"ל):

איש אינו יודע איפה הקו הירוק.

עדיאל אמוראי (המערך, עבודה-מפ"ם):
את הוויכוח הזה לא נעשה בהודמנות שאנו עוסקים במפעלי הפיתוח.

אני חוזר לשאלה שחוזרת לפתחנו כל אימת שאנחנו דנים במשרד הפיתוח. יש חברי כנסת המנסים להציג את העניין — יסלחו לי על הביטוי — כקדיקטורה. אני בעד קיומו של משרד הפיתוח. אני חושב כי משק, שמושקעים בו מאות מיליוני לירות, שהבעיות בו סבוכות מאוד, צריך לעבוד באמצעות חברות-גג, שלהן יהיה מסור התפקיד של תיאום משק הכספים, השיוק, ביקורת ההשקעות, אבל שיתירו לדרג המנהלי במפעלים את האחריות על הניהול השוטף של המיתקנים עצמם. אולם אני בעד משרד שיהיה אחראי מבחינה פרלמנטרית בעד משק של חברות, אשר מטעמים של היקף ההון המושקע בהן, מידת הסיכון, אורך הנשימה ואי-הרצון של יזמים אחרים ללכת לתחום הזה — המדינה נטלה, וחייבת ליטול, עליה את העול הזה.

אבל אי-אפשר שהעניינים יתפצלו בין משרדים שונים, על-פי קריטריונים מקריים. אינני מבין מדוע ההבחנה המדעית בין כימיה אורגנית לכימיה אנאורגנית צריכה לשמש להפרדה אדמיניסטרטיבית? מדוע צריך לפצל סמכויות בין משרד האוצר, העמוס בבעיות מקרו-אקונומיות, לבין משרדים אחרים, שכל המבנה

מחצבים וזה מגדיל את הערך המוסף. כמובן בתנאי, שהחשבון הכולל מוכיח. שהדבר כדאי, שהניצול כדאי. רק מדינה יכולה לשאת השקעות כל כך גדולות, רק למדינה יכול להיות נשימה ארוכה. בתחום זה יש בורסה, אין קרטלים. בכל אופן, הקשיים מתגלים במקום שאין קרטלים. אילו עלו המחירים בתחום זה כפי שהם עולים בדיקטים, גם כאן היתה התמונה אחרת.

יוסף קרמרמן (גח"ל):

לא מחצבים למפעלים ריבית. אני מציע הצעה פשוטה: לתת את כל ההשקעה חנם, ואז תמיד יהיה המפעל כדאי.

עדיאל אמוראי (המערך, עבודה-מפ"ם):

עוד לא הגעתי לחשבון. כשאגיע לחשבון אומר לך כמה דברים. אינני רוצה לעשות את חשבון התעשייה הפרטית והלא-פרטית ומידת המעורבות והתמיכות של הממשלה. השקעות ב-9% בתנאים של אינפלציה של 13.4%, הון חוזר כפי שמקבלים, איש לא נקי מזה. מה לא נאמר על ים-המלח? ראיתי את הפירסומים המקדימים בעולם על ירדת המחירים, ואף-על-פי-כן מעולם לא יצאתי נגד ההשקעה, כי אלמנט הרווח פועל גם בחוץ-לארץ. מפעל ים-המלח עושה רק את היונק הראשון לניצול התקופה, לאחר שקמה הסידה את הח-גודה שבה סדרה את השוק הזה. נתראה בעוד שנה או שנתיים ונעשה את החשבון.

יוסף קרמרמן (גח"ל):

אולי תסביר לי איך על 200 מיליון לירות בהלוואות ארוכות-מועד וקצרות-מועד משלמים ריבית 14 מיליון לירות?

עדיאל אמוראי (המערך, עבודה-מפ"ם):

כאשר ים-המלח ידויה 35, 40, 50 מיליון לירות בשנה, זה יכסה גם את החשבון הזה, נוכל לזקוף את ההוצאות אחרת.

מנחם ידיד (גח"ל):

מתי זה יקרה?

עדיאל אמוראי (המערך, עבודה-מפ"ם):

זה כבר קורה. הקפיצה שיש במחירים בין-לאומיים של אשלג, תקופת הגיאות המאריכה זמן, זהו שינוי. יכולתי להביא גם דוגמה הפוכה, מתמנע. המפעלים האלה לא מוכרים מוצר לצרכן בדיונגוף, יש בהם כדי לכלכל משק שנושא עליו גם עומס ריבית וגם הוצאות השקעה גדולות מאוד. אני חושב שאי-ניצולן של תעשיות כאלה היה יוצא בהפסד בחשבון לאומי כולל לטווח ארוך.

המחלוקת שלי, בהבדל ממך, היא על הדרך שבה עסקו בעניין, אבל לא על עצם הקמת המפעלים. הסינוור מהצעות ושותפויות של גורמים בין-לאומיים היה בעוכרנו, ולא ההליכה לניצול מחצבים קיימים.

דב מילמן (גח"ל):

הדעות לא כל כך חלוקות.

עדיאל אמוראי (המערך, עבודה-מפ"ם):

אני חושב שהנהלת משרד הפיתוח שותפה היום לגישה הזאת.

נכון שהרבה יותר קל לעבוד בברום, בברומידים — היקף קטן יותר, סיכון קטן יותר, מתנהלים על מיי-

שמשק המדינה לא הכיר מקודם ואשר מפעלי הפיתוח פיתחו אותם הוא גם יוכל לומר לנו במה העשרנו את המשק של המדינה במספר מפרנסים, במספר העובדים לסוגיהם, ועל הסוגים השונים רמזתי מקודם.

כאשר אנחנו שומעים את הסקירה על המפעלים הרבים האלה וזוכרים את הזעזועים שעברו על המפעלים האלה, שהעסיקו את הציבור בדרך זו או זו, מתעוררת גם השאלה של אופן הניהול. על אופן הניהול אפשר ללמוד מן החוברת המודפסת שחולקה לנו לפני שבועות אחדים, ואני מרשה לעצמי להסב את תשומת-הלב לתופעה אחת, שיתכן כי יש לשר הפיתוח חסבר עליה המתקבל על הדעת והיא, שעל אנשים באופן יחסי מועטים מוטלים תפקידים כה רבים בניהול מפעלים אלה. אני מתחיל במנכ"ל, מר יוסף ורדי, שאם אנינו טועה נזכר בחוברת הזאת כיושב-ראש של מועצת מנהלים של שלוש חברות, וחבר במועצת מנהלים של חמש חברות נוספות, וסך כל המאזנים של שמונה החברות האלה מגיע ל-887 מיליון לירות.

עובד אחד במשרד הפיתוח - שמספר החברות שלו קטן יותר, רק חמש במספר, אבל הוא מנהל כללי של חברת-גג אחת של "כימיקלים לישראל" - הוא מר יעקב בן-יהודה, והוא יושב-ראש של מועצת המנהלים בחמש חברות, וחבר במועצת מנהלים של פריקלאס והסכום בכל החברות האלה מגיע למיליארד לירות בקירוב.

אני בטוח שעובדות אלה ידועות והן לא מקריות, הן ידועות לשר הפיתוח, ואני מעוניין לשמוע את הסברו. ייתכן שההסבר הוא הרצון לפיקוח יעיל של הממשלה על כל המפעלים האלה, והשר סבור שרק על ידי הטלת תפקידים של יושב-ראש וחברות במועצת המנהלים יכול הוא להבטיח שהעניינים יימצאו תחת פיקוח הממשלה. עם זאת ריכוז כל כך הרבה כוח בידי מעטים - בלי שאני מביע בזה כל ביקורת אישית על אחד מהם, רחוק ממני הדבר - מעורר גם בעיות שאין כאן המקום לפרט אותן, ומאידך גיסא היעילות של הפיקוח, כאשר אנשים מעטים אחראים לניהול חברות בהיקף כספי כזה, היעילות של הפיקוח הזה בהחלט מוטלת בספק, ויש לתת את הדעת אם זו היא הדרך, ואם אין מקום להרחיב את חוג האנשים, נאמני הממשלה ושר הפיתוח, שיהיו ממונים על ניהולן של החברות האלה.

ועוד שאלות אחדות: ראשונה, במחקר הנזכר בחוברת הסקירה חסר לי נושא אחד או תחום אחד של מחקר, והוא מחקר השווקים, כל המחקר על הצד המשקי, כלומר על שיווק התוצרת, באיזה כיוון כדאי לחפש, לא רק מה יש לנו במדינה אלא מה הן התוצרות שמשק העולם צורך היום או יצרוך בעוד חמש, עשר או חמש-עשרה שנים, ועל כן עלינו לכוון את החיפושים שלנו באותם כיוונים. כל זה אינו מוזכר במשרד הפיתוח. ייתכן שבעניין זה יש גופים משותפים בין משרד הפיתוח, משרד המסחר והתעשייה ומשרד האוצר, אבל חשוב לנו שהחיפוש לא יהיה חיפוש סתם, אלא יהיה מכוון על-ידי הצרכים הנראים באופק, צרכים של משק העולם כולו, מפני שהתוצרת שלנו צריכה הרי להגיע לעולם הגדול.

נושא אחר שאני רוצה להזכיר בקצרה הוא הבעיה של התפתחות מיהים. יש נושא כזה בסקירה. שמענו

שלהם נועד לעסוק בתעשיות מעין אלה והן תפקידם? מדוע חיפה כימיקלים ובתי-הויקוק במשרד האוצר, ומפי עלי ערד, פריקלאס וים-המלח במשרד הפיתוח? יש הצדקה לקיום משרד לתעשיות ממלכתיות, אבל הוא צריך להיות תחת גג אחד. ואני מאחל להנהלה היעילה של משרד הפיתוח שתוכה עוד בימים להגדיל את האימפריה שלה.

היו"ר י. ישעיהו:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת גולדשמידט, ואחריו לחבר-הכנסת רוזן.

יוסף גולדשמידט (מפד"ל):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. דומני שבסיום סקירתו של שר הפיתוח על פעולות משרדו יש לסקור את היעדים העיקריים שפיתוח אוצרות המדינה בא לשרת. ואני מונה שלושה יעדים כאלה, כפי הנראה לי: האחד - עצמאותנו כמדינה, כחברה וכמשק, עצמאותנו באספקת הצרכים שלנו, כלומר בשביל הצרכים הפנים-ארציים; השני - יצירת מקורות פרנסה למשק הלאומי, וכאן המשמעות המעשית העיקרית היא ייצור נכסים או מוצרים ליצוא לארצות אחרות; אבל אין לזלזל גם ביעד השלישי שמשרד הפיתוח בא לשרת ומשרת אותו - זו יצירתם וגילולם של מקורות פרנסה פנימיים לעובדים, עובדים שיהיו בעלי מקצועות מגוונים מאוד, מן הפועל הפשוט עד לאנשי מדע, מחקר, טכנאים, טכנולוגים, לכל אותם עיסוקים מתוחכמים שבלעדיהם אי-אפשר היום לבנות ולהפעיל תעשייה.

כאשר רוצים במשך שנים מועטות מאוד, יחסית, לפתח תעשיות, כפי שמשרד הפיתוח מנסה לעשות ועושה במשך השנים מאז קום המדינה, טבעי הדבר שאין אנחנו מגיעים לרווחיות של המפעלים האלה בשנים הראשונות. אני מסכים לדברי קודמי, שגם טבעי הדבר שנעשות שגיאות, אם כי מוטב לגייס את כל התבונה, כל האמצעים וכל הזהירות כדי שהפסדים אלה יהיו קטנים.

עובדה מצערת היא שבתולדותינו הקצרים של פיתוח התעשייה והמקורות הטבעיים במדינה היינו כבר עדים להפסדים ניכרים מאוד. ואם כי אמרתי שהפסדים הם בלתי נמנעים, בכל זאת אולי הגיע הזמן שנערוך פעם לא רק סקירה על שנה אחת ותחתית על השנה הבאה, אלא שיינתן לנו מטעם משרד הפיתוח סקר או סקירה אשר תקיף תקופה מסויימת, נאמר - חשנים 1961 - 1972, תקופת 12 שנים - ובסקר הזה יש להעמיד לפנינו בצורה בהירה, בגילוי-לב, ללא כיסוי דברים, את השלילה או את המדאיג מצד אחד, ואת היש החיובי מצד שני. בחלק האחד של הסקר הייתי אומר שאנחנו צריכים לדעת, בתקופה מעין זו שהזכרתי, מה היו ההשקעות, השקעות-חוץ והשקעות-פנים במפעלי הפיתוח; שנית, מה היום החובות שנוצטברו, מהם ההפסדים שהיינו צריכים להסכים להם במאזנים של המפעלים האלה, מהם החובות למדינה אשר נמחקו, נמחקו בדרך החוקית הקבועה, אבל נמחקו ואין לקבל אותם בחזרה, לרבות הפסד חוב שנמחק ויוחזר לנו אחרי חמש או עשר שנים, כאשר השוויון בסכום האבסולוטי אינו מבטא את הערך הכלכלי של הלירה החוזרת אלינו.

הסקר יוכל בודאי למסוד לנו על רווחים אשר זכינו להם פה ושם. הוא יוכל להצביע על מוצרים חדשים

אלא יועזע את החברה, את הכלכלה; וגם לבעיות הבטיחות של המדינה יש משמעות לגבי בעיית אספקת החשמל.

על כן אני הייתי מציע שהכנסת תחוק במיוחד את שאיפתו המוצדקת של שר הפיתוח, להוציא את תכנון משק החשמל מן הקפאון שהוא נמצא בו עכשיו, ול- הפעיל אותו לקראת הצרכים והיעדים של העתיד הקרוב, והעתידי הקרוב היום הוא לפחות עד שנת 2000.

היו"ר י. ישעיהו:

רשות הדיבור לחבר הכנסת רוזן, ואחריו לחבר הכנסת גולן.

שלמה רוזן (המערך, עבודה-מפ"ם):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. רצוני להעיר הערות מספר לשקירת שר הפיתוח. ואני רוצה להקדים הערה כללית אחת בקשר לחברות הממשלתיות, או אפשר אולי להגיד, לפילוסופיה של החברות הממשלתיות. הוויכוח הזה מתעורר מדי פעם בדיון על משרד הפיתוח, וזה טבעי באשר המשרד הוא בית וגג לרוב רובן של חברות הפיתוח הגדולות והבולטות. מדי פעם מוצג כאן הסקטור הממלכתי בבלתי-יעיל, ושמענו זאת היום בנאומו החד-שנתי — אחת לשנה — של חבר הכנסת קרמרמן, ונאמר שהסקטור הזה נוגד כל הגיון כלכלי בריא ובא רק לשרת שאיפה שלטונית אטאטיסטית מוגזמת, והוא רואה בו תולדה של דוגמטיסם סוציאליסטי שנתיישן.

מה אומרת על החברות הממשלתיות והמגיע להקמתן ועדה של פרופסור ברק, ועדה ציבורית שהוטל עליה להכין הצעות לחוק החברות הממשלתיות? זאת היתה ועדה שאיננה חשודה כלל על סוציאליזם. והיא אומרת: "המגיעים העיקריים להקמת החברות לא היו" — בישראל; הוועדה מדברת על ישראל — "אידאולוגיים אלא פרגמטיים. היו אלה בעיקר הנימוקים הבאים:

(א) הרצון לגרום לפיתוח מזורז של ענפי משק שונים, ובעיקר של ענפי-תשתית. לפיתוח משימה זו היה צורך בהשקעות ענק" — חבר הכנסת קרמרמן, בהשקעות ענק — "כשהסיכון הכלכלי רב והסיכוי לרווח מצומצם. בידי הסקטור הלא-ממלכתי לא נמצאו המי קורות המתאימים, או שלא נמצאה האפשרות לביצוע מטרות בהיקף רחב זה;

(ב) הרצון לקדם ולהשפיע על פיתוח ענפי המשק השונים, וזאת על-ידי הכוונת אשראי ממלכתי באמצעות מוסדות למטרה זו;

(ג) הרצון להבטיח צרכי בטחון;

(ד) הרצון לפקח ולנהל עסקים הנושאים אופי מונופוליסטי;

(ה) הצורך להשתתף בחברות כדרך למימוש זכויות הממשלה."

הבאתי את חוות-דעתה של ועדה שאיננה חשודה על דוגמטיסם סוציאליסטי. זוהי המציאות הישראלית, ולא בישראל בלבד.

מאז מלחמת העולם השנייה הוחש התהליך של גידול הסקטור המולאם אף במדינות הרחוקות ביותר ממסורת אטאטיסטית. אביא דוגמאות של תעשיות שהולאמו: דולס-דולס, פולקסווגן, רנו.

בהודמוניות קודמות שאין ברגע זה בעולם כולו שיטה המבטיחה התפלת מים בתנאים משקיים, כלומר, שאם- שר יהיה לראות בשיטה זו מקור לאספקת מים בלתי- מוגבלת או רבה מאד, במחיר סביר. נכון הדבר, ואני מקבל את העובדה. אבל ככלות הכל אנוהו ארץ שצרי- כה המים עולה בה ואספקת המים ומעיינות המים מוגבלים באופן אבסולוטי, ולא ניתן לנו להשיג יותר מים על-ידי קידוח או מעיינות תת-קרקעיים חדשים.

למעשה נמצא כל האזור כולו במצב זה. לכן תלוי פיתוחו של המזרח התיכון בהחלט בכך שתוך עשר- עשרים שנה יהיו לנו מקורות מים נוספים, ואי-אפשר לראות באופק כל אפשרות, אלא גילוי שיטות משקיות של התפלת מים-הים. אינני אומר שמוטל על מדינת ישראל לגלות את הסוד הזה, אבל אולי ניתנת בידינו אפשרות ואתגר להיות מן התובעים לשיתוף בין-לאומי בזירה הבין-לאומית, במוסדות האומות המאוחדות, בארצות המפותחות מבחינה מדעית, להיות מן התובעים וה- חוזרים ותובעים שפיתוח שיטות להתפלת מים לא יזוהה, מפני שגורלו של חבל ארץ גדול זה שבו שוכנת מדינת ישראל תלוי במידת הפתרון של הבעיה הזאת.

והנושא האחרון הוא החשמל. מנכ"ל משרד הפיתוח, מר ורדי, פירסם באחדות האחרונים בעתונות מספרים שונים על השנים 1971/72 ו-1972/73 ולאחרונה גם על 1976, שמהם יוצא כי שיא הביקוש היום הזה כמעט עם כושר הייצור של חשמל במדינה. שנת 1976 צויינה, לפי מה שראיתי, כאילו שיא הביקוש עובר בה אפילו על כושר הייצור.

המצב הזה מדאיג, ומחפשים כל מיני פתרונות יקרים, אבל קטנים, כגון טורבינות גז לייצור חשמל וכדומה. גם השר עמד על דאגתו בעניין משק החשמל. אני חושב שלא די בזה, והכנסת היתה צריכה לשים דגש מיוחד בעניין זה ולחזק את ידיו של שר הפיתוח שיעמוד בתוקף על כך שיתכונן משק החשמל עד שנת 2000 יגיע לסיכומו תוך הזמן הקרוב.

אני אומר שנת 2000, כי תיכונן לבד דורש זמן, אבל גם תכנית טכנית מנוסחת דורשת שנים על גבי שנים כדי שתוכל להתבצע. היא מחייבת שינויים בתיכונן הפיסי של המדינה, של התעשייה המלווה וכן הלאה, ולא ניתן לעשות זאת בזמן קצר.

יש לתכנן תחנות קונבנציונליות, ויש בהחלט לתכנן גם תחנות גרעיניות. התעוררה אצלנו הבעיה, שתחנות חדשות אלה צריכות להיות על שפת הים, ואנוחנו מוד-אנים מהו ומצטערים על שחלק משפת הים ייתפס על- ידי מפעלים אלה. אבל עד כמה שאני יודע, אין דרך אחרת בכל העולם כולו, אם אין אגמים פנימיים עצוי-מים, ואין בישראל, להקים תחנות אלה, אלא על יד הים.

על כן, הואיל וההכרח לא יוגנה, מוכרחים לזרז את התהליכים האלה, עם כל הרצון להתחשב בגורמים אקולוגיים, עם כל הרצון להתחשב באינטרסים של תושבים שגרים באזור זה או זה. מוכרחים לזרז את התכניות האלה, ולהביא לידי כך שמשרד הפיתוח יוכל להגדיר את התכניות של פיתוח החשמל עד שנת 2000 תוך זמן קצר ביותר, יוכל לקבוע לוח זמנים להקמתם של מפעלים שונים אלה, כי רק על-ידי זה נוכל למנוע התמוטטות משק החשמל תוך שנים לא כל כך רבות. כשלון באספקת החשמל לא רק יביא לנו לילול עלטה נוספים, כפי שהיו לנו, מסיבות אחרות, בחורף האחרון,

בחברה, כשקורב ל-50% מאספקת החשמל ממכירות החשמל, מסופקים לתעשייה ולמפעלים בתעריפים מוזלים מאוד. והואיל וצריכת החשמל לתעשייה עלתה בדרך כלל בשיעור גבוה מן הצריכה הפרטית, הרי המחיר הממוצע של קילו-שעה הוא בירידה. כאן דרושה ללא ספק רפורמה. והעיקר, עלינו להבטיח אספקה סדירה של חשמל לעשור הקרוב, והדבר תובע החלטות מיידיות וכושר הכרעה בדבר איתורן ומיקומן של התחנות הבאות, וטוב שעה אחת קודם, כמובן תוך כדי שמירה מרביית על מניעת זיהום אוויר.

עכשיו הערה שלישית. עוד לפני שנה, בדיון על משרד הפיתוח, דיבר למשל חבר-הכנסת בדר על המסכן החולה ששמו "מפעלי ים-המלח", או על חברת "חרסית וחול זך בנגב" שצברה הפסדים של מיליונים. והיום שמענו את חבר-הכנסת קדרמן מדבר ומתנבא באותו נוסח.

אולם כידוע, מפעלי הפיתוח המאוגדים במשרד הפיתוח הם מפעלים חלוציים שאין הרווחים מובטחים להם מראש. בלי ספק קל יותר להגיע לרווחים בתעשייה קלה במרכז הארץ, נגיה בתעשיית קוקה-קולה, ואילו פיתוח מחצבים ותעשייה כימית מזדננת כרוכים בהרבה חבלי לידה, מחלות לידות ותקופת גידול ארוכה. בלי מפעלי-תשתית לא היה קיים שום פיתוח, לא בערבה ולא בנגב. אם אנחנו מתברכים כעת בתיירות באזור זה, ובתעשיות אחרות, הרי הם באו רק על בסיס אותם מפעלי-תשתית שהקימונו.

גדעון פת (גח"ל): במחיר יקר.

עלמה רוון (המערך, עבודה-מפ"ם):
כל המפעלים שעשינו עלו במחיר יקר. אינני יודע אם אתם יודעים כמה עלה החקלאות כמפעלי-תשתית, בכל מקום, ובאילו תנאים ניתנות הלוואות, ובצדק: ב-2% ריבית ופחות מזה, בלתי-צמודות. וכמה כבר עלתה ההתנחלות מעבר לקו הירוק. אם אינני טועה, היא עלתה כבר 350 מיליון לירות. ואולי אסור לגלות מה מספר המתנחלים שם.

השר עמד בדבריו על ההתפתחות החיובית שחלה במרבית החברות, שנגעו רווחיות או שהן בדרך להיות רווחיות, והן מפתחות ומרחיבות את עצמן בכוח עצמן, כמו ים-המלח, ברום, תמנע, חרסית וחול זך, כימיקלים ופוספטים. אותם 55 מיליון לירות של השקעות תמנע ממומנים בעיקרם על-ידי החברה.

הגענו למצב זה המניח את הדעת והנותן תקווה לעתיד. לאחר תקופה ארוכה של חבלי גידול, לאחר שנרכש נסיון, התגבש נושא מינהלי וצוות עובדים בעלי כושר.

כל מי שזכה לסייר לאחרונה במפעלי הפיתוח, הן אלה שהגיעו לרווחיות והן אלה שהם בתהליכי הקמה והרצה ואף אלה הנאבקים במכת ההפסדים עד היום, שהדרך אינה פתוחה לפנייהם והחוזרים ליציאה למרחב, כמו באורון — ועדת הכספים דנה בעניין אורון והחליטה שעד חודש יוני על השר להביא לפני הוועדה תכנית לכאן או לכאן; היא דואי תובא ותידון. מדובר על תנור הקלייה האומלל באמת. כל מי שביקר וסייר במפעלים אלה, התרשם עמוקות קודם כל מן הנוף

מן הדין לציין כי כל החברות הממלכתיות משקלן במשק הוא 5% בתעסוקה ו-6%-7% בתוצר הלאומי הגלמי. לדעת ועדת הפרופסור ברק מצווה הממשלה לפעול בכל אותם תחומים החיוניים שהזכרתי, כדי להבטיח צמיחה בלתי-מופרעת של המשק והרווחה לחברה.

ואולם בשנים האחרונות, במקום האמונה הסוצי-אליסטית שמייסדי תנועת הפועלים בישראל נשאו אותה ברמה והאמונה בעדיפות החברה הממלכתית, החברות הממלכתיות והציבוריות, ואף במקום לפעול בהתאם לכללים הפרגמטיים של ועדת ברק באה פילוסופיה של מכירת נכסי המדינה ככל שניתן, כדי למלא כביכול את החסר בתקציב, והן כדי להתפרק מכל נכס ממלכתי כמכביד. לצערי, במקום הדוקטרינה של הלאמה באה דוקטרינה שאומרת למכור, ובכל התנאים. ועל כך אני בא להתריע, ונגד הפילוסופיה החדישה הזאת אני מתקומם.

הנה בשלוש השנים האחרונות מכרנו מגוון בשלו-שים חברות, בערך גומילי של 139 מיליון לירות ובמחיר של 250 מיליון, לערך. זאת אומרת: 80 מיליון לירות לשנה. לא היה בזה משום תרומה בעלת משמעות לתקציב, ולרוב מכרנו בתנאים בלתי-נוחים. ואני מציע לחברי הכנסת לקרוא רק את אשר כתוב בדו"ח מבקר המדינה על ביצוע מכירה של 50% ממניות "צים".

כעת הערה שנייה — בקשר לחברת החשמל, שהיא החברה הגדולה של משרד הפיתוח. עם ייסוד החברה לישראל נאבקנו קשה על שמירת בעלות הממשלה על החברה הזאת, שהיא ספק האנרגיה של המדינה, ובנס היא ניצלה ממכירה. חברת החשמל היא אחד המפעלים הגדולים, המודרניים, היעילים ביותר במדינה, והיא הספק של אנרגיה למשק ולאוכלוסיה, בתעריפים וולים לעומת הרמה המקובלת בעולם. אבל מדי פעם, כשאנו באים לדון בהעלאת תעריפים — ואנו עומדים לצערי שוב לפני דיון כזה, או כתוצאה מייקור הדלק או כתוצאה מן הפיחות — יש רואים זאת כשעת-כושר לתקוף את העובדים על שכרם ותנאי עבודתם. פה רואים את הגורם הראשי להעלאת התעריף. אולם משקל העבודה בחברת החשמל יורד בכלל מרכיבי העלות, ואילו משקל ההון עלה והולך.

בשנים האחרונות ירד לא רק משקל העבודה היחסי, אלא פחת אף מספרם האבסולוטי של העובדים, מ-6,200 ל-6,100 — במספרים עגולים, למעשה 6,121 —, למרות הגידול העצום בתפוקה. אינני בא להצדיק כל תביעה של העובדים. אולם תנאיהם הטובים הושגו במלחמה של עשרות בשנים, והיתה זו מסורת טובה, חיובית, עוד מן התקופה שהמפעל היה בידיים פרטיות, בידי רוטנברג.

עולה, כפי שאמרתי, משקל ההון. מאז החברה הוא מיליארד ו-300 מיליון לירות, ומכירות החברה — 375 מיליון. זאת אומרת: אחד לשלושה וחצי, מכירות מול הון מושקע. וזה הקובע. ובתקופת האינפלציה זה מהווה נטל כבד, כשעיקר ההלוואות של החברה צמודות ליוקר המחיה. מה ההצדקה לכך שכל המשק ייהנה מהלוואות בלתי-צמודות, ורק חברת החשמל, המצויה לזמן קצר חשמה זול לחקלאות ולתעשייה, מופלית לדעת?

מן הראוי כמו כן לעדכן את מבנה התעריפים

יצחק גולן (המפלגה הליברלית העצמאית):
אדוני היושב-ראש, כנסת וכבודה. אני רוצה להתחיל את דברי בכמה הערות לענייני חברת החשמל. הערה הראשונה מתייחסת לבעיות הפיתוח. כידוע, אחת הבעיות המרכזיות המעסיקות את חברת החשמל היא התאמת יכולת ייצור החשמל לביקוש הגובר והולך. הצריכה גדלה בקצב מהיר. בשנה האחרונה היא גדלה, נדמה לי, ב-12% ויותר. עד 1976 חווינו גידול ניכר ביותר. כדי למנוע שיבושים באספקה יש לעמוד במועדי הקמת תחנות-כוח, כי האיחורים עלולים לגרום להפסדים כבדים בתפוקה התעשייתית והחקלאית, וקשיים רבים בפיתוח כל המשק.

כל אימת שחברת החשמל עומדת לפני הצורך להקים תחנה חדשה מתעורר יכוח ציבורי על מיקומה של התחנה. והוויכוח הזה גורם לשיבושים בהקמת התחנה, ובסופו של דבר גם לקשיים באספקת החשמל. אין כל ספק שקיימות בעיות אקולוגיות ויש להתחשב בהן במידת האפשר. אבל בירורים אלה יש לערוך כמה שנים מראש. תכנית הפיתוח מתפרסמת שנים מספר לפני ביצועה. נדמה לי שהתכנית על הקמת התחנה בין חיפה וחדרה הוכנה כבר לפני שנתיים, והיה די זמן כדי לערוך את הוויכוח האקולוגי ולקבוע את מיקומה של התחנה. עכשיו צריך היה להתחיל בהקמת התחנה, והוויכוח עדיין נמשך. אם חברת החשמל לא תוכל להתחיל בהקמת התחנה בזמן, או צפויים בשנים הבאות למשבר באספקת החשמל, כי חברת החשמל חייבת כבר עכשיו להיערך עד שנת 1976.

נכון אמר מי שאמר, שכל אלה הדואגים למטרתם האקולוגיים אינם סולחים לחברת החשמל הפועלת קלה אחת או ליל חושך אחד. זו אחת הבעיות שצריכות לבוא פעם על פתרונן.

הערה השנייה מתייחסת לבעיות ההשקעה והמימון בחברת החשמל. חברת החשמל חייבת להשקיע כל שנה סכומים ניכרים. מקור המימון שלה הן חברות הביטוח המשקיעות את כספיהן בחברת החשמל בריבית של 6% ובהצמדה. כל עוד עליית מדד יוקר המחיה לא תהיה מ-2%-2.5%, אני מבין שהחברה יכולה היתה לספוג הוצאה זו. אבל עכשיו, כאשר עליית המדד הגיעה ל-13%, והחברה תצטרך לשלם 18%, ספק אם תוכל לעמוד בהוצאות הון כאלה.

זכורני כי בדיון האחרון על העלאת תעריפי החשמל המליצה ועדת הכספים להשוות את תנאי המימון של ההשקעה בחברת החשמל לתנאי המימון של התעשייה כולה. לא שמעתי כי זו משהו בעניין זה. אני שואל את שר הפיתוח: האם חל שינוי בעניין זה? השאלה אינה נוגעת רק לחברת החשמל כתברה. השאלה נוגעת למשק כולו ולציבור הצרכנים. כי הוצאה זו יש לה משקל רב בקביעת התעריפים.

הערה השלישית מתייחסת לשאלת התעריפים. ביוני 1971 הועלו תעריפי החשמל ב-11%. בעקבות הפיחות, כאשר עלה מחיר הדלק, הוחלט שלעת-עתה לא יועלו התעריפים, אלא תנתן לחברת החשמל סובסידיה של 12 מיליון לירות כפיצוי על התייקרות הדלק בתקופה שבין ספטמבר 1971-ינואר 1972. עכשיו בודאי שוב תעלה בעיית התעריפים. אינני רוצה להקדים את הדיון הזה. אבל אני רוצה להזכיר שהעלאת התעריפים הקודמת הותנתה בתנאים מספר. בין היתר

האנושי שבהם, המנהלים במפעלים, עוזריהם, המהנדסים, הטכנאים והפועלים הפשוטים, ממידת הקשר העמוק למפעלם, מהדאגה והחרדה שבהם הם מלווים את כל הלבטים, מהגאווה על ההישגים וממסירותם לעבודה.

הנה תשלובת ערך נתונה עדיין בחבלי הרצח. אלה קשיים טכנולוגיים בלתי-צפויים מראש המתלווים למפעל. שם אפשר לראות באיזו דאגה וציפייה מתוחה מלווים המהנדסים, הטכנאים והעובדים את העבודה יום יום: האם התקדמו, האם התגברו או לא.

צוות עובדים זה הוא נכס אנושי גדול, והוא ראוי להערכה ולעידוד. אל נייאש אותו, אלא נעודד אותו. נלווה את המנהלים, המהנדסים, הטכנאים וכל הצוות הזה ברצון טוב ובכוננות לעזור במאמציהם לקדם את המפעלים ולהוציאם למרחב.

צדק מי שקבע כי אוצר הטבע שבידינו מחייבים אותנו לא להסתפק בהפקתם או בכרייתם בלבד, דבר שאינו מבטיח הכנסה מירבית, אלא עלינו ללכת בדרך של העמקת הייצור על-ידי פיתוח תעשיות כימיות מתוחכמות. ואכן זו הדרך שהולך בה משרד הפיתוח בתעשיית הברז, בתשלובת ערך, בפריקלאם, בדשנים וחמרים כימיים, בחיפה כימיקלים ובתמנע. זה הקו.

אולם המחייב דרך זו עולה על דרך לא תמיד סלולה, והוא צפוי לעתים לדרך ייסורים ארוכה וקשה, עד אשר יצליח. מן הראוי, על כן, לבחון ולשקול שבע פעמים לפני שניגשים לבניית המפעל, לגתח את הנתונים ואת סוכווי המפעל בכל הדרכים האפשריות, להקים מפעל לדוגמה, "פלוט פלוט". עם זאת ייתכנו טעויות ושיגאות. איננו מחוסנים מפניהם גם עכשיו.

אם חלה התקדמות במפעלי הפיתוח, בדרך ניהולם, יעילותם ורווחיותם, הרי זו תוצאה מהרפורמה שהונהגה בחברת-הגג "כימיקלים ישראל", רפורמה שמצאה את ביטוייה בהבטחה הנהלה אוטונומית, יעילה לכל מפעל, ובתיאום, שיתוף פעולה ופיקוח על-ידי חברת-הגג.

משרד הפיתוח במתכונתו היום מקיף 11 מפעלי פיתוח, שהם בטיפול ובפיקוחה של חברת-הגג "כימיקלים ישראל". נוסף על כך יש לו כמה תפקידי פיקוח ותפקידי מחקר. אין המשרד, בהיקפו ובתפקידים המוטלים עליו היום, מצדיק את עצמו כמשרד גפרד. אולם חיוני ורצוי שיהיה לנו משרד שיקף את כל מפעלי הפיתוח, לרבות הפקת נפט, זיקוק, ואת יתר המפעלים הקשורים עם זה. זאת אומר, שיהיה לנו משרד שישלט על כל מפעלי הפיתוח ועל כל המפעלים הכימיים, בתחום האנאורגני והאורגני כאחד, והוא יעסוק אז בכל משק הדלק, במחקרים גיאולוגיים, בקידוחים, בהפקה, בזיקוק, בתעשייה פטרוכימית ועוד. בידי משרד זה ימצאו רוב רובן של החברות הממשלתיות העוסקות בייצור. דבר זה יהיה לתועלת, יקדם את הפיתוח ויגביר את הפיקוח.

בסיום דברי אני רוצה להביע את הערכתי לשר הפיתוח, למשרד הפיתוח ולעובדיו וכן לכל צוות העובדים במפעלים, ואני מאחל להם הצלחה.

הח"ר י. ישעיהו:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת גולן, ואחריו לחבר-הכנסת שובל.

חוברת ל', ישיבה ש"ו

— סקירת שר הפיתוח על פעולות משרדו (דיון) (גול, נבון, הורביץ) —

מסוג זה דרושים אורך־רוח וסבלנות כדי להתמודד עם הקשיים הצפים ועולים. אבל, חברי הכנסת, אם נזכה בהתמודדות הזאת ונגיע לייצור מוצר־ביניים, פתוחה לפנינו הדרך לייצור המוצר המוגמר, וזו הרי המטרה. אני מקווה שנעלה על הדרך של ביסוס התעשייה הכימית בישראל, שתהיה גם הבסיס של המשק התעשייתי בישראל.

היז"ר י. נבון:

רשות הדיבור לחבר הכנסת הורביץ, ואחריו לחבר הכנסת טובי.

יגאל הורביץ (הרשימה הממלכתית):

אדוני היושב־ראש, רבותי חברי הכנסת. ספר התקציב של משרד הפיתוח הוא אולי הדק בין כל ספרי התקציבים האחרים. לא רק מספר דפיו קטן, אלא מספר עובדיו מצומצם. מאז פירוק ממשלת הליכוד הלאומי הוא משמש כעין "הגיגה האחרונית" של משרד החקלאות. ואף־על־פי שהמשרד מתנהל כהלכה, במידה רבה בגלל מנהלו הנמרץ, הוא מיותר במבנה המיניסטרילי של ישראל והוא חייב להתמוג עם משרדים אחרים במבנה משופר של משרדי הממשלה. לכן חבל שהממשלה הנוכחית לא עשתה כבר עכשיו את הצעד למיזוג של משרד זה עם משרד אחר, אלא היא מעדיפה, כנראה, לשמור אותו מוכן ומוזמן לצרכי מיקוח בשעת חלוקת התיקים לאחר הבחירות הבאות. במקום לשים קץ למשרד היא שומרת אותו כדי להכביד ארבע שנים נוספות על המבנה המסורבל של הממשלה.

גדלו של המשרד משקף את צימצום תפקידיו, ובלי לחסוך שבחים רבים למכ"ל הנמרץ, כפי שאמרתי, אני מוצא לחובה נעימה לשבח במיוחד את מר יעקב בן־יהודה ואת מר אריה שחר. למרות השבחים אני סבור שמשרד הפיתוח כמשרד עצמאי חייב להתמוג עם משרד אחר, ואם לא — ואני מבין שאינו עומד להתמוג — יש לרכז בידי את כל הפיקוח על חברות שלממשלה יש חלק בהן.

אדוני היושב־ראש, אפשר למצוא הרבה סיבות טובות והרבה הסברים טובים ומשכנעים על הצורך ההיסטורי בתחרות ממשלתית ובמפעלי פיתוח ממשלתיים, משום שברור כי לא היה שום גורם פרטי וגם לא ציבורי שהיה יכול ליטול על עצמו בזמנו משימות כבדות כאלה. אין לי ספק כי יש תחומים חיוניים למשק המדינה שצריך ורצוי שיהיו מופקדים ישירות בידיה. אפשר גם למצוא הסברים טובים ונכונים לבולמוס הפיתוח, שתקף את המדינה החל משנתה הראשונה, ובייחוד לאחר תקופת ה"צעני", בולמוס שבנה את התשתית העמוקה של הכלכלה והתעשייה הישראליות כפי שהן, על מעלותיהן ומגדלותיהן. אולם כמו כל בולמוס, שמעצם טבעו חסרים בו סימני התיכנון, מצויה בהיסטוריה הכלכלית של מדינת ישראל שורה לא קטנה של מחדלים כלכליים, של מפולות גדולות שהיו תוצאה של ניהול לקוי, של מחשבה מבולבלת, של נאיביות, מחד גיסא, ושל בורות ופזיזות בשימוש בכספים של אחרים, מאידך גיסא; מחדלים שהם בין השאר תוצאה של חוסר ידע, של בהילות, של זרימה גדולה של הון מבחוץ, וכן במידה רבה, של פוליטיזציה ומפלגותיות בניהול המשק הישראלי.

הכשלונות הגדולים עלו עשרות ומאות מיליוני לירות

הועלתה תביעה שחברת החשמל תוכיח מצדה מה הן מאמציה שלה בתחום הייעול והחסכון, כדי לספוג חלק מן ההתייקרויות ולא לגלגל בשלמותן על הצרכן. אני יודע שבקרב תועלה מחדש שאלת התעריפים. והחברה תצטרך להיות מוכנה להשיב על שאלה זאת.

מצד אחד אני ממליץ על הקלה בתנאי המימון של החברה. אבל מצד שני אני תובע מחברת החשמל שגם היא מצדה תתרום תרומה מסויימת להולדת התעריפים.

זכורני כי בעת הדיון בשאלת התעריפים הועלתה גם בעיית העיוותים. כיום התעשייה והמים צורכים 65% מתפוקת החשמל ומשלמים 35%, בעוד שהצריכה הפרטית והמסחרית מגיעה ל־35% ומכסה 65% של ההוצאות. בוועדת הכספים סוכם, לפי הצעת חבר הכנסת המנוח מרדכי עופר, שתיקבע ועדה שתבחן שאלה זו ותמליץ אם וכיצד לתקן עיוותים אלה. האם הוועדה הוקמה, ואם הוקמה, האם סיימה את עבודתה, ומה הן המלצותיה? על כך לא שמענו הפעם בסקירתו של שר הפיתוח.

הערתי הרביעית מתייחסת להנהלת חברת החשמל, שאלה שהחריפה מאוד בשנה האחרונה עם פרישתו של מר יעקב חושי. אינני סבור כי חברה כה גדולה וחשובה כחברת החשמל יכולה להישאר זמן רב בלא מנהל קבוע, שיקבל את אישורם ותמיכתם של שר הפיתוח ושל הממשלה כולה. אינני מכיר את מר בלוק. אני יודע שהוא אחד העובדים הוותיקים והמנוסים, וייתכן גם שהוא מתאים לתפקיד. אבל עובדה היא שהוא לא קיבל את המינוי כמנהל קבוע, אלא נתמנה כמנהל בפועל. לעניות דעתי, אין זה מצב בריא בחברה כה רצינית כחברת החשמל. אני סבור שבעיה זו מחייבת טיפול מהיר, כדי שהעניינים בחברת החשמל יתנהלו על־ידי הנהלה יציבה.

אדוני היושב־ראש, אשר לחברות אחרות אני רוצה לצייץ בסיפוק כי נמשכת המגמה החיובית ומרבית החברות עלו על הדרך של רווחיות נאותה. הדבר בא לידי ביטוי בעיקר במפעל ים־המלח. מפעל גדול ובסיסי זה, ששנים מתלבט בבעיות מסוככות וצבר הפסדים, החל בשנים האחרונות להרוויח. וזאת בשל עליית מחירי האשלג בעולם, אבל לא רק בשל כך, אלא גם עקב פתרונות מוצלחים שנמצאו במפעל הן בתהליך הייצור והן בתחום המינהל.

מגמה זו בולטת גם בחברת הברום וחברת תרכובות ברום.

כידוע מגיע ערך היצוא של כל מפעלי הפיתוח ל־50 מיליון דולר. מזה מפעל ים־המלח בלבד, חלקו מגיע ל־29–30 מיליון דולר.

גם התפתחות העניינים במפעל חרסית וחול זך מפתיעה לטובה. מפעל זה שחברים שונים דגו אותו מעל במת הכנסת כלליון ולחיסול עקב הפסדיו מפתיע בהתפתחותו החיובית וגם ברווחיותו. כמובן, לא חסרות צרות ובעיות קשות. במפעל עוד נמשך עדיין המאבק עם איחוד הטכנולוגיה במטרה למצוא דרך של פתרונות אשר יביאו את המפעל למצב של ייצור כדאי ובזמן המתאים. היתה לנו, לחברי ועדת הכספים, הזדמנות לבקר במפעל וגם לשמוע מפי מנהלו ועובדיו על התלבטויותיהם הדרמטיות ממש ונוכחנו כי במפעל

צמרת העובדים השכירים במדינה, ואני מכיר הרבה מאוד "בעלי-בתיים", בלשוננו ספוגת הדימויים הקדומים של מוזל'ל ההסתדרות, שהיו מוכנים להתחלף עמם.

אדוני היושב-ראש, המדיניות המוצעת היא איפוא כפולה ולא חד-סטרית: מצד אחד, על הממשלה להשתחרר ממעמסתן של חברות ממשלתיות כושלות או בלתי-חיוניות ולמכרן, כדי שהציבור יפסיק לשלם את חובותיהן בדרך של מחיקת חובות והלוואות למיניהן. אסור לנו לשכוח כי על-מנת לקבוע באופן חד-משמעי שחברה היא רווחית, אין להימנע מלחשב את מחיר הכסף. ואני כולל במלה "כסף" סכום הגרשם כמניות או הלוואות של בעלי מניות, כל חישוב אחר של כסף פירדשו הפסד. בין שהוא נקרא סובסידיה ובין שהוא נקרא שיעבוד מחדש.

על הממשלה להדק את הפיקוח על החברות האחרות, להימנע מכניעה לוועדי עובדים בשאלות של ניהול ואידיגון ולקבוע כללים חדשים ויעילים יותר לניהול החברות על-ידי מועצות המנהלים שלהן. זו אינה רק שאלה של כוח-אדם, כפי שסבורים מחברי הדין-וחשבון של ועדת ויתקון בפסימיות רבה. זו גם שאלה של תרבות-ניהול ואמון הדדי, עם כללים של שכר ועונש, ואם יהיה ברור למנהלים כי קיים פיקוח וכי כשלון יעלה במחיר המשרה, הרי יש בדבר זה בלבד כדי לשמש אתרעה, ולא יהיה צורך במפקח ישרי, שיישב בכל אחת ואחת מן החברות הממשלתיות, שמספרן גדול בהרבה מכפי שנדרש.

בשנות השבעים אחד הקריטריונים החשובים לפעילות החברות הממשלתיות, ובכללן חברות הפיתוח, חייב להיות קריטריון התפעול המסחרי. לעניין זה נדרשה הוועדה הפרלמנטרית לתעשיות המולאמות באנגליה שאמרה, כי "תפעולן המסחרי היעיל של החברות מחייב הפרדה ברורה בין האחריות של מועצת המנהלים והאחריות המיניסטרילית. כאשר השר חושב ששיקולים של המשק הלאומי מחייבים ביטול החלטת המנהלים משיקולים מסחריים של החברה, עליו לעשות כן באמצעות הנחיה שעליו לפרסם".

עניין אחרון זה הוא מהותי. זהו עקרון הפומביות. השיקולים שצריכים לעמוד לפני מועצת המנהלים חייבים להיות אך ורק שיקולים של רווח וניהול תקין ומסודר. אם השר האחראי בשם הממשלה סבור כי החברה צריכה לעשות פעולה שאינה מתיישבת עם שיקולים אלה, והוא מורה למועצת המנהלים לנהוג אחרת מכפי שהחליטה בתחילה, הרי שעליו להודיע בפומבי מהם שיקוליו הכלליים או המיוחדים; ואילו מועצת המנהלים אסור לה לערב בשיקוליה שיקולים פוליטיים או שיקולים של הכלכלה הלאומית, שהם לעתים קרובות גם שיקולים פוליטיים.

חקיקה שתקבע את הקשר בין הממשלה לבין מועצות המנהלים תהיה חקיקה חסרת משמעות אם מאחוריה לא תעמוד ההכרה בעניין ההבדל המהותי במערכת השיקולים וההפרדה הגמורה בין שתי מערכות של שיקולים. הפרדה כזאת קשה אצלנו, משום שמינויים למועצת המנהלים הם בדרך כלל מינויים פוליטיים מובהקים, ולכן רק עקרון הפומביות יהיה בו כדי להבטיח במידה רבה הפרדה כזאת לטובת המשק.

אדוני היושב-ראש, החברות הממשלתיות הן ממלכה גדולה, וחברות הפיתוח הן חלק מכובד בתוכן.

למשק הישראלי, ואילו היו כולם כספיו של משלם המסים הישראלי היינו מתמוטטים ונקברים תחת המ"פולת הכלכלית כבר מזמן. אני יכול להבין את העבר, אבל אי-אפשר לקבל את ההווה ואת העתיד להיות. החפזון הראשוני כבר נוצק. הבורות כבר התחלפה בידע מדעי, והחזון בשיטות ניהול, הפוליטיזציה, אני מקווה תוחלף בחקיקה, ובכל זאת ממשיכים אנו להיות עדים לכש-לונות וביבובים בחברות הממשלתיות, ובכללן חברות הפיתוח - כמובן, לא רק חברות הפיתוח.

נכון שגם נלמד להקח מן הכשלונות הגדולים, וביס-המלה, למשל, הביא הניהול החדש להישגים. כמובן, לא רק בגלל הניהול החדש. כפי שאמר השר, יש חלק ניכר גם לניהול החדש. ניהול מוצלח הביא להישגים טובים בתמנע. אבל מסכת המחדלים וההפסדים לא נסתיימה, ואני סבור כי אסור לנו היום להשקיף על מעמדם של חברות ממשלתיות באותם משקפים אידיאולוגיים שהשקפנו דרכם בשנות החמישים ואפילו בשנות השישים. ביטוי להשקפה אידיאולוגית כזו נתן היום חבר-הכנסת שלמה דרזן. עכשיו הזמן ליותר יישוב-דעת, ליותר התחשבות והירות. עכשיו אפשר לפטור את הממשלה מן האחריות לחברות, ששוב אין צורך שיהיו בבעלות ממשלתית, ובעת ובעונה אחת להגביר את הפיקוח של הממשלה על חברות ממשל-תיות, שיש צורך חיוני כי יישארו בבעלות ובפיקוחה. לא ייתכן, למשל, כי הממשלה תהיה חסרת-אונים כלפי הנעשה בחברת החשמל עד כדי כך שעובדים יוכלו לכפות עליה מי יהיה מנהל החברה; ואיני בא לשפוט כאן את כישוריו של המנהל הנוכחי. ייתכן מאוד שהעובדים דים רוצים באיש המתאים, אך העובדה היא שהעובדים הכתיבו לממשלה מי ינהל את החברה שבעלותה.

שמואל מיקוניס (מק"י):

מה פסול בזה?

יגאל הורביץ (הרשימה הממלכתית):

יש מקומות שהעובדים מכתבים, אבל אילו עובדים? שאל את העובדים מה יש להם לומר בברית-המועצות. בבקשה, הפועלים יהיו מיוצגים כאן. זו ממשלת פועלים, הפועלים בחרו בה, והיא תמנה, ולא כל אחד יחזיק את צינור החמצן ביד ויכתוב אם יהיה חשמל במדינה.

שמואל מיקוניס (מק"י):

העובד יכתוב תמיד. מי צריך לכפות מנהל? אתה צריך לכפות מנהל? חבר-הכנסת קרמרמן יכתוב מנהל?

יגאל הורביץ (הרשימה הממלכתית):

אבל שר הפיתוח, עד כמה שאני יודע, הוא חבר מפלגת העבודה.

שמואל מיקוניס (מק"י):

אלה שבנו את הארץ ואלה שבוים את הארץ.

יגאל הורביץ (הרשימה הממלכתית):

על מי זה עושה רושם?

כניעת הממשלה היא רק סימפטום לשורה ארוכה של כניעות לוועדי עובדים תקיפים, בעלי זכויות היסטוריות חשובות וכוח פוליטי וכלכלי אדיר, הנמנים עם

תושבי הכפרים הערביים החיים בחוץ מתבדחים לפעמים על האכזריות הקיים ואומרים: התרגולות במושב הסמוך לנו ישנות לאור החשמל, אך הילדים שלנו חייבים להכין את שיעוריהם לאור מנורת הנפט. אין לנו התנגדות שהתרגולות של כל ישוב, שיוכה לאור חשמל וגם לאור השלום, יישנו לאור חשמל, אבל עליכם להבין מה הרגשת האזרח הערבי אחרי 25 שנים; מה הרגשת תושבי הכפר סגור, השוכן על כביש עכו-צפת, על-ידי רמז, כאשר הוא יושן בלילות בחוץ ואילו במושב שור, מעבר לכביש, יש חשמל ויותר הצרכים האנושיים שלא יכולים כיום להיות בלעדיתם.

איך אפשר להסביר מצב זה שבכפר אום אל-פחם, שבו 14,000 תושבים, רק עכשיו מבצעת תקווה כלשהי שיגיע החשמל אחרי 25 שנה? איך אפשר להסביר שכפרים גדולים כמו סכנין, עם 10,000 תושבים, עראבה, עם 6,000 תושבים, כפר-כא, עם 6,000 תושבים, מגיד-אל-כרם, עם 7,000 תושבים, בית-ג'ן וביענה דיר-אל-עסד ועוד ועוד כפרים גדולים, שרשת החשמל עוברת על-ידם במרחק של מטרים אחדים בלבד, אך עדיין שרונים הם באפלה, עדיין חיים על מנורת הנפט בעידן האטום. אין להסביר מצב זה אלא במדיניות אפליה כלפי האוכלוסיה הערבית והזנחה נפשית מצדם של השלטונות בטיפול בנושא הזה. כזו היא הרגשת התושבים הערבים הסובלים ממדיניות זאת.

חומרת הבעיה היא בשני דברים: העול הכבד של חיבור כל כפר ערבי לרשת החשמל נופל על תושבי הכפר והרשות המקומית, ואילו הממשלה פטורה למעשה מכל נטל, חוץ מאלו שהן הלוואות וזעירות הניתנות כחלק קטן מאוד מגודל ההוצאה לחיבור הכפר. לחבר כפר לרשת החשמל זה עולה מיליוני לירות כיום והתושבים מגרדים מהכנסותם הדלה ומשלמים. הבעיה השנייה — הסחבת, וזוהי סחבת של שנים. סחבת לפני חתימת ההוזה על תכנית החשמל וסחבת אחרי כן. עוברות שנים והכפר אינו רואה אפשרות לזכות בחשמל.

בעיית המימון, חיבור הכפרים לרשת הארצית של חשמל, חברי הכנסה, היא בעיה כאובה מאוד לתושבים הערבים. רצוני לצטט את מה שנאמר בנושא זה בדיון וחשבון מס' 21 של מבקר המדינה מאשתקד: "חיבור של ישוב לרשת החשמל הוא פעולה יקרה, שאוכלוסיות הכפרים איננה יכולה לעמוד בה. כדי לעזור במימון הפעולה מסייעת הממשלה לביצוע פעולות החיבור במתן הלוואות". ועוד:

"הוצאות החיבור של ישוב אל רשת החשמל הארצית מוטלות כולן על הרשות המקומית. הרשות גובה מבעלי נכסים דמי השתתפות בהוצאות אלו, שהם שרי גים לפי המקום ולפי גודל ההשקעה של המועצה, ובהתאם למספר החדרים שבנס. בדרך כלל ההשתתפות נעה בין 500 לירות ל-2,000 לירות. נוסף על דמי ההשתתפות על התושב לשלם בעבור חיבור של ביתו לרשת סכום הנע בין 300 לירות עד 450 לירות ליחידת דיור".

כדי לחבר לרשת החשמל שכונה אחת בשרפעים נדרשת הערייה לשלם סכום של מיליון לירות. סכום זה נדרש מהתושבים כדי לחבר את השכונה לרשת החשמל, וכך מחייבים כל יחידת דיור בסכום של 1,000 לירות.

חברת החשמל, כאשר היא חותמת על החוזים,

יש אצלנו כמעט 120 חברות ממשלתיות המעסיקות, אם אינני טועה, כ-5% מכוח-העבודה של ישראל. ההשקעות הכספיות בחברות הללו, ובעיקר בחברות פיתוח — כמו מפעלי ים-המלח, תשלובת ערד, תמנע, בתי-הזיקוק, דשנים ותמרים כמיים וחברת החשמל — הן השקעות גדולות ביותר. לא ייתכן כי חברות מסדר-גדל ומסדר-חשיבות לאומית כאלה יתנהלו תחת חסות פוליטית וכלכלית בלתי-מוגבלת, בלי הצורך להתחשב בשיקולים של רווח והפסד, של שכר ועונש, של גיהול תקין ומסודר, של אחריות ושיקול-דעת, של אחריות, ולא רק ציבורית, אלא גם אחריות אישית ישירה, שצריכה להיות חמורה פי-כמה כשהדבר נוגע לאנשים שאינם עוסקים בכספם הפרטי או בכסף של אנשים פרטיים, אלא בכסף ציבורי יקר.

אני איני נמנה עם אלה המאמינים כי תיתכן היום הפחתה של התערבות הממשלה במשק בכלל. אני סבור כי התערבות כזאת חיונית בתחומי המשק השונים, אבל דווקא האינטנסיביות והממדים של התערבות זו אוסרים עלינו לפעול בשיטות ובסדרים של שנות החמישים, שנות "הבהלה לתינוש", אם נשתמש בדימויים מן המערב הפורע הקרובים קצת למה שהתרחש בתחום הפיתוח אצלנו. אחרי הבהלה והפיתוח המואץ הגיע הזמן להשליט את הסדר, את החוק ואת טוהר המידות הפרטי והציבורי בחברות הממשלתיות, וכמובן לא רק בהן.

ה"ר י. נבון:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת טובי, ואחריו לחבר-הכנסת ורדיגר.

תומיך טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. במסגרת הדיון על פעילותו של משרד הפיתוח רצוני לייחד את דברי לנושא אחד, לבעיה כאובה, הוועקת ודורשת זה שנים רבות טיפול, פתרון, והתשובה טרם באה, וזו בעיית החשמל בכפרים הערביים.

עובדה מכאיבה: אחרי קרוב ל-25 שנים מאז הקמת המדינה רק 35 כפרים ערביים, מתוך 112 כפרים וישובים, מחוברים לרשת החשמל, ו-77 עדיין שרונים בחשכה. זהו כתב-אישום חמור למדיניותה של הממשלה. משנת 1948 פתרון, חוברו לרשת החשמל הארצית 6 כפרים ערביים בלבד. מ-1948 עד 1962, במשך 14 שנים, שישה כפרים זכו לחשמל. דיון-וחשבון מבקר המדינה מס' 21 מאשר עובדה מדה זאת.

נוכח התביעות והמחאות אז עיבדו לאחר מכן שתי תכניות-חומש לפיתוח הכפר הערבי, כפי שהממשלה הגדירה אותן: האחת — מ-1962/63 עד 1966/67, והשנייה — מ-1966/68 עד 1971/72. ובתכניות-חומש אלה היתה כלולה גם התכנית לחיבור הכפרים הערביים לרשת החשמל. תכנית-החומש הראשונה כללה חיבור של 65 כפרים ערביים, אך למעשה חוברו רק 14 כפרים ו-3 כפרים הורחבה הרשת. לפי תכנית-החומש השנייה הוכנו חיבורם של 25 כפרים — תכנית צנועה יותר — אך שוב חוברו עד סוף שנות התכנית 14 כפרים בלבד. המצב כיום הוא כזה שעד סוף 1971, כפי שצינתי, יש בסך-הכל 35 כפרים ערביים המחוברים לרשת החשמל.

אין ישוב יהודי חדש, הקם במקום כל שהוא, שלא יותקן בו חשמל כבר לפני שתושביו מגיעים אליו.

אדמיניסטרטיבית; מדינת ישראל עם אפשרויותיה ותקציבה היתה יכולה לפתור את הבעיה הכאובה הזאת אילו היתה מגלה יחס אחר לכפר הערבי, אילו היתה נוקטת קו אחר בגישתה לבעיותיה של האוכלוסיה הערבית, אילו היתה נוהגת בשוויון וכיבוד זכויות ובהתחשבות בצרכיהם של החושבים הערבים. אבל גישה כזו איננה קיימת, מה שקיים זה מדיניות של אפליה כלפי האוכלוסיה הערבית ויחס של זילזול, שהם מודקרים לעין באופן כה בולט עד שהזמינו ביקורת גם מצד מבקר המדינה.

מצאתי לנכון להעלות בדיון על משרד הפיתוח את הבעיה הזאת בנושא אחד ויחיד. אינני יודע אם דווקא שר הפיתוח, מר נבון, הוא הנושא באחריות אישית למצב הזה, אבל בתור מי שמכהן בתפקיד של שר הפיתוח הוא הנושא באחריות למצב זה.

במסגרת הדיון על פעולות משרד הפיתוח אני חוזר ותובע שינוי רדיקלי במדיניות הממשלה לגבי חיבור הכפר הערבי לרשת החשמל. אנו תובעים הקצבות מממשלה ולא הלוואות זעומות. אנו תובעים תכנית ריאלית לחיבור בזמן הקרוב ביותר של כל הכפרים הערביים לרשת החשמל. זו היא זכותם וזו היא חובתה של הממשלה.

הי"ר נבון:

רשות הדיבור לחבר הכנסת ורדיגר. חבר הכנסת ורדיגר איננו נוכח באולם. רשות הדיבור לחבר הכנסת שוסטק. חבר הכנסת שוסטק איננו נוכח באולם. רשות הדיבור לחבר הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה - כוח חדש):

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה. לשם מה, בעצם, קיים משרד הפיתוח? אם בכלל יש הצדקה לקיומו של מיניסטריאט זה, עם שר וצמרת וכל האמצעים המיניסטריאליים, הרי זה כדי לרכז את פיתוח כל אוצרות הטבע ומשאבי הכוח במדינה ביד אחת.

אולם משרד הפיתוח הקיים הוא קריקטורה של מיניסטריאט כזה. נאספו בו כל מיני פירורים, שולקטו מכל הבא ליד, בלא שיטה ובלא הסדר. ואילו הסמכויות הדרושות כדי לתכנן בטווח קצר ובטווח ארוך את מקור רות הכוח של המדינה ומתצביה פזורות לארכן ולרתבן של האחוות הפיאודליות אשר מהן מורכבת הממשלה.

די להזכיר שענייני הנפט נמצאים במינהל הדלק של משרד האוצר; ענייני הגרעין נמצאים בידי משרד ראש הממשלה ומשרד הבטחון; מפעלים כלכליים מרכזיים שייכים למשרד זה וזה. רק מה ששרים אחרים לא יכלו להבקיע לעצמם במשחק הכוח נשאר בידי משרד הפיתוח, שנועד מלכתחילה לשמש מעין אסימון, שאפשר להכניסו לקופת המשחק הקואליציונית. שר הפיתוח הנוכחי אינו אלא שר מאונס - שר חקלאות שנאנס לקבל לידיו ירושה אומללה זו, כשהתפרק במול טוב הליכוד הלאומי.

אפשר לראות בזאת עניין משני, עוד ביחוד קטן בים הביזבוים, עוד אי-יעילות קטנה בתוך מבוך אי-היעילות, לולא באו הדוקטור אלפרד ויתקון וחבריו וחייב רי-דין וחשבון, שבשיתופיות ממנו ביקורת קטלנית על משרד הפיתוח. חלק זה של הדין וחשבון נשכת בה מולת הסקנדלים האחרים.

מקבלת סכומים גדולים של מאות אלפי לירות מהכפר, ומפקידה אותם בחשבונה. בינתיים חולפות שנתיים ושלוש שנים, הכפר עדיין איננו מחובר לרשת החשמל, והסכומים הללו נמצאים בכיסה של חברת החשמל.

בעיה שנייה היא הסחבת בטיפול מוסדות הממשלה וחברת החשמל בבקשות הכפרים לחיבורם לרשת החשמל ובמלאכת הביצוע. הממשלה איננה משתתפת בהוצאה אלא בדרך של הקצבת הלוואות, ואפילו ההלוואות הזעומות שהיא מקציבה לצורך זה אינן מגיעות ליעדן. מסתבר מדו"ח מבקר המדינה מס' 21, שהממשלה הקציבה בתכנית החומש השנים 1962/63 עד 1966/67 סכום של 3,745,000 לירות למתן הלוואות לכפרים, אך למעשה לא הוצא למטרה זו יותר מאשר סכום של 1,460,000 לירות.

גם בשלוש השנים 1967/68, 1968/69 ו-1969/70 הוקצב למטרה זו סכום של 2,093,000 לירות, ולמעשה לא הוצא סכום העולה על 1,043,000 לירות. ואין זה מתוך כך שהאוכלוסיה איננה רוצה להתחבר לרשת החשמל. בקשות רבות הגיעו למשרדי הממשלה, אבל הטיפול בהן נמשך זמן רב. חולף זמן רב עד שמגיע תורו של הכפר להתחבר לרשת החשמל. מבקר המדינה מתבטא אמנם בעדיניות על הנושא הזה, אבל עם זה הוא אומר דברים קשים, והדו"ח שלו על נושא חיבור הכפר הערבי לרשת החשמל הוא כתב-אישום חמור כלפי הממשלה.

ולחלן שוב ציטטה מהדין וחשבון של מבקר המדינה: "לפי הטבלה, חיבור הכפרים לרשת החשמל והרחבת הרשת בוצעו במסגרת תכנית החומש הראשונה רק בהיקף של 26% מן המתוכנן". דבר זה לא נגרם מחמת העדר אמצעי מימון, הסיבות לפיגור בביצוע התכנית, כפי שהובאו בדברי ההסבר לתכנית החומש השנייה, היו: "הזנחה מסויימת בפרטי התיכנון המוקדם; עומס עבודה על חברת החשמל בעבודות פיתוח אחרות; חוסר נכונות מספקת מצד הכפרים להיכנס להתחייבויות הכספיות הכרוכות בהתחברות לרשת" - זה האחרון הוא דבר השנוי במחלוקת. אבל נניח שזה קיים, יש לתת תשובה לאותה הזנחה בטיפול בבעיות אלה. הן מצד חברת החשמל והן מצד רשויות הממשלה: יש לתת תשובה על כך מדוע הממשלה לא מוכנה להקציב כל סכום שהוא לעזור ולסייע לחיבור הכפרים הערביים לחשמל, כשמיליונים של לירות מוצאים את דרכם מתקציב המדינה לבעלי העסקים הגדולים, תעשיינים ויבואנים וכדומה.

לחלן כמה קטעים נוספים מדין וחשבון של מבקר המדינה: "סמכויות הממונה לא נקבעו, לא נקבעו נוהלי עבודה, קריטריונים ועדיפויות לטיפול בבקשות להלוואה ולאישורן. התהליך של קבלת הלוואה הוא ממושך ומסורבל... הטיפול בבקשות למתן הלוואות ובמתן האישורים אינו סדיר; אין רישום אצל הממונה של קבלת בקשות והטיפול בהן... אין קשר בין העברת הכספים לחברת החשמל לבין התקדמות העבודה. הממונה מקיים ישיבות חצי-שנתיות עם חברת החשמל בדבר התקדמות העבודה וביצועה, אולם אין הוא מקבל דו"חות על מועדי הביצוע ועל סיום העבודה".

אלה הם ממצאים שאי-אפשר לעבור עליהם לסדר היום בלא זעקה ובלא תביעה נמרצת מהממשלה, שנתן קוט צעדים יסודיים ביותר ורדיקלים ביותר כדי לשנות את המצב הזה. איננו יכולים להגיד שזוהי רק הזנחה

דים? לא די באגריה בין משרדי הממשלה, יש אנרכיה מקבילה בתוך משרד הפיתוח עצמו, מעין מיקרו-אנרכיה בתוך המאקרו-אנרכיה.

וכך מספר דו"ח ויתקון: "דוקטור גיב הוא גיאולוג בעל ותק ונסיון ניכר... עם זאת לא תמכו בו אלא מקצת מחבריו. מר אליהו זוהר, מנהל המכון הגיאולוגי, תמך בתלונותיו לכל אורך הדרך, ואילו משה אטינגר, מנהל ענייני הנפט במשרד הפיתוח, הסתייג במידה רבה מהשגותיו של דוקטור גיב, וכך עשה פרופסור אביהו גינסבורג, מנהל המכון למחקרי הנפט והגיאופיסיקה באותו משרד. גם מנהלו הכללי של משרד הפיתוח לשעבר, מר גלעד, ומנהלו הכללי הדין, מר ורדי, לא התייצבו מאחורי דוקטור גיב."

יש לנו פה תמונה אופיינית של אינטריגות ומלחמות בין המחלקות השונות והמכוונים השונים הנמצאים בתחום אותו משרד ממשלתי - משרד הפיתוח.

יאוני היושב-ראש, על משרד הפיתוח צריך להגיד "א-א": או שהמשרד הזה מיותר לגמרי ויש לפרק אותו - זהו פתרון אחד, ואולי הולל ביותר - או שיש להוציא את כל ענייני הפיתוח ממשרדי הממשלה האחרים ולהקים משרד פיתוח אמיתי. אם שר הפיתוח כיום אינו רואה את עצמו כדיר-משה, או כדיר ארעי, במשרד הזה, אלא כשר פיתוח אמיתי, אדרבה, יילחם נא על ריכוז כל ענייני הגרעין והנפט וכל החברות הממשלתיות העוסקות בפיתוח תחת גג אחד, במשרד גדול אחד שידכז בידי את הטיפול ושיוכל לחכנן את ענייני האנרגיה לטווח ארוך. אז תהיה אולי הצדקה למשרד הפיתוח. כפי שהוא היום, אין לו שום הצדקה.

כבוד השר הירצה לפגינו היום על הפסדי המיליונים של החברות הממשלתיות השונות. אני רוצה לשאול: כמה מן המיליונים האלה שימשו לפיתוח הווילות והיגרות הפרטיות של עורכדין, מאותם שאנחנו שומעים עליהם בימים האחרונים? אינני יודע אם יש בידי שר הפיתוח בדג זה התנונים הדורשים. אם לא, איש על כך שאילתה. אני רוצה לדעת כמה מיליונים שילמו החברות הכפופות-לכאורה למשרד הפיתוח בעד עורכדין, תק-נונים, חוזים, ושאר עבודות משפטיות. אם שר הפיתוח אומר שחברה פלונית הפסידה שני מיליון, וחברה אל-מונית הפסידה שמונה מיליון לירות - כמה מזה היה שכר-טירחה לפרקליטים?

מה שנובע מהדברים הוא שמשרד הפיתוח כמות שהוא עכשיו, אין בו תועלת, אין לו הצדקה. או שיש לפרקו, או שיש להקים משרד פיתוח אמיתי.

היו"ר י. נבון:

רשות הידיבור לחבר-הכנסת מיקוניס.

שמואל מיקוניס (מק"י):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת. אני חושב שמש-רד הפיתוח איננו מועמד לפירוק. את משרד הפיתוח צריך לפתח, להגדיל את סמכויותיו ולהרחיב את שטח מחייתו.

שמעתי את דבריו של חבר-הכנסת קרמרמן. אין זו הפעם הראשונה שאני שומע בכנסת את עשירי ישראל ונציגיהם, נוכרי במעשיה על גביר בעיירה אחת, שהכריז שמי שאוהב ריבה יבוא לביתו בשבת בשעה חמש אחר הצהריים. בשבת אחר הצהריים היתה כל העיירה על-יד בית. יהודים חשבו שישלחו ריבה. יצא

הבה נראה מה אמר דו"ח ויתקון על נושא זה: "50. טענות הגורפת ביותר" - של הדוקטור דוד גיב - "היתה, שלא היה זה מן הסדר הטוב וההגיון להוציא עיקר ענייני הנפט מתחום משרד הפיתוח ולהעבירם לתחום האוצר. אך החלטה זו נתקבלה בדרג הגבוה ביותר, בדרג הממשלה, וגם משרד הפיתוח קיבל את הדין."

מסתבר ששר הפיתוח דאז, מתוך פחדנות עילאית, נמנע מלהילחם על סידור יעיל של העניינים. הוא פחד להיכנס לקרב עם שר הבטחון, שחלש על העניינים מפני שהנפט נלקח משטח מוחזק - אגב, בניגוד לחוק הבין-לאומי - הוא פחד להילחם בשר האוצר, שסגנו חולש על ענייני הנפט. אותו סגן, חבר-הכנסת ד"ר צבי דינשטיין, אמר פעם למומחי הפיתוח שבאו אליו לבקש כסף למחקר גיאולוגי: "תלכו לקטנצ'יק". "הקטנצ'יק" הוא סגן שר הפיתוח דאז, מי שהיה הבוס האמיתי של המשרד, חבר-הכנסת יהודה שערי.

קשה היה לדרוש מהשר משה קול, שהחזיק אז בתיק הפיתוח, שייכנס למלחמה עם שני הלווייתנים הממשלתיים השרים דיון וספיר. נוצר מצב אבסורדי, שהגיאולוגים חוקרי-הנפט היו שייכים למשרד הפיתוח. ואילו אנשי הביצוע כפופים למשרד האוצר. צפון-סיני בידי "הקטנצ'יק", דרום-סיני בידי "הגדולצ'יק".

יהונתן יפרה (המערך, עבודה-מפ"ם):

האם זה נסיון לסכסך בדרג ממשלתי?

אורי אבנרי (העולם הזה-כוח חדש):

הממשלה היא אחת, או צריכה היתה להיות אחת. לגבי האופוזיציה היא בודאית אחת. התיאור שנתן דו"ח ויתקון על היחסים האומללים בין אנשי המכון הגיאולוגי לשר הפיתוח ובין ספיר. נוצר מצב הלואי והיה לי זמן להקריא אותו כולו. "יצאה משלחת גיאולוגית למחקר, התאכסנה במחנה חברת 'נתיבי נפט' באבו-רודס. ערב אחד מצאו חברי המשלחת את תפצלים מעבר לגדר וקיבלו פקודה לעזוב מיד את המחנה". זו מסכת היחסים שמעיד עליה גם תיאור הפגישה בין סגן שר האוצר חבר-הכנסת ד"ר צבי דינשטיין ומשלחת גדולה של אנשי פיתוח שביקשו 3.5 מיליון לירות לחקר נפט.

דו"ח ויתקון מוסיף: "תמונה בעיני שהמנהל הכללי מר גלעד לא מצא לנכון להשתתף בשיחה כה חשובה". גם הוא התחמק מאותה פגישה, שבה הועלה הכינוי המעליב "הקטנצ'יק".

הרושם שנתקבל הוא כי מה שהציע סגן שר האוצר הוא "תקציב תמורת סיפוח שטחים". דהיינו, משרד הפיתוח יתן את צפון-סיני למשרד האוצר, ותמורת זה יתן משרד האוצר כסף למשרד הפיתוח. פעם קנתה ארצות-הברית את אלסקה מרוסייה הצארית, ואת לואיזיאנה מצרפת. אבל זו הפעם הראשונה שאני שומע שמשרדי הממשלה שלנו קונים ומוכרים שטחי אדמה בכסף.

אדוני היושב-ראש, זהו אבי החטא, אנרכיה היא הביצה שבה גדלו יתושי השחיתות. כאשר איש משרד הפיתוח גילה את השחיתות והעז לצאת למלחמה, איפה היתה צמרת משרד הפיתוח? איפה היה השר גבתי? איפה היה קודמו - אל נשכח את שר הפיתוח חיים לנדאו! איפה היו המנהל הכללי וכל יתר המכוב-

שמואל מיקוניס (מק"י):
זאת אין לקבוע מראש.

המדינה עולה בזול? הכל עולה לנו ביוקר. עם קטן כמונו משלם בעד כל דבר ביוקר. השאלה היא בעד מה לשלם. אם היו שחיתויות פה ושם ואם משלמים הרבה כסף לעורכי-דין - את אלה צריך לסלק הצדה, מאלה צריך להשתחרר. אבל אין זה אומר שיש לשפוך את התיווך יחד עם המים המלוכלכים. יש מים מלוכלכים בכל המשרדים. משרד הפיתוח צריך לדאוג, שאותם המפעלים שהוא מחזיק בידיו - והוא צריך להחזיק בידיו עוד יותר מפעלים, אפילו מפעלים אשר יתנו הפסדים במשך שנים - יהיו טהורים מבחינה מוסרית וכדאיים גם יחד.

שמחתי לשמוע את דברי השר אשר אמר: "יציגון כי זו השנה הראשונה שחשבון הרווח וההפסד הכולל של כל המפעלים, פרט לחברת החשמל, מסתכם ברווח של 8.5 מיליון לירות, כאשר במשך כל ארבע השנים מאז 1968/69 נסתיים המאזן הכולל בהפסד שנע בין 7-9 מיליון לירות". אנחנו יודעים את הערך של הלירה שלנו, אבל זהו סימפטום חשוב של הבראה.

חברי-הכנסת יגאל הורביץ, צריך להתעניין גם במ-יחירי השוק. מחיר צמנט נחושט ירד לחצי בשנת 1969/70. האם אתה יודע מה היו מחירי האשלג כאשר קנדה הציפה את כל השווקים באשלג שלה? כל הדברים האלה של רווח והפסד תלויים גם בשוק העולמי. הייתי רוצה לראות איזה דמות היתה למדינה בלי תמנע, בלי התשלובת הכימית, בלי מפעלי ים-המלח. בתשלובת הכימית התקשרו עם חברה אמריקאית, וזו הפריעה לפיתוחו של הפרויקט. המנכ"ל מקלף התפטר בזמנו ואמר שהיינו יכולים לעשות את התשלובת בלי האמריקנים, אשר הפריעו לפיתוחו של המפעל הזה.

אני דיברתי בחיוב על משרד הפיתוח ועל עצם הפיתוח גם כאשר הוא היה כולו הפסד. ראיתי אותו כרווח לאומי גדול. רק העשירים שלנו, אשר התעשרו על חשבון אוצר המדינה בדרך כלל, פוסלים את מפעלי הפיתוח. כפי שאמר שר האוצר המנוח לוי אשכול: "עשירים" אלה השקיעו את השם והממשלה השקיעה את הכסף. כך נוצרו אצלנו מועדונים של אלפי מיליונרים. הם תמיד נגד. הם רואים במפעלי הפיתוח "סוציאליסטים". איזה סוציאליסטים יש בעד? איזה סוציאליסטים יש ביס-המלח? זוהי פשוט קואופרציה בורגנית, זה פשוט מפעל ממלכתי. זהו מקום שקרמרמן לא היה רוצה לבוא אליו. אפילו לטייל שם איננו רוצה. הוא רוצה להיות בשווייץ, בקליפורניה, מקסימום ברחוב דובוב בתל-אביב או בווילה אחרת. לשם, אף ים-המלח וסביבתו, הלכו אנשים אשר הקדיבו את חייהם למען יוקמו המפעלים האלה. עד היום יש שם ותיקים באותם מקומות ואתה יכול לראות אותם. אלה מפעלים חלוציים, מפעלים של חוץ.

אני מסכים לדברי חברי-הכנסת הורביץ כאשר אמר שיש לשמוד על טוהר המידות, וצריך להפעיל ביקורת. צריך וצריך בלי סוף.

יגאל הורביץ (הרשימה הממלכתית):
אתה מסכים גם לסוף?

הגביר מפקד, מתמתח, ואמר: או, עכשיו אני רואה מי אוהב ריבה.

הערב, לאחר 23 שנים של כנסת, נוכחתי שוב לדעת מי אוהב את משרד הפיתוח, מי אוהב בכלל את הפיתוח באזורים השוממים של הארץ. אלה לא אנשי קרמרמן, אם כי אין לי שום דבר אישי נגד קרמרמן. אלה אנשים אשר רוצים להשיג רווחים מ"ארטיק", מ"קוקה קולה". זה יותר פשוט ויותר רווחי. יש גם בעלי תעשייה שעושים עבודה רצינית, אינני מזלזל בהם. אך מי שחשב על עצמאות כלכלית ומי שחושב גם כיום על עצמאותה הכלכלית של ישראל ידע שהיא לא תיווצר בתל-אביב בעיקר. היא תיווצר בנגב, היא תיווצר ביס-המלח, היא תיווצר בתשלובת הכימית של עדר, בחברת החשמל, וכל חברות-הבת של מפעלי האשלג, היא נעוצה בכל אותם סקרים גיאולוגיים אשר טרם נעשו, וקידוחי נפט אשר טרם נעשו - ויש הרבה נפט בארץ הזאת. יש הרבה מה לפתח וצריך לפתח. זהו היסוד לעצמאות הכלכלית שלנו. הגבירים מתל-אביב, חיפה וירושלים צעקו וממשיכים לצעוק בנידון: "הוי, דפיציטים עליך ישראל". בהחלט, יש לפעמים דפיציטים בפיתוח, כל המדינה עולה ביוקר. רק חברת האשלג עולה ביוקר? רק התשלובת הכימית בעד עולה ביוקר? מי אותם אשר בנו את כל אלה? מורים לעברית בעיות הקטנות. מה הגסיון הפוליטי של כולנו בגיהול מדינה, וניהול חברות, עם כל הידע שיש לנו? אנחנו התחלנו מבראשית, התחלנו בכיוון נכון ויש להמשיך, אם גם זה לא "מודרני" מבחינת הרווח.

אם חברי-הכנסת אורי אבנרי מעמיד את השאלה או... או - או לפרק או להרחיב - הוא צודק. מצמצמים משום-מה את השטח שהוא ביסוד עצמאותה של ישראל.

כל הכבוד לפועלים, למהנדסים, צריך לראות אותם בעבודתם. אם יש עוד חלוציות בקרב מעמד הפועלים הרי היא שם בנגב השומם, אשר איננו צריך להיות שומם. גם לפי מה שנשאר מתקופת הרומאים אפשר להיווכח שהיה זה אזור מאוכלס. עכשיו מחפשים "גל-קים", "מציאות", מעבר לקו הירוק. כפי שאמר בן-גוריון בקונגרס הציוני ה-28, 80% של ישראל הישנה שוממים, לא מיושבים. יש לדעת, כי כל מקום בלתי-מיושב קורא ל"גנב". כל פרצה קוראת לגנב.

חברי-הכנסת יגאל הורביץ, הרווחיות היא דבר חשוב מאוד. אני במשך הזמן התחלתי לחשוב גם על רווחיות. בשבוע שעבר היה פה דיון על משרד השיכון. אמרתי לשר השיכון, זאב שרף, שאינני יכול לתת לו עצות רבות בשטח השיכון, כיוון ששכנתי עשר שנים באוהל, כאשר באתי ארצה בסוף 1920. עד היום הזה אני שכן, יש לי דירה שכורה. אני יכול לתת רק עצה אחת, שהוא ילמד את הפקידים שלו לחייך אל העולים החדשים, ולא רק אל העולים החדשים. האנשים ממורמרים כאן מאוד. צריך שיחייבו אליהם בקופת-חולים, בהסתדרות, בממשלה, בכל מקום, כאמצעי להרגעה מסוימת.

רגטיבוליות היא דבר חשוב, אבל זה לא הדבר הקובע בבניית כלכלה לאומית. צריך לשלם "רעבע" געלט".

יגאל הורביץ (הרשימה הממלכתית):
עד כמה, לפי דעתך?

חברת ל', ישיבה ש"ה, ט"ז סיון תשל"ב (29 מאי 1972)
— סקירת שר הפיתוח על פעולות משרדו (דיון) (מיקוגיס, נבון) —

אני רוצה לסיים את דברי אלה ולומר שאפשר למצוא לא מעט חסרונות גם במשרד הפיתוח. אך לשם כך אני צריך לדבר חצי שעה, והיושב-ראש לא יאפשר לי זאת. יש מקום לביקורת. אבל כאן דובר מטעם גח"ל על עקירה מן השורש ממש. שמעתי את הדברים האלה, שהיה בהם יותר מזלזול. אני לא הייתי מזלזל בכך.

היה זמן שהתייאשו ממכרות תמנע. "פתאום" התברר שיש עבודה להרבה מאוד שנים בתמנע. פעם היו הפסדים. עכשיו אין הפסדים. היתה אפילו שנה שהיה רווח של 8-10 מיליון לירות. וכך יכול וצריך להיות בכל מקום, שם האדמיניסטרציה טובה ויעילה. במקום שהפועלים יותר פעילים גם בבחירת אדמיניסטרציה זאת, במקום שמשתפים יותר את הפועלים בפעולות אלה, תהיה יותר רווחיות, יותר סדר ותהיה יותר תפוקה; יובטחו התנאים לעצמאותה הכלכלית של מדינת ישראל.

אני יכול רק לברך את העובדים ואת הפועלים והמנהלים, לברך את כל אלה במשרד הפיתוח שמתייחסים ברצינות לעניין הפיתוח. הם אינם צריכים לדאות את עצמם כ"נעבעך", כמסכנים. מי שהוא "נעבעך" מקומו במשרד אחר. משרד הפיתוח הוא משרד לאנשים חלוצים שיש להם יעד יוצא מן הכלל, והוא — הקמת הבסיס הכלכלי לעצמאותה של מדינת ישראל.

הי"ד י. נבון:

חברי הכנסת, הדיון בסקירת שר הפיתוח הסתיים. תשובת השר תינתן באחת הישיבות הקרובות. הישיבה הבאה מחר, בשעה שלוש אחר הצהריים. ישיבה זו נעולה.

שמואל מיקוגיס (מק"י):

אני מסכים רק לסוף. אין לי ספק שהתקלקל לא מעט בטוהר המידות במדינת ישראל, זו תוצאה של מדיניות ממשלתית מוכרת. פה לא יעזור שום טיח, יהיו כל מיני סקנדלים.

הנה יש סערה נגד מה שהשופט ויתקון כינה בשם "פסטיבל" של נפט, נגד תשלומים גבוהים לאלה אשר השתתפו ב"פסטיבל" כעורכי-דין. זה קורה בימים שבהם מוציאים צווי מניעה נגד עובדי בתי-המשפט על "חטא" שהם דורשים 30 לירות תוספת לחודש, בעוד משלמים 2,600 לירות ליום לעורכי-דין. אני שמח שביום כזה מדברים, לפחות, על משרד הפיתוח, על פיתוח הארץ. הארץ שוממה עדיין. הנגב מצפה למחקרים רבים מאוד ויש עוד לעשות מחקרים, יש עוד לקדוח נפט בהרבה מקומות. אין לי רצון להזכיר שפעם דיברתי בכנסת על נפט, ושר הבטחון דאז, פנחס לבון, אמר: אנחנו נוסעים לנגב, ניקח אצל מיקוגיס את המפתח לנפט. אני מצאתי שם נפט כמהגדס חברת "של" בזמן המנדט הבריטי, והראיתי את המקומות האלה.

יבורך משרד הפיתוח ויבורך הפיתוח — גם הדפיציט. צריך להרחיב את משרד הפיתוח. אינני יודע על יסוד מה אמר חברי הכנסת אבנרי שהשר גבתי רואה את עצמו כדיר-משנה במשרד הפיתוח. אם הוא רואה את עצמו כדיר-משנה, אני דורש שיהיה בעל-בית, בעל-בית מלא וחזק ובעל סמכויות במשרד הפיתוח, ללא רגשי נחיתות לנוכח העידן המודרני, כי יש לפתח את מה שיש ויש להרחיב את הפיתוח דווקא באזורים השוממים של הנגב. זה הבסיס הכלכלי לעצמאותה של מדינת ישראל, ולא אותן תעשיות שהיום הן קיימות ומחר אינן קיימות.

הישיבה ננעלה בשעה 19.33.